

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKESZI SZAKFOLYÓIRAT

XLV. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1970. FEBRUÁR

TARTALOMJEGYZÉK

CSEENDBEN ISTEN ELŐTT

A „béke”, mint téma (D. Káldy Zoltán) — — — — —	65
---	----

TANULMÁNYOK

Egyházunk szolgálatának új dimenziói (Dr. Pröhle Károly) —	69
Az evangélium a mai embernek (Szabó Gyula) — — — —	76

KRÓNIKA

Püspöki jelentés az Országos Presbitérium 1969. december 11-én Budapesten tartott ülése elé (D. Káldy Zoltán) — — — —	86
--	----

SZEMLE

Törvényerejű rendelet a levéltárakról — — — — —	95
Az új levéltári jogszabályok (Dr. Fabiny Tibor) — — — —	99

HALOTTAINK

Menyhár István (Bachát István) — — — — —	102
Joób Olivér (Szabó Lajos) — — — — —	103

KOPORSÓ MELLETT

Zsid. 12,9b (Benczúr László) — — — — —	105
1 Kor 13. 1—8a (Bízik László) — — — — —	106
Ezék 24, 16—17a (Böjtös Sándor) — — — — —	108

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Nagycsütörtök (D. Koren Emil) — — — — —	109
Nagypéntek (Dr. Groó Gyula) — — — — —	111
Nagyszombat (Böjtös Sándor) — — — — —	115
Húsvét ünnepe (Balikó Zoltán) — — — — —	119
Húsvét 2. napja (Magassy Sándor) — — — — —	123
Húsvét után 1. vasárnap (Bodrog Mklós) — — — — —	126

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Pröhle Károly
A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 20,— forint, fél évre 120,— forint, egy évre 240 forint
Csekkszámla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 220507
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin u. 12.
Telefon: 142—074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya
70.2101/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár Imre

A „béke”, mint téma

Közel-keleti utam során *hadműveleti területeken jártam*. Amikor Damaszkuszról Ammanba, Jordánia fővárosába mentünk, az országút mellett bombatölcsérek éktelenkedtek. Kísérőink megjegyezték: „itt tegnap bombáztak az izraeli légi-erők”. Jordániában — a bibliai gadareusok földjén — egy hegyoldalon harciárkokban húzódtunk meg, miközben felettünk Izrael vadászgépei zúgtak. Ott álltam a Jordán felett az Ellenbi-hídon. A híd egyik oldalán arab, a másik oldalán izraeli katonák élesre töltött fegyverekkel álltak egymással szemben. Közben a hídon szétvert arab családok tagjai — batyukkal a hátukon — menekültek vagy próbálták a megszakadt családi kapcsolatokat újra felvenni. Jártam a Jordán völgyében Karami városban, amely az 1968-as harcok során valóban a földdel lett egyenlővé. Valamennyi ház, templom és iskola, üzlet és kórház romokban hevert. Nemcsak, hogy egyetlen embert sem lehetett látni az egy évvel ezelőtt még 30 000 lakosú város helyén, de még egy kóbor macskát sem. Látogattam az arab menekült táborokat. Voltam olyanban, amelyben jelenleg 60 000 menekült van. Nagyobb részük ponyvasátorban lakik. Legtöbbször heted-nyolcad magával. Naponta egyszer esznek. A gyerekek is... Iskolai leckéjüket a földön vagy a térdükön írják. Több közülük évek óta. Vannak, akik háromszor menekültek tovább. Egy asszony szinte eszelősen markolt bele a zakómba, rázott mint a vihar és miközben zokogott, ezt kiabálta: „Könyörüljenek rajtunk... vigyenek vissza elveszett otthonainkba!” Kétmillió ilyen menekült van... Beszéltem arab partizánokkal: átütött a vér a tegnap kapott mély seb kötésén. De nem folytatom...

Miközben mindezt átéltem, indulatok viharoztak bennem. Elsősorban azok ellen az agresszorok ellen, akik ezt a nyomorúságot előidézték, vért ontottak, sebeket osztogattak, családokat szórtak szét, otthonokat dúltak fel a „háború istené”-nek rabszolgáiként.

Azután eszembe jutott, hogy odahaza Magyarországon

negyedszázad óta béke van. A 25 éven aluliaknak fogalmuk sincs arról, hogy mi a háború. A 25 éven felülieknek emlékezetében és tudatában pedig egyre jobban „elszürkül” a háború nyomorúsága. A sok kiontott vért magába itta a föld. Az összedöntött otthonok újra felépültek. A gyerekek nem a térdükön írják a leckéiket, hanem új, jól felszerelt iskolákban. Naponta nem egyszer, hanem sokszor esznek és ha teszük „pufókra” ehetik magukat. Nyilván ezért van az, hogy a napilapokban a „béké”-ről nemegyszer jelennek meg olyan cikkek, amelyek „akadémikusak”, hüvösek, kimértek, szenvedélymentesek. Cikkek témájává lett a „béke”, de nem a háború elleni lázadás és lázítás forrón ömlő forrásává.

Azután eszembe jutott — ott a hadműveleti területen és menekült táborokban — *saját egyházam Magyarországon*: lelkészek, gyülekezeti tagok, cikkírók és cikkolvasók. Lelkészek, akiket többször biztatni kell, hogy ne jöjjenek le addig a szószékről, amíg nem beszéltek a békéről. Lelkészek, akik nagy okosan magyarázgatják görög és héber nyelvismeret birtokában, hogy mi az a „sálom” és mi az az „eiréné”. Akik unos-untalan figyelmeztetnek arra, hogy „más a békesség és más a béke”. Azután elfogyasztják vasárnapi ebédjüket azzal a „jó” lelkiismerettel, hogy ők „tisztán és igazán” prédikáltak. Közben nem hajtja és űzi őket ellenállhatatlanul valami nyugtalanság, hogy mindez semmi, mert többet kellene tenni. Többet és szenvedélyesebben, találékonyabban és nemcsak a szószéken, hanem mindig, megállás nélkül. Eszembe jutottak lelkészek, akiknek „téma”, cikktéma a béke és gyakran kripták hidege árad ezekből a cikkekből. Azután eszembe jutottak gyülekezeti tagok, „igazán hívők” és „nagy luteránusok”, akik idegesen megmozdulnak az istentiszteleteken, ha a prédikációban mégiscsak egyértelműen prédikáltatik a „béke”, mert ez számukra „politika”... Eszembe jutottak papok és gyülekezeti tagok, akik már ezerszer kinyilatkoztatták, hogy az „egyház a békesség hirdetője és munkálója a világban”, de közben nem gondolnak arra, hogy hangzatos kijelentésekkel, teológiai fogalmazásokkal és egyházi „mellveregetésekkel” egy centiméterrel sem jut előbbre a világ a béke.

De eszembe jutottak a *külföldi egyházak és egyházi világszervezetek* is: az Egyházak Világtanácsa, a Lutheránus Világszövetség, az Európai Egyházak Konferenciája. Egy évtizede vagyok a résztvevője tanácskozásaiknak, nagygyűléseiknek, konferenciáiknak. Aki azt állítja, hogy ezek a világszervezetek nem foglalkoznak a béke problémáival, azok meghami-

sítják a tényeket. Ma már nincs olyan gyűlés, amelyen ne születnének *határozatok* a béke ügyében. De tovább kell mennem: ezek az egyházi világszervezetek nagy anyagi áldozatot hoznak a háborúsújtotta emberekért, sebesültekért, menekültekért. Vietnamba, Biafrába, a Közel-Keletre sok millió dollárt, gyógyszert, élelmet küldtek már el. Mégis napról napra nő bennem az a meggyőződés, hogy általában a keresztyén egyházak a világon, a különböző egyházi világszervezetek és a Vatikán minden határozatukkal, nyilatkozataikkal és segélyekkel együtt drámaian messze vannak attól, amit tenniük kellene és amit tehetnének a világ békéje, a háborúk megszüntetése, a menekült táborok megszüntetése érdekében. Az egyházi világszervezetek gyűlésein *új és új határozatokat hoznak vagy utalnak régebbi határozatokra*. A határozattervezetek felett sokszor napokig *folyik a vita*. Néha egy „szócska” vagy egy „rag” bevételéért vagy kivételéért folynak a szócsaták. Vannak, akik súlyt helyeznek arra, hogy a határozatok az „egyház méltó” fogalmazásában szülessenek. Ez rendszeren azt jelenti, hogy *általánosságokban* maradjanak, ne „süllyedjenek a napi-politikába”. Mások a „tisza teológia” jelszavával irtanak ki mindent a határozat-tervezetekből. Közben egész világos, hogy a teológia mezében öltözve nagyon is egyértelmű politikai álláspont jelentkezik és pedig egy olyan politika, amely tovább akarja vinni a vietnami háborút, fenn akarja tartani az izraeli agressziót, menti a görög fasiszta kormányt és el akarja tussolni My Lai-t. Végülis megszületnek ezek a határozatok. De mi az értelmük? Az, hogy az egyházak „megmentsék lelkiismeretüket”, mondván: „mi szoltunk!?” És mire jók ezek a határozatok? Arra, hogy jegyzőkönyvbe kerüljenek? Nem a papirkosár-e a sorsuk?

Kairóban egy békegyűlésen — miután örömmel számoltam be arról, hogy az Egyházak Világtanácsa milyen határozatot fogadott el az izraeli agresszió ügyében — a plénumban felállt egy kopt lelkész és az előadói asztal felé fordulva ezt a kérdést tette fel: „Meg tudná mondani a püspök úr, hogy az Egyházak Világtanácsa döntése nyomán az Ön luteránus egyháza Amerikában, *mit tett az izraeli agresszió ellen és a vietnami háború ellen?*”. Azt feleltem, hogy gondolom „*elfogadták az EVT határozatát*”. Mire a kopt lelkész visszakérdezett: „*Semmi mást?*”

Valóban az az egyházak feladata ma, hogy határozatokat hozzanak a béke érdekében? Hát nem kellene-e annak a 800 millió keresztyénnek mozgósítania minden erejét — nemcsak

a szavait! — abból a célból, hogy segítsék a világon megteremteni a békét? Pl. az Északamerikai Egyesült Államok egyházainak — köztük annak a három evangélikus egyháztestnek, amelyek ott szolgálnak — nem kellene-e lelkészeit, gyülekezeti tagjait, ifjúságát mozgósítani azokkal a körökkel és klikkekkel szemben, akik még mindig folytatják a mészár-
lást Vietnamban? Vagy valóban annyira „nem érdekes” az egyház állásfoglalása ma Amerikában és másutt a világban, hogy éppenúgy nem figyelnek szavára, akcióira, mint egy „bélyeggyűjtő klub” szavaira és megmozdulásaira? Valóban az lenne a krisztus egyházának a „korrekt” viselkedése ebben a világban, hogy „nem ítél el semmit”? Sem a vietnami háború irányítóit, sem az izraeli agresszorokat, sem a görög fasisztákat? Vagy csak akkor kell az egyháznak „ítélkeznie” vagy legalábbis egyes egyházaknak a világszervezeteknek — amikor „a keleti országok”-ban megfélemezik és visszaverik a progresszív erőkkel szembenálló reakciós erőket? És ilyen esetben még a „tisztá teológiára” és a „napi politizálásra” sem kell ügyelni?

A keresztyén „világ”-nak óriási szégyene, hogy ma is háborúk folynak, emberek véreznek, éheznek és menekült táborok éktelenítik az „emberiség” otthonát a Földet! Többet, sokkal többet kell tennünk a békéért! Ez nem egyszerűen cikk „téma”, hanem az *egész élet* odaszánása a béke szent ügyére.

D. Káldy Zoltán

Egyházunk szolgálatának új dimenziói

— Magyarországi beszámoló —

A Lutheránus Világszövetség Greenwichben, New York mellett 1969. szeptember 2—7-ig európai—amerikai konzultációt rendezett a sáfárság és evangelizáció új kérdéseiről, amelyen a tageszervezetek saját területükre vonatkozó tájékoztatást adtak az utóbbi 25 év fejlődési irányáról. Erre készült ez a magyarországi beszámoló, amely alkalmasnak bizonyult arra, hogy az egyházunkban végbement változásokat kívülállóknak számára megértessük, és tapasztalataink egyetemes jelentőségére felhívjuk a figyelmet. Felépítését és szóhasználatát sok esetben a konzultáció programja és az irat nemzetközi rendeltetése határozza meg. De az irat összefoglaló számadás önmagunk számára is. Ezért miután külföldön sokszorosították — kívánságra —, itthon is megjelentetjük.

1. Az egyház új helyzete a sáfárság és az evangelizáció szempontjából

a) A szocialista forradalom az utóbbi 25 évben mélyreható változást hozott népünk életében. Elmaradott feudális agrár országból fejlődő és iparosodó szocialista társadalommá lettünk. A nagybirtokrendszer megszűnt, a nagyszámú agrárproletariátus földhöz jutott, és az egyéni gazdálkodásról áttértek a közös gazdálkodásra, hogy megvalósítható legyen a mezőgazdaság modern technizálása és kemizálása. Közben a mezőgazdaság korábbi túlsúlyával szemben megnőtt az ipar hányada a nehézipar, a finom mechanika és az elektronika irányába. A munkás- és paraszttársaság vezető szerepet kapott a haladó értelmiséggel együtt. A korábban alacsony színvonalon tartott néprétegek műveltsége az általános oktatási és nevelési rendszer kiterjesztése következtében lényegesen emelkedett. Ez lehetővé tette a szocializmus humanista programjának megvalósítását az utóbbi 15 évben, úgyhogy a politikában, a társadalomban és az üzemekben egyre nagyobb mértékben és egyre önállóbb felelősséggel vehetnek részt a társadalom tagjai. Az urbanizálódás és a népvándorlás tünetei nálunk is jelentkeznek, de ugyanakkor a falu kultúrájának is terjesztése történik.

b) A társadalmi változással együtt lényegesen megváltozott az egyház és a keresztyénség helyzete. Ezelőtt az egyháznak kiváltsá-

gos helyzete, sőt vezető szerepe volt a magyar államban és társadalomban. Ez elsősorban a római katolikus egyházra vonatkozott, de részesült benne az evangélikus egyház is, bár mint kisebbség a római katolikus többség nyomása alatt állott. A keresztyén társadalomban illett vallásosnak és egyházasnak lenni. Az állami és közéletben törvények biztosították az egyház kiváltságos szerepét. Az ifjúságot és a hadsereg tagjait állami törvény kötelezte a hitoktatásban és az istentiszteleti életben való részvételre. Az egyházi járulékokat közadókkal együtt lehetett beszedni és az állami hatalommal végrehajtani. Az egyházak jelentékeny államsegélyben is részesültek.

A szocialista állam viszont az egyház és állam szétválasztásának elvét követi. Megszüntette az egyház, vele együtt a római katolikus egyház mindennemű előjogát és kiváltságát. Nem tartja számon senkinek a vallási-felekezeti hovatartozandóságát. A vallást magánügynek tekinti, és így az egyház életében és munkájában mindenki teljesen önkéntes alapon vehet részt. A marxista vezetésű államban és társadalomban közéleti szerepet vállalhatnak a hívők is, ez azonban kizárólag a személyes megbecsülésük és közéleti tevékenységük mértéke szerint lehetséges. Ugyanígy az egyház is megbecsült partnere lehet az államnak, de nem egyházi kiváltság alapján, hanem amennyiben részt vesz népünk és az emberiség közös kérdéseinek és feladatainak megoldásában. Senki sem várja az egyháztól, hogy aktívan vegyen részt a politikában, vagy hogy politikai pártot vezessen, de az egyháznak megvan a lehetősége arra, hogy híveit konfrontálja népünk és az emberiség problémáival, és megláttassa velük hitükből és keresztyénségükből folyó feladataikat.

Az egyház teljes mértékben tiszteletben tartja a hívők és nem hívők meggyőződését és lelkiismereti szabadságát, és minden hatalmi igény nélkül, az ige hirdetésével és a szeretetszolgálattal igyekszik elvégezni szolgálatát. Senki nem tagja automatikusan az egyháznak, és az egyház nem követel semmiféle belépési nyilatkozatot. Mindenki olyan mértékben és akkor vesz részt az egyház életében, szolgálatában és közös teherviselésében, ahogyan ez a hitéből és meggyőződéséből következik. Egyházunk így túljutott a népegyház és a szabad-egyház alternatíváján, és arra az életformára tért át, amelyet szolgáló egyháznak nevezünk.

c) *Egyházunk új helyzetében megváltozott a sáfárság és az evangelizáció értelmezése is*, de nem törekedtünk minden áron új formákra, hanem sok esetben a hagyományos történelmi kereteket töltöttük meg új tartalommal.

A sáfárság szót gyülekezeteink nem ismerik. De egyházunk történetében messze visszanyúló hagyománya van annak, amit nyugaton sáfárságnak neveznek. Amikor most a gyülekezetek élete a teljes önkéntességen alapul, magától értődik, hogy egyházi életünk a gyülekezeti tagok sáfársága nélkül egyszerűen elképzelhetetlen.

Az evangelizáció nálunk a harmincas években terjedt el, angol-szász és finn hatásra, jellemző volt rá a személyes kegyesség, amely hangsúlyozta a személyes megterést és bizonyágtételt, különösen

Isten és az egyes ember személyes közösségét. Mozgalmi jellegű volt, és a gyülekezetekben közösségek és csoportok alakítására törekedett. Az evangelizáció azután a negyvenes évek végén egyházi és gyülekezeti szolgálattá lett, amelyet a püspökök, lelkészek s vezető világiak támogattak. Az evangelizáció individuális és csoportmozgalomból egyházi és gyülekezeti jellegűvé lett, tartalmilag pedig kiszélesedett a látóköre az emberiség kérdéseinek távlatára. Rányomta bélyegét a szolgáló keresztyénség koncepciója, amely szerint a megterés és a hit igazi gyümölcse az embertárs szolgálata a legkisebb közösségtől az emberiség egészéig. Ma elvileg az egyház minden ige-hirdetését evangelizáló alkalomnak tekintjük.

2. *Az egyház új útjai a sáfárság és evangelizáció gyakorlatában*

Amikor az egyház a szocialista társadalomban a korábbihoz képest egészen új helyzetbe került, az egyház felkészületlen volt az új feladatokra. Sőt az egyház különösen a felsőbb társadalmi rétegekhez tartozó vezetői révén a régi társadalmi renddel szorosan összenőtt, s így erős volt a kísértés, hogy szembehelyezkedjék az új társadalmi renddel, vagy visszavonuljon a saját egyházi köreibé és a tisztán vallásos lelki területre. Az egyház Ura azonban az új helyzet felismerése és teológiai tisztázódás révén kivette az ellenállás és a visszavonulás kísértéséből, és egyre világosabban mutatta meg a szolgálat új lehetőségeit a szocialista társadalomban.

a) Az evangelizáció látóköre az egyéni megtéréstől már a 40-es évek végén kitágult az egyház bűnbánata felé. Az egyháznak rá kellett ébrednie a közös felelősségre azért, hogy a keresztyén társadalomnak nevezett rendszerben hangadó szerepe ellenére sem harcolt egyértelműen a nélkülöző osztályok jogaiért, megélhetéséért és művelődéséért. Az egyház beleépítette igeszolgálatába az evangélium konkrét hirdetését, és megmutatta, hogy a keresztyénységnek és az egyháznak az emberiség békéjéért, a lelkiismereti szabadságért, a társadalmi haladásért, a kulturális és gazdasági felemelkedésért kell harcolnia. Ahol ezt a hivatást és gyülekezetek megértették, mindenütt beleépültek a közös társadalmi feladatokba, és ezzel párhuzamosan nemcsak fennmaradt, hanem meg is elevenedett személyes és gyülekezeti hitéletük. Ez azonban nem homályosította el az evangélium igazi tartalmát, a Krisztus hirdetését. Sőt bebizonyosodott, hogy az eleven Krisztushit és az eleven érdeklődés és szolgálat az emberiség ügyéért szorosan összetartoznak, és ahol az utóbbi eltompul, ott élettelenné válik a Krisztushit is.

Mivel egyházi életünk teljességgel az önkéntességre épül, egész egyházi szolgálatunknak evangelizáció jellegűvé kellett válnia. Minden istentiszteletet és ige-hirdetési alkalmat evangelizáló alkalomnak tekintünk. A gyülekezet istentiszteleti közössége centrális jelentőségű, megnőtt és azután állandósult az úrvacsorai alkalmak és az úrvacsorázók száma. A sórványhelyzetben gyülekezeti élet házi istentiszteletek nélkül elképzelhetetlen, és ebbe bekapcsolódnak a

laikusok is. Jelentékeny mértékben laikusok végzik a gyermekbibliai munkát is. A gyülekezeti közösségek és csoportok azonban csak ott maradtak elevenek, ahol beleépültek a gyülekezet közösségébe, és látókörüket kiterjesztették az emberiség mai kérdései felé. Az istentiszteleti élet és igehirdető szolgálat mellett jelentékeny szerepe van a lelkipásztori szolgálatnak, a lelkészek látogatásainak. De itt is állandó téma a keresztyén ember helyzete és feladata az új társadalmi körülmények között.

Jelentős szerepe van a laikusoknak az igehirdetés szolgálatában, és az egyház egyéb szolgálataiban is. Szüksége van az igehirdetőnek az ő világi ismereteikre. Ezért a Lelkipásztor kezdeményezésére laikusok szólnak hozzá az igehirdetési textusokhoz, mondják el kérdéseiket és világi elgondolásaikat. Így a lelkészek előre konfrontálódnak a gyülekezet véleményével. Az egyházi élet önkéntessége következtében a lelkészek egyébként is kénytelenek figyelembe venni a hívek gondolkodását, megértését, szükségleteit. Nem beszélhetnek el a hívek feje fölött, foglalkozniuk kell a világ mai kérdéseivel, ezeket az evangélium megvilágításába kell helyezni, mert ahol az igehirdetés elszakad az emberek életétől, ott a hívek elszakadnak az egyháztól.

Új helyzetünkben megnőtt a gyülekezet felelőssége a lelkész igehirdetéséért. Az evangélikus egyházban gyakran találkozunk azzal a nézettel, hogy az igehirdetésért egyedül a lelkész felelős, és a gyülekezetnek nincs beleszólása abba, amit a lelkész mond. Emögött az a téves felfogás áll, hogy a gyülekezet a lelkészavatással a hívek egyetemes papságából származó jogait és kötelességeit átruházza a lelkészre, ezzel lemond saját igehirdetői aktivitásáról, és ennek felelősségét is egészen a lelkészre hárítja át. A gyülekezet a lelkészavatással helyes értelmezés szerint a Krisztustól rendelt nyilvános igazszolgálatot ruházza a lelkészre, de ez érintetlenül hagyja a gyülekezetnek a hívek egyetemes papságából folyó felelősségét, jogait és kötelességeit az igazszolgálattal kapcsolatban is. Ezzel azt a Biblián alapuló lutheri elvet érvényesítjük, „hogy a keresztyén gyülekezetnek vagy egyházközségnek joga és felhatalmazása van arra, hogy minden tanítást megítéljen”. (Luther: Grund und Ursach etc. 1523 munkájának ez a címe!) Egyházunk erre neveli az igehirdetőket egyebek között azzal is, hogy Agendánk szerint az igehirdetés után így imádkoznak: „Tégy alázatossá, hogy tanuljak hibáimból. Adj erőt, hogy pótoljam tudásom hiányait. Indíts szeretetre, hogy meg ne vessem a gyülekezet bírálatát, és jobban megértsem a reám bízottak lelki igényeit.” A gyülekezet nagyon érzékenyen reagál az igehirdetésre abból a szempontból, hogy beletalál-e a gyülekezet szituációjába vagy elmegye mellette. Ez jut kifejezésre a gyülekezet bírálatában, és ha ezt következetesen figyelmen kívül hagyjuk, az istentiszteletről való elmaradásában. Tapasztalatunk szerint a forradalmi társadalmi átalakulások idején különösen megnő a gyülekezet kontrolláló szerepe az igehirdetéssel kapcsolatban. Ez különösen két irányban érvényesül nálunk. Egyrészt tartozunk az igehirdetést bí-

ráló gyülekezetnek azzal, hogy igehirdetésünknek a társadalmi fejlődéssel összefüggő újszerű elemei hogyan kapcsolódnak a Szentíráshoz és hitvallásainkhoz. Ezért az elmúlt 20 évben különös gondot fordítottunk arra, hogy megmutassuk és megértessük mai teológiánk és igehirdetésünk biblikus és hitvallásos alapjait. Másrészt a gyülekezetnek a közélettel közvetlen kapcsolatot tartó laikus tagjai pozitív segítséget is nyújtanak az igehirdetőknek arra, hogy megértsék és helyesen értékeljék a társadalmunkban végbemenő változásokat és új jelenségeket, és így hozzájárulnak ahhoz, hogy az igehirdetés aktuális és célbataláló, tehát igazi igehirdetés legyen.

Az evangélium helyes korszerű alkalmazásának megtalálásában fontos szerepe van a *prófétai szolgálatnak*. Isten mint a történelem ura állandóan újat alkot, ezért nem lehet igéjét egyszerűen reprodukálni, hanem szükség van a profétai szolgálatra, amely az ígét aktuálisan szólaltatja meg úgy, hogy megvilágítja vele az egyháznak mint Isten népének új helyzetét és feladatait a világban. Nagy hangsúly esik ezért a profétai szolgálatra különösen a mélyreható politikai és társadalmi változások idején, amikor a hamis proféták Isten elhangzott igéjére hivatkozva igazolják Isten népének hagyományos viszonyát a világhoz, az igazi proféták viszont a történelmet formáló Istenről tesznek bizonyosságot, aki igéjével bűnbánatra, a múlttal való leszámolásra és új engedelmességre, új tájékozódásra hív fel. A profétai szolgálat tehát elsősorban a gyülekezet felé fordul, de távlata mindig egyetemes emberi, mert „Isten előtt nincs személyválogatás”, Istennek nincs kétféle rendje vagy normája az emberek számára. Ugyanakkor az is érvényes, hogy „akinek sok adatott, attól több kívánatik”, és ezért a proféta szolgálat legélesebben mindig a gyülekezetet támadja, és annak is a vezetőit. Ez nem jelenti a belső körre való beszűkülést, mert a profétaság éppen a világ felé nyitja meg a bezárkózó gyülekezetet. A nagy proféták többsége szoros kapcsolatot tartott a vezető körökkel, nem dilettánsként szóltak bele a közügyekbe, hanem belülről ismerték a problémákat és a világpolitikai viszonyokat. Maguk is részt vettek politikai döntésekben, és vállalták azoknak kockázatát és felelősségét. A profétai szolgálat ma még kevésbé végezhető kegyes dilettantizmussal és a független megfigyelő pozíciójából, a kormány felé végzett profétai szolgálathoz pedig nélkülözhetetlen a világ gazdasági, társadalmi és politikai életének mélyreható és közvetlen ismerete, és még inkább a belső szolidaritás azokkal, akikhez a profétai ige szól. Forradalmi helyzetben a kormányzat előtt csak az szólhat profétai módon, aki azt a nyomorúságot is elítélte, amely a forradalmi változást indokolta és elindította. A nagy proféták célja sohasem az ítélet hirdetése volt: szenvedtek, ha ítéletet kellett hirdetniük, és mindent megtettek, hogy az ítélet beteljesedését elhárítsák. A gyülekezet pedig elsősorban Jézus Krisztus személyén tájékozódik, aki nem azért jött a világba, hogy megítélje, hanem hogy megmentse, és életet adjon neki. Ezért a keresztyén profétai szolgálat a kormányzat felé sem teheti a hangsúlyt a kri-

tikára, hanem sokkal inkább arra, hogy hogyan mentheti és segítheti az embert.

Az evangélium hirdetése szempontjából megnőtt a *tömegtájékoztató eszközök* jelentősége. A rádiós istentiszteleteknek a gyülekezeti és felekezeti határokon messze túlmenő hallgatóköre van. Az egyházi lapok és kiadványok, bibliák és énekeskönyvek, viszonylag nagy példányszámban jelennek meg. Híveinket iskolai hittankönyvekkel, imádságoskönyvekkel, közérthető kommentárokkal látjuk el. Gyülekezetek, egyházmegyék, vagy körzetek a hívek, laikusok, egyházi munkások számára tartanak konferenciákat az egyház mai kérdéseiről és feladatairól. Döntőnek sohasem a külső kereteket és módszereket tekintjük, hanem azt, hogy minden helyen és alkalommal a mai élet problémáival konfrontálva hirdessük az evangéliumot.

A keresztyén—marxista párbeszédnek más értelme és jelentősége van nálunk, mint a nyugati országokban. Nem is annyira a teológusok elméleti kérdése, mint inkább a laikusok mindennapi feladata. Mi marxista vezetés alatt álló társadalomban élünk, és a mi híveink együttélnek és mindenütt együttdolgoznak marxistákkal üzemekben, közéletben, iskolában és még sok esetben egy családon belül is. Hívók és nem hívók párbeszéde ezért kezdettől fogva nem hivatalosan folyik nálunk. A hangsúly azonban nem az elvi problémákon van, mert nyilvánvaló, hogy a marxista ideológia és a keresztyén hit nem egyeztethető, s ezért az elvi vita szükségszerűen az ellentétek fokozásába vezetett volna, márpedig népünk a háború pusztítása után és a szocialista forradalom idején olyan súlyos feladatokkal találkozott, hogy elsősorban azt kellett keresni, ami összeköt, nem azt, ami elválaszt. Az összekötő kapcsot pedig a közös emberi feladatok és célkitűzések megkeresése és vállalása adta. Így még mielőtt nyugaton a keresztyén—marxista párbeszéd gondolata felmerült, nálunk nagyon mélyreható párbeszéd és megegyezés volt közös emberi feladatainkról. Úgy látjuk, hogy ez az alapja a további párbeszédnek, és az egyre mélyebbre hatoló megértésnek. Úgy látjuk, hogy az evangelizáció igazi lényegével egyezik az, ha nem akarjuk a nem hívőket kioktatni, hanem inkább a marxista egyházkritikából is tanulni akarunk, és kihalljuk Isten megértésre és megújulásra hívó szavát az egyház felé. Az azután nem reánk tartozik, hogy az egyház ilyen önkritikus evangéliumszolgálatának milyen gyümölcse lesz.

b) *Egyházunk új helyzetében a sáfárság szó használata nélkül is minden gyülekezeti munkánk a hívek önkéntes szolgálatán alapul.* Ebben nemcsak új utakat kell keresnünk, hanem az évszázados hagyományokra is építhetünk. Egyházunk évszázadokon át az államhatalommal szövetkezett római katolikus egyház üldözése és nyomása alatt állt, s ezért élete jelentékeny mértékben a laikusok szolgálatán alapult. Valamennyi egyházi testületünkben a gyülekezetektől a püspökségekig a lelkészek, az esperesek és a püspökök mellett laikus társelnökök állnak, mint egyházi felügyelők és így résztvesznek az egyház szolgálatában. Zsinatpresbiteri rendszerünk-

ben a gyülekezetek élén laikusokból, férfiakból, újabban egyre több nőből álló egyháztanácsok, presbitériumok működnek, akik a gyülekezetek lelki és anyagi problémáit, kérdéseit hordozzák. A felsőbb testületekben is a lelkészekkel lehetőleg egyenlő számban vannak jelen a laikusok. Kisebbségi helyzetünkben régtől fogva nagyjelentőségű volt a hívek önkéntes áldozatvállalása és a gyülekezeti munkában való részvétele. Most mindenütt kizárólag önkéntes megajánlásokra támaszkodhatunk, s ennek begyűjtésében maguk a laikusok vesznek részt. A gyülekezeti épületek karbantartása, templomépítés, gyülekezeti napok rendezése mindenütt a hívek önkéntes szolgálatvállalásával történik. A kántori szolgálatot is önként vállalkozó gyülekezeti tagok végzik, akik évről évre heteket, sőt hónapokat töltenek kántorképző tanfolyamainkon, hogy visszatérve gyülekezetükbe szakértelemmel szólaltathassák meg az orgonát. Diakóniai intézeteink fenntartását egyes gyülekezetek, ill. egyházmegyék vagy több egyházmegye gyülekezetei vállalják, ezeket rendszeresen látogatják, és anyagi segítségben részesítik. Általában a laikusok szolgálatára számítani lehet, de csak ott tartható fenn, ahol nem a laikusok minden áron való aktivizálása céljából, hanem valóságos szükségletre kérjük.

3. Az egyház új feladatai és lehetőségei a sáfárság és evangelizáció szempontjából

A szekularizálódás folyamata, mint világszerte, úgy nálunk is tért hódít. Ez azonban nemcsak új nehézségeket jelent a sáfárság és az evangelizáció számára, hanem új lehetőségeket is.

a) *Hiveink egyre nagyobb mértékben szabaddá válnak a formálissá vált egyházi hagyományoktól. Ezért az egyház nem elsősorban igényekkel léphet fel velük szemben, hanem döntő kérdéssé válik, hogy tudunk-e segítséget nyújtani életük kis és nagy kérdéseiben, és meg tudjuk-e mutatni, mit jelent keresztyénnek lenni személyes és világtávlatban. Ma az evangelizáció alapvető feladata az, hogy világgossá tegye a keresztyénség perspektíváját, s ezt mi a szolgáló életformában látjuk. Ebbe beletartozik az is, hogy hiveinktől nem követelünk erejüket meghaladó döntéseket, hanem úgy szolgálunk nekik az evangéliummal, hogy döntésük szabadságát tiszteletben tartjuk, vagyis igehirdető munkánk eredményét egészen az egyház Urának a kezébe tesszük le.*

b) *A sáfárság és az evangelizáció, az ige szolgálata és a szeretet-szolgálat szorosan összetartozik, de a tényleges gyakorlatban, hiveinkhez és az emberekhez való viszonyban a kettőt semmiképpen sem szabad kapcsolni. A szeretetszolgálatot — a személyes segítéstől a békeszolgálatig — nem végezhetjük azzal a rejtett szándékkal, hogy lekötelezetté tegyük az embereket, és így nyerjük meg az egyház számára. Emebertársainknak egyszerűen segítenünk kell anélkül, hogy szükséghelyzetüket, vagy segítségüket arra használjuk fel, hogy valamiképpen lelkileg befolyásoljuk, megkössük, megevangelizáljuk őket.*

c) A nem hívőkkel való kapcsolatainkat és együttműködésünket is szabaddá kell tenni attól az elképzeléstől, hogy ezen a réven miszcionáljunk, vagy evangelizáljunk. A dialógus becsületesen csak a másik fél meggyőződésének tiszteletbentartásával, és a másiktól való tanulás őszinte szándékával történhet. Dialógust nem lehet erőszakosan kezdeni, inkább arra kell készen lennünk, hogy tudjunk felelni, ha érdeklődnek a bennünk levő reménység iránt (1Pt 3,15).

Budapest, 1969. június 28.

Dr. Pröhle Károly

Az evangélium a mai embernek

Előzetes tanulmány az LV Sz. V. nagygyűlésének

I. csoport-témájához

1. Az evangélium világtávlata és történelmi horizontja

Az evangélium szót alig tudjuk kiejteni anélkül, hogy élénk ne bukkanjon ez a nagyon jól ismert ige: „Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Ján. 3,16). Veleje tehát Isten szeretete a világ iránt Jézus Krisztusban. Ennek a szeretetnek múltja, jelene és jövődjé van. Titus így fogalmazta meg ezt: „Megjelent az Isten idvezítő kegyelme minden embernek” (Tit. 2,11), és ez Isten részéről nem csupán felfedezésre váró lehetőség emberek számára, nemcsak érzelmi felbuzdulás, hanem messzetelektől való szándék, embert mentő akarat. Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére eljusson (I. Tim. 2,4). Istennek ez a világtávlata és történelmet átfogó szeretete választottainak, egyházának bizonyágtételében válik hozzáférhetővé mindazok számára, akiknek szánta. „Menjenek el azért, tegyetek tanítványokká minden népet” — mondotta a feltámadott Jézus első tanítványainak, hogy az evangélium isteni kontinuitásában többé ne támadjon hézag a világ végéig, az üdvösség beteljesedéséig. Pál így határozta meg Timótheus feladatát: „Kérve kérek az Isten és Krisztus Jézus színe előtt, aki ítélni fog őket és holtakat az ő eljövetelekor és az ő országában, hirdesd az igét, állj elő vele alkalmas és alkalmatlan időben, ints, feddj, buzdíts teljes békétüréssel és tanítással” (II. Tim. 4,1—2). Péter különösen kihangsúlyozta prédikációjában, hogy Isten mennyire Jézushoz kötötte minden ember üdvösségét (Csel. 4,12).

Ez a biblikus szemlélet tükröződik az evangéliumra nézve hitvallási iratainkban. Luther a Schmalkaldeni Cikkekből azt mondja: „Isten kegyelme gazdagon árad: először a hirdetett igében, amelyben a bűnök bocsánata hirdettetik az egész világnak. Ez az evangélium igazi szolgálata.” A Formula Concordiae (Epitome V/4) szerint az evangélium azt tanítja, amit a törvényt betölteni képtelen és megítélt embernek hinnie kell, t. i. hogy Jézus eleget tett minden bűnéért és érdemtelen volta ellenére megszerezte számára a bűnök bocsánatát, az Isten előtt érvényes igazságot és az örök életet. Az evangélium tehát Isten mindig mindenkire érvényes szeretete Jézus Krisztusban emberek megmentésére

Hangsúlyozom, nem ok és cél nélkül, az evangélium trinitárius voltát. Azt, hogy az evangéliumban a Szentháromság egy igaz Isten, a teremő, megváltó és hitre vezérő Lélek-Isten közeledik, szeret, és cselekszik nem lelkekért, hanem test-lélek-szellem emberekért. Talán feleslegesnek tűnik ez a kitérő, jogosultsága azonban alig vitatható. Eleve csónkának és jóhiszeműsége ellenére is hézagosnak kell tartanunk mindenféle monizmust, amelyik abban a megalpaltnak látszó hiedelemben él, hogy az evangélium célbatalálásának emberi buktatóin a hitágazatok tologatása segít át, például olyanformán, hogy a második kerül élre és válik kizárólagossá. Az evangéliummal azt az embert szereti, keresi és menti Isten, aki az evangélium meghallása előtt vagy nélküle is teremtménye és gondviselésének tárgya. A krisztomonisztikus evangélium nem veszi elég komolyan a szüntelenül cselekvő és teremő Istent, az akaratát mindegyképpen véghezvivő programos Istent és azt a világot, amelyiknek kiszakíthatatlan tartozéka az ember hajlamaival, adottságaival, bűnével és bajával, kárhozatával és üdvösségével. Isten ugyan cáfolhatatlannal Jézus Krisztusban szereti a világot és így az evangélium nem lehet más, mint krisztocentrikus. Isten azonban előbb szerette a világot Krisztusban, mint Jézust emberként a világba küldötte. A végső célja szerint, világraszóló terve beteljesedése után a Fiú átadja a hatalmat az Atyának, hogy Isten legyen minden mindenekben. A teremő világ az emberrel együtt Isten felségterülete térben és időben egyaránt. A teremőtség, a történelem, az evangéliumtól függetlenül is létező lelkiismeret, az emberi szívbe írt törvény révén, akkor sincs Isteneen kívül az ember, ha azt az evangélium meghallása nélkül nem veszi komolyan, nem számol vele és úgy él, mintha Isten nem léteznék. A krisztomonisztikus evangélium kissé légtüres teret tart szem előtt, szemben a trinitárius evangéliummal, amelyik az adott világ-ember realitásokat célozza meg és olyan tényeket bukkant fel, helyez új megvilágításba, amelyeknek tudomásul nem vétele végzetes lehet az új ember számára, tudomásul vétele, komolyan vétele pedig az egészséges helyretalálás üdvös pillanata és folyamata.

2. Az evangélium aktualitása

Más evangélium nincs, mint amiről szóltam. Nincs kulturális evangélium, nincs szociális evangélium, nincs külön keresztyén és keresztyén evangélium, nincs nyugati vagy keleti evangélium, nincs idejét múlt evangélium, csak időszerű evangélium van. Ez a tény magából az evangéliumból következik. Van ugyan története, de aminek csak története van, jelene és távlata nincs, az már vagy betöltötte rendeltetését és emlékként is szanálás a sorsa, vagy be nem vált eszközként kiszúrta maga a történelem. Így volna ez az evangéliummal is, ha immanens igazságként látott volna napvilágot és partikuláris volta esetén maga engedné át helyét valami másnak, újabbnak és változónak. Kár volna szemet hunyni a felett, hogy egy szándékos összehasonlítás vetületében könnyen ilyennek mutatkozik az evangélium. A világ változik, fejlődik, technizálódik. Az emberi tudás — kutatása, eszközei alapján — felbukkant olyan ígéreteket és lehetőségeket, amelyekhez képest az evangélium túlhaladottnak tűnik. Ebben az összehasonlításban azonban figyelmen kívül marad az az Isten, aki cselekszik, könyörül és ítél, ajtót nyit ki és ajtót zár be, utat nyit vagy éppen zsákutcába terel. Főképpen pedig az az Isten, aki kihozta a halálból Jézus Krisztust és jobbára ültette, hogy uralma rejtetten érvényesüljön addig is, amíg ígérete szerint eljön ítélni élőket és holtakat. Az evangélium nem azért időszerű, mert hirdettetik és vannak, akik annak tartják, hanem azért hirdettetik, mert élő Krisztus tesz mozdulatot

benne az ember felé az emberért, tekintettel arra, hogy eljön ítéletre és a megváltás munkájának betetőzésére. Az evangélium időszerűsége első-sorban ugyan tartalmi időszerűségében van. Sürgőssége azonban eszchatológiai távlatában rejlik az időbe lépő, de a halál miatt korlátozott távú ember számára. A halasztás lehetősége roppant kurta és kiszámíthatatlan. Az ember jelene mindig sürgető és vissza nem térő alkalomnak számít. — Mi válik behozhatatlanná elszalasztásával? Éppen annak a viszonyoknak helyreállítása, amelyek a bűnbocsánatban ölt testet és amelyek új viszony az emberélet adta határokon belül realizálódik az emberekhez való új viszonyban és terem idejében annak megfelelő gyümölcsöket. Az evangélium Krisztusban könyörülő Istene sem hagyja felejtetni és azért az evangélium bizonyágtévőinek és osztályosainak sem szabad felejtetniök, hogy az ítélet a cselekedetek alapján fog történni. Vannak és kell, hogy legyenek az evangélium meghallásához illő, abból szárbaszökkenő és gyümölcsöt termő cselekedetek. Az evangélium a fát célozza meg, de nem legyint a gyümölcsre, hanem számításba veszi azt a számadás miatt és a felebarát miatt. Így kapcsolja össze az evangélium a felebarátokkal tele világot, sebeivel, bajaival együtt mindazok életével, akik viszik és fogadják. Akkor is megáll ez, ha az időszerű keresztyén magatartásnak és cselekvésnek más motiválója is van, például a józan ész. Az evangélium időszerűsége nem függvénye másnak, mint a tartalmának és a közvetlen céljának. Szembenézeti a meghallóját önmagával és a Krisztusban könyörülő Istennel, azaz bűnánatra és megtérésre hív. Jézus egykori igehirdetése csendül fel minden evangéliumhirdetésben és talál célba minden meghallásában: „Betölt az idő és elközelített az Istennek országa; térjetek meg és higgyetek az evangéliumban” (Mk. 1,15). Az egy evangélium időszerűsége magában foglalja azt az igazságot, hogy a mai ember számára sincs más evangélium. Nincs, mert nincs más Krisztus és a mai ember is ember, azaz bűnös ember. Három súlyos problémával és ellenséggel küszködik — önmagában sikertelenül —, a bűnnek, halálnak, ördögnek hatalmával. A segítség, a megoldás, az orvosság sokféle formában nyert már megfogalmazást, de mindig egy és ugyanazon nevet ölelő tartalommal. A legismertebb: engem elveszett és megítélt embert megváltott, nem arannyal, sem ezüstrrel, hanem ártatlan szenvedésével és halálával, hogy egészen az övé legyenek, ... neki szolgáljak ártatlanságban és boldogságban, mert Ő feltámadott a halálból, él és uralkodik mindörökké.

3. A mai ember

Még ma is vannak, akik a mai embert úgy szemlélik az evangéliummal összefüggésben, hogy ránézve semmi különbséget sem hajlandók tudomásul venni a régiekhez képest. De olyan kísértés is van, úgyszólván próbálják realizálni a mai embert, mintha már nem is emberekkel volna dolgunk, hanem a régiekben viszonyítva egészen új lényekkel. Az előbbi gondolkodás a tegnap fogalmazásával, tartalékával és örökségével kíván megélni továbbra is. Az utóbbi pedig mindent idejétmúlttnak lát és arra gondolnak néhányan, hogy a mai embert csak valami extra szellemi magasságból vagy jól technizált, novellás és mélylélektani kilövőhelyről lehet megcélozni az evangéliummal. Azt hiszem, hogy a különféle világgyűlések anyaga, értékes mondanivalója, az egyszerűségtől való félelem következtében falazódik be valami tekintélyfeltő homályosságba, esetleg egy-egy vagy több teológus elefántcsonttorony teológiai arisztokráciájába. A túllícitálás ösztöne, a mániákumok, az álmodernség kizárja a másokra figyelést, de főként azt a szempontot, hogy teológiailag talpatalan emberek alkotják a gyülekezeteket, nem is szólva azokról, akik felé meg

kellene élniök a keresztyénységüket. Holott értük történik, ami történik. De mi jut el hozzájuk? — El kell kezdenünk leszokni az egyszerű és világos beszéd miatti szégyenkezésről.

Sok igazság van a mai ember gyakran emlegetett nagykorúságában és ezt a tényt halálosan komolyan kell vennünk. De nem lennénk realisták, ha nem látnánk ennek a nagykorúságnak bizonyos egyoldalúságát. A naivitás és gyerekesség egész sora mutatható ki a mai emberek esetében is. Megfigyelhető és igazolható ez például a közlekedésben, a mozi-előadások alkalmával és után, a vonatokon, sőt, a modern zenével, divattal és sporttal kapcsolatban. Nem egy esetben találkozunk babonával. A félelem be nem vallottan is ott sündörög nemcsak a múlttal még jobban leterhelt öreg emberek, hanem a fiatalok szívében is. A gyors változások, sokszor ugrásszerűen növekvő követelmények, a háború és atomhájáról veszélye kiválthatja az egzisztenciális félelmet. — Az extraság sokszor a céltalanság jele és önkénytelenül elterelő mozdulat a világos cél és hivatásszerű egyensúly megtalálásának hiányával szemben. Nagyon sok esetben pedig a korai fáradság exploziója. A jóval nagyobb lehetőségek általánosulásával gyakorta együtt nőnek a nagyobb erőpróbák. Amikor talán divatosan és sematikusan odaillesztjük a „mai” jelzőt a kortársaink vagy saját személyünk mellé, kissé elfelejtjük azt a roppant egyszerű tényt, hogy a mi számunkra nem léteznek más emberek, csak maiak. Azt is, hogy a mai ember is csak ember. Nem rosszabb és nem jobb, mint a régi. — Hát akkor nincs is létjogosultsága ennek a jelzőnek? Nagyon is sok van. Éppen a „nincs más evangélium” igazságával szemben kell komolyan venni — annyira, mint az evangéliumot — azt a tényt, hogy a ma élő emberek többé vagy kevésbé, de egyre inkább, elűtnek a régiektől. Úgyannyira, hogyha ezzel nem számolunk józanul, ha nem vesszük figyelembe és fontolóra, a régi evangélium régi metódusával bajosan vagy egyáltalán nem találjuk el. A „mai” szó itt erre figyelmeztet és jelzi, hogy a változatlan evangéliummal sem tudunk mit kezdeni a megváltozott ember esetében, ha nem lessük el, nem gondoljuk végig a máris adott differenciákat. Nem emberi mióvtában, teremtettségében van a változás. Csak a más körülmények és lehetőségek, a más célok és követelmények, az egészen más kultúra és eszközök és a más viszonyulás kerekítették más gondolkodásúvá, más érdeklődésűvé és életstílusúvá. Születése folytán régi ember a mai ember. Életkörülményei folytán más látású és viselkedésű.

Jelentkeznek nála szinte egymásnak ellentmondó vonások. Megszokja az eltömegesedést, az elgépiesedést. Néha vágyik arra, hogy egyedül legyen, csendben legyen, de igazán azt sem bírja, mert az meg az önmagával, a végső sorsával való szembenézést bukkantja fel. Még mindig jobban megy neki a beidegződött, mint a szokatlan vagy amitől elszokott. — A tekintély kérdése másként érinti, mint a régi embert. Azt vagy nem állhatja, vagy nehezen állja, még ha szülőkről van szó, akkor is. Az öregeknek nemcsak a szemléletük idegen, idegesítő számára, hanem a tempójuk, a töprengésük, a visszapillantásuk vagy éppen a távlatuk. Érték-szemléletük kilóg a fiatalok számára. Az individuális vonások tűnésével együtt könnyen sablonizálódnak az egyénisége, ha egyenesen nem uniformizálódnak. A mai ember lelkivilágába alig lehet bepillantani, nem azért, mert nincs ilyen, hanem alig van rá alkalom és lehetőség. Az ígérel, az evangéliummal szemben, egyáltalán, az egyházzal, vallással szemben nem kevesen közömbös vagy várakozó állásponton vannak. Sokkal nagyobb ez a réteg, mint a tudatosan ellenzéki, ami az evangélium szem-szögéből mégsem ígér többet. A feszes racionalizálással párhuzamosan

ennek az ellentéte is jelentkezik, a végig nem gondolt nagyvonalúság, a dolgok cseppfolyósságának eltérése. A bizonyos dolgokra való érzékeny-reagálás éppen úgy megtalálható, mint a lazaságra vagy kézlegyintésre való hajlandóság. Az élet útjeme a több szabad idő ellenére sem lassul, hanem inkább gyorsul. Ez a körülmény szórakozásában, még az általa kedvelt zene megválasztásában sem tűnik el nyomtalanul. A racionalizált körülmények közepette az emberi természet és beszéd szimbólum-igényét néha meghökkentő szó és nyelvalkotásban éli meg, persze nem tudatosan. A kiugró, a nem szabályos, az egyszerű és szellemes szinte azonnal gazdára talál a mai emberek között. Egyszer-egyszer hirtelen visszanyúl a múltba, máskor türelmetlenül előre szalad. A primitív és az ultramodern gyakorta egy kalap alá kerül szemléletében.

Mindezzel nem valami egészen általános érvényű, részletes rajzát akartam adni a mai embernek. Inkább bonyolult és összetett alkatából kívántam megvillantani valamit azért, hogy két dolgot lássunk. Nem befejezett a mai ember, hanem alakulóban van, de ez nem egyforma hosszú lépésekkel zajlik mindenkinél. Az evangélium szemszögéből nem volna célravezető nyíltan vagy burkoltan riadót fűjni ezzel szemben. Okosabbnak mutatkozik az alakulás folyamatát figyelemmel kísérni és megérteni akarni. Még közelebről azt jelenti ez, hogy naiv kerékkül-lőkbe kapaszkodás helyett a féltő szeretet együttérzésére és felelősségére kell átkapcsolniok mindazoknak, akinek ügye az evangélium. Nem egy már nem is létező helyzet megdúcolása érdekében, hanem egészen az emberért. A mai ember is ember és fontos, hogy a gyors változások korában is az maradjon, vagy mindinkább az legyen. Isten szereti a világot, tehát a mai embert is. Merjük-e ezt őszintén, reménységgel hinni? Isten persze nem is csúfoltatik meg. A mai ember nézve sem közömbös, hogy amit vet, azt aratja. De ezzel is először magára nézve számoljon az egy-ház.

4. Az evangéliumnak el kell jutni a mai emberhez, és a mai emberhez kell eljutnia

Nem a szójáték kedvéért fogalmaztam így, hanem azért, hogy az fejeződjék ki, amiről most szó van. A ténylegesen élő embereknek szól az evangélium, de csakugyan azok helyzetét, magatartását, jellegét és szemléletét kell szemmel tartani, amikor az evangélium továbbadása a cél. Ez a feladat és annak végső eredménye bizonyos dialektikus feszültségben áll elénk. Tudjuk, hogy az evangélium emberekhez juttatásában Jézus Krisztus maga az alany. Ő tud és akar igazán emberekkel találkozni és ennek megtörténte a fontos. Az egyház egésze és annak egyes tagjai csak eszközök az ő kezében. Mégis olyan mértékben fontos ez a szolgálat, hogy így is beszélhetünk: Jézus annyira végzi el embermentő munkáját az evangéliummal, amennyire alkalmas eszközzé válik az egyház. Ember ugyan nem tehet hívővé senkit, semmilyen módszerrel, az eredmény titka mindig Jézus marad. Mindig megáll az az igazság is, hogy Jézus Krisztus emberek biznyságtétele által lesz emberek számára jelenlővő. A keresztyénségnek itt bukkan elénk igazi értelme, küldetése, lét-jogosultsága, bár ez esetben éppen a legrázósabb kérdéssel nézünk szembe rá vonatkozóan. Soha nem felelhető azt a tényt: Isten rendelkezik vele, rábízza igéjét, részesévé teszi Fia küldetésének és szeretetét rajta keresztül kívánja eljuttatni minden emberhez. Mindez többet jelent a missziói parancs iránti törvényszerű engedelmségnél, pedig már az is több annál, mintha az egyház tagjai egyszerűen csak maguk között, a maguk és egymás számára kívánnak együtt lenni. Az egyház úgy engedelmeskedik küldetésének, hogy az a legszorosabb kapcsolatban marad

tagjainak mindennapi élethivatásával, akár nagy, akár kicsi az a hivatás. Kényelmes fedezékből soha nem jutott el, meg nem is fog eljutni az evangélium éppen oda, ahova Isten szánta. Ez csak az emberek mindennapi életének nem csendes, hanem zajló tengerén lehetséges. Méghozzá megfelelő, alkalmas, okos módon.

Leleke szerint az ige megszólaltatásáról, biznyságtételről van itt szó. De ez távolról sem csak a nyelv dolga, vagy vaktában történt alkalmi nekibátorodás ügye. Ez az egész ember érzelmi, értelmi, akarati bevetését, tehát a tettét is követeli és igénybe veszi. Jézus Krisztus biznyságtétele az Atyától nem pusztán igéjének megszólaltatásában állott, hanem igen nagy mértékben az emberekhez fűződő magatartásában. Isten szeretete Őbenne testet öltött és így Jézus emberek számára fontos cselekvésében találkozott az emberekkel. Együtt evett és együtt ivott velük, mindig a közösségvállalás, az életük kezébe vételének megbizonyítására és sohasem a tivornyázás öncélúságával. Mások gyógyított vagy kenyeret adott. Esetleg éppen a bűnével holtpontra vagy kátyuba rekedt embert részesítette feldolgozásban. Szolgálatában nem találunk eleve kitervelt merev logikát, hanem egészen az adott körülmények, a szükség, a lehetőség, a cél hordozta azt. Egyetlenegy az, ami mindig kéznél volt szolgálatában, emberekkel való érintkezésében: az önzetlen szeretet, amely ritkán jutott el nála a megvallásig, de mindig eljutott a megbizonyításig. Segítő biznyságtételében alig találunk fontossági sorrendet, noha soha nem hiányzott szolgálatából az egy szükséges komolysága.

Az evangélium tartalma nemcsak tárgyi igazság, hanem Isten személyes szeretete. Megbocsátás és a bűnös ember egész egzisztenciájának felvállalása, célbasegítése. Igazi közösségvállalás és közösségteremtés az emberrel. A maga teljességében ezért nem lehet más az evangélium továbbadása sem, mint a célbavettekhez való személyes és teljes odafordulás diakóniai mozdulata. Ahogyan az evangélium nem lehet a küldetés ünnepi dekorációja, hanem életrevaló kenyér, ugyanúgy nem lehet a legmesszebb menő diakónia sem az evangélium ügyének dísze, kerete vagy mellékága, hanem csak annak tartalmába jól beleillő tartozéka. Azt jelenti ez akkor, hogy az evangélium továbbadása csak a többiek szükségében, szegénységében vagy örömeiben való őszinte részesedés megbizonyításával hiteles. Olyan ügyről van szó ez esetben, ahol Isten nem csupán a kegyes szív belső vagy érzelmi indulatát óhajtja és veszi igénybe, hanem egyenesen sürgeti az ebből való kilépést a világ számára szükséges, felelős szolgálatra. Itt csúcsosodik ki a fontossága annak, amire a „mai” jelző figyelmeztet. Bizony túl is kell nézni az egyes emberek maiságán azokra a kollektív jellegű nagy világ- és emberproblémákra, amelyeknek a szemmel tartása nélkül alig kerülhetnek össze az egyház tagjai a mai emberekkel és még kevésbé lelhetik alkalmát a hiteles biznyságtételnek. A „mai” jelzőnek nemcsak gyülekezeti, népi, nemzeti, hanem világdimenziója van. Ennek felejtése nem teszi lehetővé a legmesszebb menő közösségvállalást a mai emberrel, ami pedig szükséges feltétele az evangélium továbbadásának. Az önmentés burkolt vagy nyílt szándéka, vagy bármi más mellékcél, vakvágányra vinné ezt az ügyet. Akkor pedig nem az eszchaton üdvbeteljesedése csillan meg az egyház küldetése felett, hanem az ítélet lebeg feje felett.

A fentiekből kézenfekvő, hogy a mai viszonyoknak, tehát a társadalmi, szociális, kulturális, politikai helyzetnek figyelembevétele nélkül aligha lehetne szó az evangélium továbbadásáról, csak bezárt ajtók döntéséről. Nem azt jelenti ez, hogy az egyháznak társadalmi, szociális, kulturális vagy politikai küldetése van. Csakugyan az evangéliummal

küldetett el. De mivel az evangélium az emberért, a világért van, csak úgy, mint a vele megbízott egyház, célbajuttatása is csak realitásokhoz szabott lehet. Mivel az evangélium mással nem pótolható, még nagyobb az egyház felelőssége a realitásokal történő számvetésében.

Szolgálata, bizonyoságtétele közben nem az evangéliumtól idegen dolgokat hirdet, de okvetlenül a mai ember nyelvét kell beszélnie ahhoz, hogy érthető legyen, hogy elgondolkozásra késztesse. Bizonyos fajta alkalmazkodó stílus kialakítását jelentheti ez. Arra esik a hangsúly e tekintetben, hogy annak hasonlítani kell ahhoz a nyelvhez, amelyiken a mai emberek nemcsak gondolkodnak és beszélnek, hanem amelyik tükrözi a mai természettudományos, technikai, kulturális és politikai fejlődést. Nem a tudományos cikkek stílusáról van szó. Arról azonban igen, hogy az egészen más stílus és nyelv miatt ne érezze azonnal a mai ember, hogy egy számára idegen világba ceppent, hanem már a nyelvben sejtse meg valamit abból, hogy itt nem is „tua”, hanem „mea res agitur”. A bizarr különködésnek nincs helye a bizonyoságtétel nyelvében, mert az komolytalanság volna és nevetség tárgya lehetne, végül pedig célt tévesztene éppen úgy, mint a kánaániság. Bár az egészséges derűtől és szolid humortól nem kell félni a bizonyoságtételt, a kabaréskodást és bohóckodást messze el kell kerülni a cél érdekében. A szellemi, nyelvi és a mindentudást mutatni akaró zsonglörködés felhívhatja a figyelmet magára, de a lényeg alighanem figyelmen kívül maradna.

A közvetlen cél a mai ember számára sem az, hogy tudomásul vegye Jézus tanítását és annak erkölcsi alapelveit, hanem az, hogy minél többen kapcsolatba kerüljenek vele és kimeríthetetlen forrásra, barátira, megtartóra találjanak benne. Nem a krisztianizálás a közvetlen cél, még kevésbé a gyülekezeti létszám növelése, mert ezek csak következmények lehetnek, hanem az, hogy emberek életét a vele való kapcsolat határozza meg, azaz a tanítványság. Azok lesznek ugyanis további tanúvá a világ javára. — Ezért említtem ebben az összefüggésben azt a negatív és mégis fontos szempontot, hogy az evangéliumnak nem antimarxista, nem antiszocialista vagy antirevolucionista éle van. Sokkal inkább a felelőtlenségéből, a szeretetlenségéből akar kiemelni, amivel már együtt jár a sovinizmus minden fajtájával és az igazságtalanság bármilyen fajtájával való szembenállása. Legalább közvetetten szabad az ilyen irányú élével is számolnunk. Hiszen — noha az evangélium örömhír Isten szeretetéről a Jézus Krisztusban — az evangélium meghallásakor mégsem csak a könyörülő Istennel találkozunk, hanem az oszthatatlan Istennel, aki szent, igaz, ellensége a bűnnek és kezében van az ítélet. Az evangélium nemcsak a bűn számára nem nyújt fedezéket senkinek, hanem kizár minden extra igényt, kiváltságot vagy érdemet.

Semmiképpen nem tekinthetjük az evangéliumot csupán csak valami isten bizonyítéknak. Még kevésbé tekinthetjük apologetikus fegyvertárnak az atheizmussal szemben, az arra képesek szellemi készletének latbavetésével és betársításával. Nem Isten létének vagy nem létének a kérdése a főprobléma az emberek világában és az evangélium szemszögéből. Isten létének elismerése még távol áll attól a hittől, amelyet kíván, akar és munkál Isten Szentlelke az evangélium által. Viszonylag sokan stagnálnak ennél a kényelmes állomásnál a keresztyének között. De az Isten létének tagadása sem befejezett ügy számtalan esetben. A negatív bizonyítékoknak éppen úgy megvan az emberi és tárgyi korlátja, mint a pozitív istenbizonyítékoknak. Az evangélium számára a főakadályt nem az Isten létének kérdése okozza, hanem sokszor éppen azok a csontos hiedelmek, amelyek egy közönyös, vagy öregurasan joviális, tehát sem-

mire se jó istenfélével éltetnek embereket hamis biztonságban. Az evangélium továbbadásának ezért nem lehet sem propagandajellege, sem pedig olyan apologetikus jellege, amelyik Istent, Krisztust vagy az egyházat akarja megvédeni és igazolni. Senki nem menti meg ez esetben az evangélium továbbadására kötelezett egyházat attól, hogy a világnézeti és kultúrharcban örökre fel szolgálatra kapott idejét és energiáját és közben éppen azzal maradjon adós, ami mindig sürgős, mert az alkalmak nem térnek vissza. Az evangéliumban Isten sokkal többet adott a világnak annál, mint amit mellék és elhibázott célért veszni térni engedhetne az egyház. Benne lehet és lesz Isten azzá a mai emberek számára is, aki Ő igazán: szeretet. Csak bicegve indul az egyház erre a szolgálatra, ha ebben maga nem bizonyos. Semmiféle szisztematikus ismeret nem pótolja soha Urához való személyes viszonyát. Csak a szüntelen megterés segítheti abban, hogy újra és mindig megragadja igazi feladatát. Ez elől nem bújhat el sehová sem a várakozás kényelmével. Az elásott tálentomok ügye nem lezárt ügy, mint ahogy az evangélium továbbadásának ügye sem lesz az, míg áll a világ.

5. A lehetetlen és mégis lehetséges

Mind az evangélium továbbvivői részéről, mind pedig azok részéről, akik felé odafordulnak vele — emberileg — lehetetlen ügyvel van dolgunk. Annakra lehetetlennel, mint amennyire lehetetlen az üdvösség önmegváltás útján, Isten szeretetének elnyerése emberi erőfeszítéssel, a cselekedetek és érdemek ellenszolgáltatásaként. Amikor ebben a dologban pusztán emberi vállalkozásként is siker mutatkozik, akkor alighanem az egyház nem a tulajdonképpeni szolgálatát végzi. A visszasírt múltból leg-többször ennek a fura nosztalgiaja kísérti az egyházat. Immanens emberi tényezők és érdekek találkozásakor könnyen születik meg az a tömeg és anyagi bázis, amelyekben a felszínes alkalmi alamizsnálkodás némi kultúrmázzal vegyítve a gondtalan biztonság érzésével feledteti el az emberileg lehetetlen megkerülését. Gyanús dolog, amikor az egyháznak huzamos ideig nincs rossz lelkiismerete. Akkor mindig nagyon meg van elégedve magával, és ez a megelégedés pontosan összeesik azzal a balhitével, hogy sikerült neki a lehetetlen. Könnyen, simán és jól mennek a dolgok és ez magától értetődő. — Isten igen határozottan tanítgatja egyházát arra, hogy nem mennek simán a dolgok és nem magától értetődő az, ami az egyházban, az egyházzal, az egyház által történik. Léte, annak értelme és célja nem magától értetődő, tehát még az sem, hogy egyáltalán a világban van. Amikor Isten külső körülményeken keresztül, belső megrázkodtatás útján, az igével való új szembesítés folytán elkövetkezett öneszmélésekor erre rádöbentette, azt is megláttatta: olyan ügyet képvisel a világban, amelyiknek nem ura, csak felelős, számadásra kötelezett sáfára. Világossá vált, hogy a lehetetlen mégis lehetséges, mert olyan Úr kezében és ügyében eszköz, aki szereti a világot. Ebből következőleg csoda maga az egyház, az is, hogy nemcsak szólhat az evangélium, hanem annak szólnia kell. Az is, hogy a Szentlélek együtt munkálkodik az egyházzal, ahol bizonyásgtétele kilépett az öndédjelgetés és féltés csalóka fedezékéből és egy úton halad Urával, követi Őt. A tűzből kikapott üszög barátokzik a szolgálai formával és miközben fejet hajt Őra előtt, ebben léte garanciáját is megleti. Ez a felismerés elengedhetetlen ahhoz, hogy ne csak elkötelezettségét lássa jól, de azt a megváltozott környezetet is, amelyik továbbra is Isten kettős kormányzásának területe. A benne élő mai ember Isten csodálatos teremtménye és bűne ellenére szeretetének tárgya. Ha ezt nem látja, ezer oka van arra, hogy odáig men-

jen: a mai ember számára nincs evangélium. Vagy ha van, út és mód többé nincs hozzá. Ha észreveszi, amit haladéktalanul maga Isten vetet észre, akkor azt is észreveszi, hogy bezáruló ajtók mellett mindig nyílik ajtó, a lezárt út mellett mindig nyílik új út. De ez nem magától értetődő dolog, hanem a Jákób harcát vívó keresztyének hiteles szeretetében bukkan fel. Ezzel a befogadó, osztozó és helyettesítő szeretettel ott találják magukat mindig az élet sűrűjében és a problémák özönében. Időszerű még, amit Luther egyik énekében írt (Ker. É. 351, 8): „Amit Krisztus tett s tanított, Csak hirdesd, s cselekedd azt.” (Eredetiben: Was ich gethan, was ich gelehrt, das sollst du thun und lehren.)

6. Következtetések

a) Az evangélium továbbadására kötelezett egyháznak mindenekelőtt magát az evangéliumot kell jól ismerni, megérteni kortörténetileg, egzisztenciális jelentésében és hittani összefüggésében, hogy az időhöz kötött ne akadályozza és ne homályosítsa el a ma is időszerűt. Az evangéliumra, mint Isten ígéjének főtartalmára is áll az, hogy annak nem időtlenül, hanem egy nemcsak naptárilag, de sajátos korviszonyok és korproblémák által meghatározott történelmi időszakban kell megszólalnia, Természetesen egy pillanatra sem felejtendő, hogy Isten ígéje törvény is. Elsősorban abból a szemszögből kell a törvényt vizsgálni, érteni, hogy mennyiben segíti az evangélium továbbadását, sürgősségének és többletének felismerését, kidomborítását, valamint az Isten szeretete felől értve, mennyire segíti a keresztyének konfrontálását a mindennapok problémáival. Az evangélium meghallása által nem angyalok lesznek az emberek, hanem az igazi emberségre akar elvezetni. Ezért az evangélium megértése során sohasem téveszthető szem elől az az etika, amelyik Jézusnál mindig összeesett az evangéliummal. Az evangéliumból bajos volna levezetni bármilyen társadalmi, gazdasági rendet, politikai irányvonalat vagy bázist. A tőle elválaszthatatlan szeretet parancsa azonban nem tűr semmiféle közönyt a hirdetésének időpontjában meglevő emberi, társadalmi, szociális vagy más világméretű problémákkal szemben. Az egyháznak küldetése az evangélium hirdetése, de az egyház is és azok is, akiknek adós az evangéliummal, csak akkor állnak meg az ítéletben, ha teljesítik a szeretet parancsát a konkrét szükségletnek megfelelően.

b) Az evangélium továbbadása nem csupán lelkipásztorok dolga, hanem az egész egyházé, az egyes gyülekezeteké és tagjaiké. Noha, ezt mindig vallotta az egyház, gyakorlatilag elszaladt ennek realitása és realizálása mellett. A hívekben jórészt kihalt a konkrét küldetés bizonyossága. A megtérés kimerült az egyházhoz, az egyházba való megtérésben, vagy a betérésben. Esetleg az elkülönülésben és külön csoportosulásban. Isten újra a talpára akarja állítani, ami kissé a fejetetejére állt. Az a körülmény, hogy az evangélium nem veszi ki, hanem visszállítja az embert mindennapi életviszonyaiba és feladataiba, magában foglalja az egyes keresztyének küldetésének konkrétumát. Vagyis az evangéliumot nemcsak hallani kell, hanem meg kell élni, tovább kell adni, a mindennapi élethivatás során, szóban, tettben. Nemcsak az egyház, az egyes keresztyén is arra kiválasztott, hogy a világnak teljesítsen szolgálatot. Hol mutatkozhatnak meg jobban az evangélium szeretet-etikája, mint éppen azokban a köteleességekben, amelyek a család, a munka, a hivatás, az emberekkel való összetartozás rendjében a szolgálatot, az együttélést meghatározzák? — Egy-egy gyülekezetben sokféle adományát helyezte el Isten. A tagok nem egyformán részesedtek ebben. Mindent senki se kapott meg. De amit valaki megkapott, azzal adóssá lett a hit és szeretet

mértéke szerint. Az ún. laikusok felkészítése minden igehirdetés feladata, de más alkalmakon, összefüveteken is egyik legfontosabb tennivalója az egyháznak. A mai emberek közvetlen közelében, velük együtt, a mai keresztyének élnek. A Szentlélek tanúskodik Jézusról, de csak akkor, ha az egyes tanítványok is megértették: ti is tanúk vagytok.

c) Az egyháznak jól kell értenie a saját létét és küldetését. Éppen azért menetközben szüntelenül vizsgálnia kell rendjét, berendezettségét, igehirdetését, istentiszteletét és a környezetéhez való viszonyulását, valamint szolgálatának visszhangját. Így kell meggyőződni — mintegy önmagát szüntelen ellenőrizve és korrigálva — arról, hogy küldetésének megfelel-e, betölti-e szolgálatát. Az egyház evangéliumszolgálat a mai ember felé sem lehet esetleges, véletlenekre alapozott, hanem csak tudatosan átgondolt, tervezett, ha nem is aprólékosan precizírozott, mert ez meg lehetetlen. Szolgálat közben keveset kell bajlakodnia tekintélyével, mert léte, küldetése és sikere nem arra alapozott. Annál jobban kell azonban félnie az üresjáratától, az el és lemaradástól, az alkalmak eltékozlásától és szolgálat a félreértéstől. Különösen pedig az olyan botránkoztatástól, amelyet nem lehet sem az evangélium, sem a Krisztus számlájára írni, hanem csak a saját bűne, tévedése, hanyagsága vagy oktalansága számlájára. A bűnbánat és az alázat mindig kenyere kell, hogy maradjon éppen úgy, mint a reménység, mert így menekedik meg attól, hogy szolgálat a időleges érdekek függvényévé váljék.

d) Az egyháznak a jelenlegi helyzetet és a mai embert jól kell ismernie a problémáival, gondolkodásával együtt. Sok mindent látni, hallani és tudnia kell ahhoz, hogy szolgálat a ne trespedjen el predestinációs illúziókban. Azt értem ezen, hogy nem kurtíthatja felkészültségét ilyen igaznak látszó gondolkodással: elég, ha hangzik az evangélium, a Szentlélek majd elintézt mindent. A nagykorú világban kiskorú egyház a könnyelműsége épít, az pedig sokat nem ígér és még kevesebbet ad. Bár, igazában hite az, ami a pesszimizmustól éppen úgy óvja, mint az alaptalan optimizmustól, felelőssége mégis azt diktálja, hogy tartson lépést ismeretekben azzal a mai emberrel, akire szolgálat a irányul. Ha nem tájékozott a történelmi előzményekben, hogyan értené meg azt, ami körülötte ténylegesen történik és van? Ha a háború és béke dolgában nem tájékozott, sőt tevékeny, hogyan segíthetne másokat közvetlenül vagy közvetve ebben a nagy világügyben? Ha nem tud arról, hogy létezik komoly éhínség ezen a világon és az adottságok kihasználása nem tart lépést a világ lakosságának növekedésével, hogyan értené meg, hogy az alamizna ma már szóba sem jöhet gyökeres megoldások érdekében? Hogyan érthetné meg akkor a társadalmi változások, átalakulások halasztást nem tűrő szükségét? Hogyan érthetné meg azokat a mai embereket, akik nem szeparálhatják magukat ezektől az ügyektől, mert vagy érdekelték, vagy felelősek benne. Ezek a problémák részleteikben összetettek és csak részletesebb ismeretükben teszi időszerűvé, helytállóvá az állásfoglalást és cselekvést.

Az evangélium hirdetéséhez és meghallásához mindig csatlakoznia kell a példászerű viselkedésnek, mert a predestinációs és mágikus elképzelések kényelme és tévedése könnyen elrontja azt, amit a felelősség, a jószándék, a világos látás épít. Az egyház nem elkülönített tér a nagyvilágban, hanem abba egészen beleszövött eszköze Istennek a világ javára. Csak ezzel a meggyőződéssel merhet gondolni az evangélium továbbadására, azután arra, hogy azt megfelelő módon csakugyan tennie kell.

PÜSPÖKI JELENTÉS

az Országos Presbitérium 1969. december 11-én
Budapesten tartott ülése elé

Igen tisztelt Országos Presbitérium!

I.

Hazánk felszabadulásának 25. évfordulója

Lényegében két esztendőről, az 1968. és 1969. esztendőről kell jelentést tennem, az Országos Presbitériumban. Tekintettel arra, hogy a múlt esztendő végén tartott Országos Közgyűlésen már jelentést tettem az 1968. esztendőről, inkább az 1969. esztendő munkáját igyekszem elemezni, továbbá az előttünk álló 1970. esztendő feladataira irányítom figyelmünket.

1970. április 4-én ünnepli népünk felszabadulásának 25. évfordulóját. Az ünneplések tulajdonképpen már hónapok óta folynak, mert az ország egyes területei már korábban felszabadultak és ezek a területek, meg sem várva a jövő évi évfordulót, elkezdhatték a jubileumi ünneplést. A megemlékezések és ünneplések tehát elkezdődtek és folytatódnak majd a következő esztendőben is. Magyarországi Evangélikus Egyházunk a maga egészében, gyülekezeteiben és tagjaiban együtt akar ünnepelni népünkkel. Ennek az ünneplésnek formallag is meglesznek az alkalmai. A jubileumi ünnepek elé mintegy előhangként mondom el az alábbiakat.

Mindaz, ami 25 évvel ezelőtt történt és azóta országunkban végbe ment, egy másik 25 év háttéréből válik igazán értékesé és nagyszerűvé számunkra. Ezt a másik 25 évet szoktuk Horthy-korszaknak is nevezni. A Tanácsköztársaság 1919-ben történt megbuktatása óta, hazánknak a fasizmusból és saját nép-elnyomó rendszerétől és uraitól való megszabadulásáig, tehát 1945. április 4-ig, megközelítőleg ugyancsak 25 esztendő telt el. És milyen szomorú volt 1945. április 4-ig terjedő 25 esztendő. Abban a negyedszázadban Magyarország Európa egyik legelmaradottabb országa volt. Középiskolás diákkoromban 1936-ban egy külföldi rövid utam alkamával mondotta valaki nékem: „Maguknál Magyarországon még középkor van. Ha nem változtatnak helyzetükön, Európa múzeumává lesznek.” A hárommillió koldus, melyhez a gazdasági cselédeket, a mezőgazdasági proletárokat és családtagjaikat számították, jelezte azt a kiáltó társadalmi igazságtalanságot, amelyben népünk él. De lényegében ugyanezt a társadalmi igazságtalanságot jelezte az a kétmillió ember is, akinek öt holdon alul volt a „birtoka”. És a kisemmizettek mellett ott lebzseltek a gazdagok, óriási földbirtokokkal és luxus-élettel. Elmaradt gazdasági viszonyok, pusztító gazdasági válságok, tömeges munkanélküliség, ember-telen munkaviszonyok, létbizonytalanság, majd a fasizmus, a haladó gon-

dolkodású emberek üldözése, a gettók és egy nemzetvesztő háború jelzik annak a 25 esztendőnek legmélyebb és legfájóbb sebeit. Ezzel együtt ugyancsak a középkorban kialakult „Corpus Christianum” ideológiája, a „keresztyén társadalom” hazugsága, mint a rozsdá ette magát bele az állam, a társadalmi és egyházi gondolkodásba. Nem lehet említés nélkül hagyni, hogy a keresztyén egyházak, benne az evangélikus egyház is ezer szállal nőtt össze ezzel az államrenddel és társadalommal, azt kiszolgálta és csak nagyon kevesen voltak, akik néha-néha ijedten és sírva kiáltottak föl a romlás és a vég láttán, de hangjuk és sírásuk nem jutott mesz-ze a magyar ugaron.

Ezt a 25 évet söpörte el az a másik 25 esztendő, amely a fasiszta csapatok utolsó hordáinak kiverésével kezdődött 1945. április 4-én. De mielőtt továbbmennénk, meg kell emlékeznünk egy szomorú jubileumról is, amely éppen a két 25 év között történt. Tegnapelőtt, december 9-én volt 25 esztendeje, hogy a vecsési evangélikus templomot —, amely 12 évvel előbb épült — német SS-csapatok felrobbantották. A felszabadító Szovjet Hadsereg elől menekülő német fasiszta hadsereg védelmi vonalat készített Budapest előtt és ebbe a vonalba építették be Vecsést is. De in-ét is menekülniök kellett. Mielőtt azonban elhagyták Vecsést, december 9-én délben 14 aknát helyeztek el az evangélikus templomban. És ami ezután történt, azt a gyülekezet akkori lelkésze így mondta el: „A Kosuth utca sarkán álló motor áramot bocsátott a vezetékbe és a következő percben hatalmas robbanás reszkettette meg a levegőt. A torony fölemelkedett, majd az egész templom mintegy fájdalmas vonaglásban összeroskát.” Azoknak az SS-katonáknak — akik a templomot felrobbantották — ez a felírás áll a derékszíján: „Gott mit uns”. Az említett első 25 esztendő igazán „méltó” befejezése volt a vecsési templom felrobbantása. Mi ma a 25 éves szomorú vecsési jubileumon fájó szívvel gondolunk arra a pusztításra, amit a fasiszta hadsereg Vecsésen és szerte az országban végzett. Ezzel a szomorúsággal együtt van bennünk egy nagy elszá-nás, hogy mindent megteszünk azért, hogy a fasiszmus gyökerei is kipusz-tuljanak az emberiség nagy családjából, és minden erőnket latbavetjük azért, hogy ne legyen többé háború, otthonok szétrombolása, templomok robbantása és emberi életek kioltása.

És most folytassuk e közbevetés után azzal, hogy 25 évvel ezelőtt a Szovjet Hadsereg felszabadította hazánkat a fasiszmus igájából és ezzel egyben lehetővé vált, hogy népünk saját maga vegye kezébe sorsának irányítását. 1945. április 4-e valóban történelmi sorsforduló volt. Népünk az évszázados Habsburg uralom, majd a fasiszmus idején nem tudott a saját lábára állni — vagy ha igen csak néhány hónapra például 1848-ban — de 25 évvel ezelőtt elkezdhette a saját lábára állást, majd a saját lábán való járást úgy, hogy közben számíthatott a szocializmust építő népek segítségére. A romokon megindulhatott egy új ország, új társadalom és új gazdasági rend építése. Hősi erőfeszítések kellettek az élet megindí-tásához a romok eltakarításához, az új kimunkálásához és megvalósítá-sához. Ma már nem sokat beszélünk a híd-csatákról, a szén-csatákról, a gyárak felszereléséről és beindításáról, az iskolák, a kórházak munkájá-nak megszervezéséről és elindításáról a pusztító háború után, de a 25 éves jubileum alkalmából nem feledkezhetünk meg mind erről és azok-ról a vezetőkről és dolgozókról, akik a munka első frontján álltak. Köz-ben meg kellett állítani az infláció rohamát és vissza kellett verni nem is egyszer a reakció titkos és nyílt támadásait. A jubileum alkalmával ünnepeljük népünket, amely új országot teremtetett. Ünnepeljük azt, hogy népünk munkájának megvannak a jó eredményei. Szocialista vívmá-

nyaink egész népünk kincsei. A mezőgazdaság szocialista átszervezése, iparunk kiépítése, kulturális életünk kiteljesedése, új lakótelepek, gyárak, egészségügyi intézmények, egyetemek, kutatóintézetek egész sora jelzi a 25 esztendő eredményeit. A teljes képhez hozzátartozik az is, hogy mindez nem ment magától, többször elfáradtunk, megtorpantunk, hibákat is elkövettünk és nemegyszer mindent újra kellett kezdenünk. De amiért megdolgozott népünk, az valóban a népünké. Még nincs minden kész ebben az országban, még nagyon sokat kell dolgoznunk, de magunknak dolgozunk és azoknak, akik utánunk jönnek.

A jubileum alkalmából egyházunknak is van bőven hálaadásra oka. Elsősorban azért, mert mind az a jó, amiről fenntebb szoltam, egyházunk tagjai, mint magyar állampolgárok számára is előrehaladást, fejlődést, emberibb körülményeket és felbecsülhetetlen értékeket jelentenek. Egyházunk tagjai nem „kívül állók” népünk életében, hanem népünk tagjai és így ők is részesei a szocialista vívmányoknak. De nemcsak részesei, hanem munkálói is mindannak a jónak, ami országunkban az utolsó negyedszázadban történt. Nemcsak azon az alapon munkálói, hogy akár akarja, akár nem akarja valaki, munkája valamilyen formában a szocializmus építését szolgálja, hanem sokkal inkább azon az alapon, hogy mi evangélikus emberek tudatosan dolgozunk népünk előrehaladásáért, a szocializmus építéséért.

Nem vitás az sem, hogy 1945. április 4-e nemcsak történelmi sorsforduló volt népünk számára, hanem egyben egyháztörténelmi sorsforduló is az egyház számára. Az egyháznak újra végig kellett gondolnia küldetését, megszabadulva azoktól a mankóktól, amelyeket az ún. „keresztyén társadalom” adott a kezébe. Ezek a mankók, mint például a kötelező egyházi adó, a kötelező hitoktatás, maga az ún. „keresztyén társadalom” érája, lehettek nagyon kényelmesek az egyház számára, de végérményben az egyház igazi lényegétől távoleső idegen támasztékok voltak. Ezek a támasztékok meggátolták az egyházat abban, hogy egyedül arra támaszkodjék, ami létének alapja, forrása és biztosítója, ti., az evangéliumra. A „keresztyén társadalom”-ban megszokott kényelemből nem volt könnyű az egyháznak kilépnie, a támasztékokat eleresztenie és magát az evangélium hatalmának kiszolgáltatnia. Kitűnt azonban az elmúlt 25 esztendőben, hogy az egyház számára a mankók elejtése nem jelentett tragédiát, hanem saját küldetésének jobb felismerését és végzését. Az egyház számára a tragédiát az jelentené, ha nem hinne saját lételejében, az evangéliumban és nem vállalná az emberek javára azokat a szolgálatokat, amelyekre Isten elhívta.

Ne késlekedjünk kimondani azt sem, hogy az elmúlt negyedszázadban az egyház tagjainak volt mit tanulniuk a marxi—lenini ideológia alapján álló és dolgozó honfitársainktól is. Megtanulhattuk tőlük, hogy a társadalmakat mozgató erők, az osztályharc törvényeinek ismerete nélkül az egyház nem tud konkrét szolgálatot végezni a társadalmon belül és az emberiség nagy családjában. Az egyház tagjainak nemcsak hinniük kell az evangéliumban, hanem úgy kell elvégezniük a hitből fakadó szeretet szolgálatát a társadalomban, hogy segítik azokat a konstruktív lépéseket, amelyek nem egyszerűen néhány seb bekötözését célozzák, hanem olyan strukturális változásokat, melyek nyomán igazságosabb társadalom alakul ki az egész nép javára. De megtanulhatták a hívő emberek másvilágnézetű barátainktól azt is, hogy ma már nem lehet provinciálisan, szinte „vidékiesen” gondolkodni, hanem globálisan, világtávlatokban, az egész emberiség nagy családjának helyzetével és problémáival összefüggésben.

Javaslom az Országos Presbitériumnak, határozza el, hogy 1970. április 4-hez közeleső időpontban hívassék egybe Magyarországi Evangélikus Egyházunk Országos Közgyűlése és azon történjék ünnepélyes megemlékezés hazánk felszabadulásának 25. évfordulója alkalmából.

Javaslom továbbá, hogy egyházunk valamennyi anyagyülekezetében legyen olyan ünnepi alkalom, amelyen megemlékeznek a jubileumról.

Javaslom, hogy Teológiai Akadémiánk, amely a jövő esztendőben ünnepli megszervezésének és fennállásának 20. évfordulóját, a 25. éves jubileumot és a 20. éves jubileumot együtt ünnepelje meg.

Javaslom, hogy egyházi sajtónk elsősorban az EVANGÉLIKUS ÉLET és a LELKIPÁSZTOR mérje fel a jubileummal kapcsolatos feladatait, készítsen megfelelő terveket és folyamatosan foglalkozzék a jubileummal.

Javaslom, hogy a Lelkeszi Munkaközösségek Országos Vezetősége tűzzön ki pályázatokat olyan dolgozatok megírására, amelyek a jubileum kapcsán egyházunknak az utolsó negyedszázadban végzett szolgálatával, teológiai felismeréseivel és célkitűzéseivel függ össze.

II.

Az Országos Egyház élete

Püspöki jelentésemet követik majd az egyes beszámolók Országos Egyházunk különböző munkaterületeiről. Ezek a jelentések részletes betekintést nyújtanak különböző osztályaink, intézményeink működéséről, anyagi helyzetünkről. Magam részéről néhány jellemző vonását szeretném megrajzolni Országos Egyházunk életének problémáinkkal együtt...

1. Teológiai Akadémia

A 20 éves Teológiai Akadémiánk, rendkívül jelentős munkát végez egyházunk életében. Arra van hivatva, hogy olyan lelkésznevezdéket neveljen fel, amely világosan felismeri az egyház küldetését nemcsak Magyarországon, hanem világviszonylatban is, és tudatosan vállalja azt a szolgálatot, amelyre az egyház elhivatott. Vállalja tehát Isten törvényének és evangéliumának olyan hirdetését, amely nemcsak az ún. lelki szférára irányul, hanem az egész emberre. Arra az emberre, aki benne él a szocializmust építő magyar társadalomban, az ezer gonddal küszködő emberiség nagy családjában. Olyan lelkésznevezdékeket kell nevelnie a Teológiai Akadémiának, amely nem azt mondogatja, hogy az egyháznak „egyetlen feladata az evangélium hirdetése”, hanem tudatosan vallja azt is, hogy az egyház olyan diakóniai feladat elvégzésére van itt a világban, amely nem merülhet ki bizonyos diakóniai intézmények fenntartásában, hanem feladata van társadalmi és politikai síkon egyaránt.

El kell ismernünk, hogy Teológiai Akadémiánk professzorai világosan látják maguk előtt ezeket a feladatokat. Valamennyi professzorunk a saját szaktárgyán belül ilyen irányban tartja előadásait és neveli Teológiai Akadémiánk hallgatóit. Professzoraink szinte évről évre felülvizsgálják előző évi előadásait abból a szempontból, hogy mit kell azokból elhagyni és milyen újabb részeket kell beiktatni a jó cél elérése érdekében. Az utolsó évben több professzor úgy végzi előadásait, hogy nem a jegyzetek paragrafusait magyarázza, hanem egy-egy égető kérdéssel foglalkozik több órán keresztül is, arra törekedve, hogy ne csak ismeretet adjon át a fiatal teológus-nemzedéknek, hanem átmelegítse a szívüket is.

Professzoraink munkája nem könnyű. Azok a fiatalok, akik katedráik

előtt ülnek, igen sok hatással jönnek a Teológiára. Ezek a hatások részben pozitívak, amelyek segítik a professzorok munkáját, részben negatívak, amelyeknek ellensúlyozása sokszor rendkívül nehéz feladatot ró professzorainkra. Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy néha bizonyos lelkészek gyakorolnak negatív hatást fiataljainkra teológiai és egyházpoltikai vonatkozásban egyaránt. Máskor egy-egy gyülekezet a maga közömbösségével, vagy fáradtságával oltogatja a tüzet egyik-másik teológiai hallgatónál. Arra is van példa, hogy valaki „valami újat, valami mást” szeretne kigondolni egyházunk mai szolgálatára nézve, ahelyett, hogy tudatosan végiggondolná azt a teológiát, amit negyedszázad alatt püspökök, professzorok, lelkészek túlnyomó többségükben végiggondoltak és annak konzekvenciáit vállalták. Arra törekszünk, hogy az eddiginél többet foglalkozzunk egyénileg is teológusainkkal és így segítsük őket hivatástudatuk erősítésében és egyházunk mai szolgálatának vállalásában.

Teológiai Akadémiánkról még el kell mondanunk azt is, hogy ennek az Akadémiának nagy erőssége az, hogy a professzorok személyükben és Akadémiánk a maga egészében a legszorosabb kapcsolatot tartja fenn egyházunk, közelebből gyülekezeteink életével. A mi Akadémiánkon nem folyik és nem folyhatik gyülekezetek életétől elszakadt írásztaleteologizálás.

Végül azt is el kell mondanunk, hogy professzoraink igen nagy segítséget adnak munkájukkal az egyház vezetőségének, határainkon belül és határainkon kívül egyaránt. Több professzorunk igen magas nivójú szolgálatokat végzett külföldi konferenciákon és különböző nemzeti egyházakban. Sokszor tartottak külföldön előadásokat, cikkeik jelentek meg. Egész egyházunk köszönettel tartozik nekik.

2. Lelkészek továbbképzése

Egyházunk nem elégedhetik meg azzal, hogy a Teológiai Akadémia tanítsa a fiatal teológusokat és ezzel befejeződjék a lelkészek képzése. Az a gyorsuló élet, amelyben népünk és általában az emberiség ma él, megköveteli, hogy lelkészeink is az élet útjórán tartsák a kezüket, szünet nélkül tanuljanak és konfrontálják a Teológiát azokkal a problémákkal, amelyek között a ma embere él. Az a lelkész, aki elintézettnek hisz minden kérdést hitvallási irataink régi feleleteivel, az elfelejti, hogy hitvallási irataink egyébként kitűnő megállapításai közül több, végeredményben a tegnap feleleteit adja a mai kérdésekre. A lelkeszi munkaközösségekben, a teológiai szakcsoportokban arra törekszünk, hogy lelkészeink lépést tartsanak népünk és az emberiség életével és úgy végezzék teológiai munkájukat. Örömmel kell elmondanom, hogy lelkészeink általánosságban jó irányú és tartalmú teológiai munkát végeznek és levonják annak konkrét következményeit szolgálatukra nézve társadalmunkban. Sajnos, a mi egyházunk sem mentes konzervatív, a régi teológiai nézeteket ismételtető, az evangélikus ortodoxia, továbbá a pietista teológia negatív hatása alatt álló lelkészeketől. Nem sokan vannak, de vannak. Az ilyen teológiában leledző lelkészek egyben egyházpoltikailag és politikailag is visszahúzóók. Lényegében nem értik azt a szolgálatot, amelyre ma küldettek. Ez nemcsak önmagukra nézve zsakutca, de a rájuk bízott gyülekezetekre nézve is. Oszdi nézteikkel ugyanis múzeummá teszik gyülekezetüket. A pietista és az ortodoxia teológiájának légkörében nevelt gyülekezetek tagjai pedig egyre nehezebben fognak eligazodni nemcsak az új magyar világban, hanem általában a világban is. Az a lelkész, aki ma nem a diakónia teológiája összefüggésében prédikálja és végzi szolgálatát, hanem csak valami individuális jellegű teológiát művel, lényegé-

ben keresztyén „torzókat” nevel, akik sem önmagukkal, sem az emberekkel, sem a társadalommal nem tudnak mit kezdeni. Ez pedig nemcsak felelőtlenség, hanem szeretetlenség is.

Itt kell szólnom külföldi ösztöndíjasainkról is. Köztudomású, hogy évente 2—3 fiatal lekészünket tudjuk kiküldeni külföldi tanulmányutakra, elsősorban Finnországba, a Német Demokratikus Köztársaságba és Svájcba. Egyházunk stipendiánsainkon keresztül is kontaktust tud tartani külföldi egyetemekkel, azokon folyó teológiai munkával. Fiataljaink számára is nagy lehetőség ez a munka. Ezzel összefüggésben eddig sok problémát jelentett az, hogy a fiatal lelkészek nyelvismerete rendkívül szegény volt. Így végeredményben az egy külföldi esztendő legföljebb arra volt jó, hogy többé-kevésbé megtanultak egy idegen nyelvet, de komolyabb teológiai munkával alig tudtak foglalkozni. Ezt a helyzetet látva, úgy gondoljuk, hogy a jövőben csak olyan lelkészeket fogunk ösztöndíjban részesíteni, akik legalább az állami középfokú nyelvvizsgát sikeresen megállták, ezt követően elvárhatjuk majd tőlük, hogy külföldi tanulmányútjukon a teológia valamelyik szakán, meghatározott témával végeznek tudományos teológiai munkát. Mondanom sem kell, hogy csak olyan lelkészt fogunk a jövőben ösztöndíjra ajánlani, aki idehaza is jól végzi szolgálatát és jól is érti ezt a szolgálatot.

Gondunknak kell lenni arra, hogy a külföldről hazatért *stipendiánsok* kamatoztatni tudják tanulmányaikat egész egyházunk javára. Az egyház vezetőségének az az álláspontja, hogy rendszeresen kell továbbra is foglalkoznunk velük. Erre vonatkozólag megvannak a terveink. Azt sajnálatosan tapasztaljuk, hogy egyik-másik stipendiánsunk azt hiszi, hogy a külföldi tanulmányi út után azonnal valamiféle magasabb egyházi pozícióba kell kerülnie, vagy legalábbis Budapesten kell elhelyezkednie. Mi ezt az álláspontot nem respektáljuk. A helyzet ui. nem az, hogy az egyház van tartozásban a stipendiánsokkal szemben, hanem megfordítva.

Lelkészképzésünk kapcsán végül szólnom kell a *segédlelkészekről*. Örülünk annak, hogy meg^eelelő számú segédlelkészünk van. Segédlelkészeink általánosságban jól képzettek és ez kitűnt a két egyházkerületben tartott legutolsó lelkészképesítő vizsgákon is. Jó tapasztalataink vannak arról is, hogy gyülekezeti szolgálataikat a legtöbb hűségesen végzi azoknak a teológiai és egyházpolitikai szempontoknak érvényesítésével, amelyek az utolsó negyedszázad teológiai és egyházpolitikai eszmélkedésének eredményei. Ugyanakkor egyik-másik segédlelkészünk elmaradt az önképzésben és nem halad együtt teológiai gondolkodásban társaival és általában az élenjárókkal. Emiatt a jövőben az eddigénél nagyobb gondot kell fordítanunk segédlelkészeink továbbképzésére. A principálisoknak tudatosabban és tervszerűbben kell foglalkozniuk velük. Meg fogjuk találni a megfelelő módot arra, hogy évről évre számon tartsuk fejlődésüket, magatartásukat. Ez a számonkérés nekik is hasznos lesz, de egyházunknak is.

3. Diakóniánk

Nem azért került ez a téma a második helyre a Teológiai Akadémia és vele kapcsolatos lelkészképzés tárgyalása után, mintha a diakóniát a Teológiai Akadémia munkájához viszonyítva másodrendűnek tekinteném, vagy legalábbis második helyen állónak. Éppen olyan fontosnak tartom a diakóniai szolgálatot, mint a Teológiai Akadémia munkáját. A kettőt csak egy lélegzetre tudom kimondani és a kettőt egymástól elválaszthatatlannak tartom. Rossz teológiai az, amely nem inspirál a diakóniára. Természetesen diakónián soha nem értettem kizárólag az intézményes dia-

kóniát, hanem az egyház létformáját, amelyből következnek a konkrét diakóniai cselekvések intézményekben, a társadalomban s az emberiség nagy családjában. Ezzel a háttérrel örülhet Magyarországi Evangélikus Egyházunk, hogy 18 szeretetintézményben végezhet szeretetszolgálatot az öregek, az özvegyek, a magukra maradtak és a beteg gyermekek között. Ez a munka nem könnyű — elsősorban azoknak nem, akik napról napra végzik — mégis maga a munka lehetősége, az a tény, hogy intézményeink fennállnak és azokban szolgálhatunk, Isten ajándékát jelentik és egyben azt is, hogy társadalmunk értékeli az egyháznak ezt a szolgálatát. Külön is súlyt helyezünk a nyugdíjas lelkészek és az özvegy papnék szeretetotthonaira. Köszönjük azokat az áldozatokat, melyeket gyülekezeteink és egyesek hoznak szeretetintézményeinkért. Néhány szeretetintézményünk rászorul a további modernizálásra. Több intézményünkben munkashiány jelentkezik. Azt gondolom, lelkészeinknek szívügyükké kellene tenniük, hogy e tekintetben segítséget nyújtsanak szeretetintézményeinknek.

A diakónia témájához tartozik az is, hogy évről évre nagy segítséget adunk a lelkészeknek és lelkészcsaládoknak hazai és külföldi üdülésekre. Nyár folyamán három üdülő is rendelkezésére áll a lelkészcsaládoknak, ahol rendkívül alacsony ellátási díjért pihenhetik ki fáradságos munkájukat. Egyre több lehetőségünk van a külföldi üdültetésre is. Megemlítem, hogy az 1969. év folyamán 3 lelkészcsalád Finnországban, 6 lelkészcsalád Mitzenheim püspök jóvoltából Eisenachban és környékén, egy lelkészcsalád Franciaországban, 2 család Svájcban nyaralhatott, ezenkívül az Állami Egyházügyi Hivatal jóvoltából 5 család volt Tabarzbán. Összesen tehát 17 lelkészcsalád üdülhetett külföldön. Hálásak vagyunk mindazoknak, akik ezt lehetővé tették itthon és külföldön.

Meggyőződésem szerint a diakóniához tartozik az is, hogy az elmúlt években 4 esztendő alatt a Lutheránus Világszövetség segítségével 24 szórványlelkészt juttattuk gépkocsihoz és még ebben az esztendőben 6 gépkocsi kerül szórványlelkészeink használatába. Ez azt jelenti, hogy az év végén a lelkészek magángépkocsiait nem számítva, 30 szórványlelkészt végezheti szolgálatát gépkocsikkal. Ez azt jelenti, hogy a legnehezebb 30 szórványhelyen dolgozó lelkészeink szolgálatát megkönnyítettük és egészségük védelmében jelentős intézkedést tettünk.

Ismételten elmondjuk, hogy a Központi Alap megszervezésében ugyancsak a szórványlelkészek helyzetén könnyítettünk azzal, hogy helyi fizetéseket kiegészítjük olyan összeggel, amely az országos lelkési fizetési átlagot biztosítja. A szórványofferetóriumokkal pedig a szórványgyülekezetek nagy útiköltség terheit enyhítjük.

Ugyancsak diakóniánk kapcsán kell szólnunk *Nyugdíjosztályunk* működéséről. 1969. január 1-vel új nyugdíjrendszert vezettünk be, melynek eredményeképpen 1972. január 1-től lehetségesé válik a magasabb lelkési nyugdíjak biztosítása. Amikor az új nyugdíjrendszert bevezettük, többen kételkedtek abban, hogy az tudja-e biztosítani a várt bevételeket mind gyülekezeti, mind személyi vonalon. Egy év után elmondhatjuk, hogy azoknak volt igazuk, akik bíztak abban, hogy mind a gyülekezetek, mind a lelkészek teljesíteni fogják kötelezettségeiket. Az eddigi jelek azt mutatják, hogy az új nyugdíjrendszer bevált és csak néhány gyülekezetünk és lelkésztünk maradt el a váradalmaktól. Viszont az tény, hogy a kisebb fizetésű lelkészek, elsősorban azok, akik a Központi Alap segítségével szorulnak, nem könnyen tudják a felemelt személyi járulékokat fizetni. Örömmel jelentem az Országos Presbitériumnak, hogy megvan a lehetőségünk arra, hogy 1970. január 1-től a kisebb fizetésű lelkészek-

nek olyan segílyt adjunk, amelynek felhasználásával személyi nyugdíjjáradékaikat — amelynek összegét egyébként nem szállítjuk le — könnyebben ki tudják fizetni.

Arról is gondoskodunk évről évre, hogy nyugdíjasaink és lelkész-özvegyeink karácsony előtt rendkívüli segílyekben részesüljenek. Ilyen segílyek szétküldése jelenleg folyik.

4. Sajtóosztályunk

Sajtóosztályunk tervszerűen végzi jó szolgálatát. Az Evangélikus Élet és a Lelkipásztor szerkesztése azoknak a szempontoknak a figyelembevételével történik, melyek meghatározzák egyházunk egész szolgálatát. Mindkét lapunk nagyon jó szolgálatot végez a gyülekezetekben és a lelkészek munkájában. Mivel a lapokon keresztül jutnak el a gyülekezetekhez és a lelkészekhez, a legaktuálisabb témák, hírek, állásfoglalások, az előttünk álló időben az eddigénél is nagyobb gondot fogunk fordítani arra, hogy a gyülekezetekben megfelelő számú Evangélikus Élet kerüljön kézbe. Ennek megszervezését az egyházmegyei sajtólelkészekről várjuk. — Sajtóosztályunk nagy vállalkozása a kommentár-sorozat kiadása. Ebben az esztendőben ebben a sorozatban Pálffy Miklós professzornak jelent meg Jeremiás könyvéhez írt magyarázatának második kötete. A gyülekezetek örömmel vették Koren Emil: „Irgalmadat éneklek” c. munkáját. Túrmezei Erzsébet verses könyve is sokaknak szép olvasmánya lett. Kellő számban jelentettük meg a hittankönyvet, Konfirmációs Kátét, Énekeskönyvet, bibliaolvasó vezérfonalat, Evangélikus Naptárt. A jövő évi tervekben is szép és hasznos kiadványok szerepelnek.

5. Könyvtár, levéltár

Könyvtárunkban és levéltárunkban az elmúlt esztendőben igen jó munka folyt, melyet illetékes állami tényezők is elismertek. Mindkét intézményünk jó kezekben van. A munka az előre elkészített tervek szerint folyik. A két munkaágra a jövőben az eddigénél is nagyobb gondot kell fordítanunk és lehetővé kell tennünk, hogy Levéltárunk és Könyvtárunk az eddigénél nagyobb mértékben állhasson a világi kutatók rendelkezésére is. Elengedhetetlenül szükségessé vált az egyházi múzeum felállítására is, melynek érdekében a következő évben nagyobb lépéseket teszünk.

6. Közéleti szolgálatunk

Egyházunk vezetősége, lelkészeink, felügyelőink és presbitereink aktívan vesznek részt a társadalom életében, elsősorban a Hazafias Népfront és a Béketanács munkájában. Dr. Vető Lajos ny. püspök tagja a Parlamentnek, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának, Káldy Zoltán püspök tagja a Hazafias Népfront Budapesti Bizottságának, valamint az Országos Béketanács elnökségének, végül a Béke-Világtanácsnak. Mekis Ádám esperes tagja az Országos Béketanácsnak. Az Országos Béketanács megbízásából Káldy Zoltán püspök vezetője volt annak a béke-delegációnak, amely ez év tavaszán Prágában vett részt a cseh-szlovák Béketanács jubileumán. A Béke-Világtanács tagjaként pedig részt vett abban a négytagú delegációban, amely október második felében 5 arab országot látogatott meg. Itt kell megemlékeznünk arról, hogy az Országos Béketanács fennállásának 20. jubileumán a Béketanács kitüntetést adományozott Mekis Ádám és dr. Selmeczi János espereseknek, valamint dr. Vámos József professzornak. E helyről is örömmel köszöntjük őket.

Jelentésem végére értem, megköszönöm dr. Mihályfi Ernő országos felügyelő úr szeretetét, sok kedves figyelmét, nagyon hasznos tanácsait és minden munkáját. Köszönöm Püspöktársamnak, dr. Ottlyk Ernőnek az Országos Egyház valamennyi munkájában való szolgálatát, elsősorban a diakónia területén, a lelkeszi munkaközösségek vezetésében végzett szolgálatát, valamint külügyi munkáját. Köszönöm az Állami Egyházügyi Hivatal segítségét és támogatását, elsősorban Prantner József elnök úrnak, Miklós Imre elnökhelyettes úrnak, Grnák Károly főosztályvezető úrnak és Straub István főosztályvezető-helyettes úrnak. Köszönöm Karner Ágoston főtitkár sok irányú szolgálatát, továbbá dr. Mályusz Elemér, dr. Sólyom Jenő, dr. Papp Ivánné, Harkányi László, Muncz Frigyes, Várady Lajos, Péter Lajos, Szemerei Zoltán szolgálatát. Külön is köszönöm dr. Pröhle Károlynak és Dr. Koren Emilnek szerkesztői munkáját. Jelentésem elfogadását kérem.

Budapest, 1969. december 11-én

D. Káldy Zoltán püspök

Törvényerejű rendelet a levéltárakról

1969 szeptemberben új törvényerejű rendelet jelent meg a levéltárakról és a levéltári anyag védelméről. Püspökeink 1970 januári körlevele részletesen rendelkezik az ezzel kapcsolatos egyházi teendőkről. Tájékoztatásul itt közöljük a törvényerejű rendelet teljes szövegét, amely a hozzá tartozó végrehajtási utasítással együtt megjelent a **MAGYAR KÖZLÖNY** 1969. szeptember 2-i számában.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1969. évi 27. számú törvényerejű rendelete a levéltári anyag védelméről és a levéltárakról

Általános rendelkezések

1. § (1) A gazdasági, társadalmi, politikai, jogi, honvédelmi, tudományos, műszaki, művelődési vagy egyéb szempontjából jelentős, történeti értékű iratokat levéltári anyagnak kell tekinteni és e törvényerejű rendelet szerint viszont védelemben kell részesíteni.

(2) Levéltári anyagnak kell tekinteni és e törvényerejű rendelet szerint kell védelemben részesíteni az (1) bekezdés értelmében jelentős értékű, bármely eljárással készült kép- és hangfelvételeket is.

2. §. E törvényerejű rendelet hatálya alá tartozik:

a) a levéltárakban és más tudományos intézmények (könyvtárak, múzeumok stb.) gyűjteményeiben őrzött levéltári anyag;

b) az állami hatóságok, hivatalok, intézmények, intézetek, vállalatok és más gazdálkodó szervek (a továbbiakban: állami szervek), szövetkezetek, társadalmi szervezetek és más jogi személyek működésével kapcsolatban keletkezett, rendeltetésszerűen azok irattáraiba, illetve kép- és hangfelvételtáraiba (a továbbiakban: irattárak) tartozó levéltári anyag;

c) a b) pontban felsorolt szervek birtokában más címen levő levéltári anyag;

d) a személyi tulajdonban levő levéltári anyag.

3. §. A levéltári anyag védelméről a Minisztertanács a művelődésügyi miniszter útján gondoskodik.

Iratkezelés

4. § (1). Az állami szervek, továbbá a szövetkezetek, társadalmi szervezetek és más jogi személyek (a továbbiakban együttesen: szer-

vek) iratainak, illetve kép- és hangfelvételeinek (a továbbiakban: irattári anyag) védelme, a hozzájuk fűződő ügyviteli és levéltári érdekek biztosítása végett az irattári anyag kezelésének (a továbbiakban: iratkezelés) célszerű rendszerét kell kialakítani.

(2) Az iratkezelés általános irányelveit a Minisztertanács állapítja meg.

5. § (1) A szervek kötelesek irattárat fenntartani, irattári anyagukat abban megőrizni és irattári anyaguk rendeltetésszerű használatosságáról gondoskodni.

(2) A szervek az irattári anyagnak azt a részét, amelyet nem történeti értékű, és amelyre már az ügyvitel érdekében nincs szükség, a selejtezésre vonatkozó szabályok szerint kötelesek kiselejtezni.

(3) Az irattári anyagnak azt a részét, amely történeti értékű (1. §) és amelyre az ügyvitel érdekében már nincs szükség, az illetékes levéltárban kell elhelyezni.

Levéltár

6. §. A levéltár tudományos intézmény, amely — jogszabályban meghatározott keretek között — igazgatási feladatokat is ellát. Feladatkörében

a) a levéltári anyagot átveszi, szakszerűen kezeli és biztonságosan megőrzi;

b) az őrizetében levő levéltári anyagot — annak tudományos igényű rendszerezése, nyilvántartása és segédletek készítése útján — kutatásra alkalmassá teszi és a kutatás egyéb feltételeit biztosítja;

c) tudományos kutatást végez a tudományoknak — elsősorban a történettudománynak — a levéltári anyag használatát elősegítő ágai-
ban és a kutatás eredményeit közzéteszi;

d) a szervek iratkezelési rendjét és irattári selejtezését a levéltári anyag védelme érdekében szakmailag ellenőrzi;

e) ellenőrzést gyakorol a védett levéltári anyag felett;

f) segíti a népművelési tevékenységet.

7. §. (1) A levéltári feladatokat illetékességi területükön az általános és a szaklevéltárak látják el.

(2) A Magyar Országos Levéltár és az Új Magyar Központi Levéltár, valamint a tanácsi levéltárak mint általános levéltárak, az egyéb szervek által létesített levéltárak pedig mint szaklevéltárak működnek.

(3) A levéltár szervezetében fióklevéltárak is létesíthetők.

8. §. Az országos szervek levéltári anyagát és egyéb országos jellegű levéltári anyagot a Magyar Országos Levéltár, illetőleg az Új Magyar Központi Levéltár őrzi.

9. §. (1) A tanácsi levéltár az illetékességi területén működő szervek iratait és az egyéb helyi jellegű levéltári anyagot őrzi.

(2) Tanácsi levéltárat a megyei (megyei jogú városi, fővárosi) tanács végrehajtó bizottsága létesíthet és tarthat fenn.

10. §. (1) A szaklevéltár meghatározott szakterület vagy szerv levéltári anyagát őrzi.

(2) A szaklevéltár létesítésének (fenntartásának), valamint megszüntetésének módját a Minisztertanács állapítja meg.

11. §. (1) Levéltárba tartozó irattári anyagot (5. § (3) bek.) csak levéltár vehet át, gyűjthet és őrizhet.

(2) Egyéb szerv — nem irattári eredetű levéltári anyagot — csak külön engedéllyel és levéltári nyilvántartásba vétel mellett szerezhethet meg és őrizhet. Az ilyen levéltári anyag védett levéltári anyagnak minősül.

12. §. (1) Levéltár, valamint levéltári anyagot őrző más tudományos intézmény saját levéltári anyagáról a levéltárak ügyviteli szabályzatában meghatározott körben tájékoztatást nyújt és levéltári anyagában kutatást tesz lehetővé, más szerv vagy magánszemély részére azonban kutatást csak az irányító szervének utasítására végez.

(2) A levéltár a levéltárak ügyviteli szabályzatában meghatározott körben az általa őrzött levéltári anyagról hiteles másolatot, illetőleg tartalmi kivonatot ad.

Személyi tulajdonban levő levéltári anyag

13. §. (1) Akinek tulajdonában vagy birtokában levéltári anyag van, köteles azt épségben és használható állapotban megőrizni. E levéltári anyagot a Minisztertanács által kijelölt szerv védetté nyilvánítja.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezései nem terjednek ki az olyan levéltári anyagra, amely tulajdonosával kapcsolatos, vagy annak személyes tevékenysége során keletkezett és amelyet e tulajdonos rendeltetészerűen tart magánál.

(3) A személyi tulajdonban levő levéltári anyagot tulajdonosa letéti szerződéssel levéltár őrizetébe adhatja.

Védett levéltári anyag

14. §. (1) A védett levéltári anyag (11. § (2) bek. és 13. § (1) bek.) a tulajdonosát (birtokosát) a Minisztertanács által kijelölt szerv a 13. § (1) bekezdésében meghatározott követelmények megvalósítása érdekében az elhelyezés, az őrzés és a kezelés meghatározott módjára kötelezheti.

(2) A védett levéltári anyagban a tudományos kutatást lehetővé kell tenni, kivéve, ha ezáltal a tulajdonos (birtokos) vagy közeli hozzátartozója kárt szenvedhet, illetőleg ha a kutatás személyhez fűződő jogait vagy méltányos érdekeit sértheti. Vitás esetekben a tudományos kutatás engedélyezése felől a Minisztertanács által kijelölt szerv, egyéb kérdésekben a bíróság dönt.

15. §. Levéltári anyagot megrongálni, használhatatlanná tenni vagy megsemmisíteni nem szabad.

16. §. (1) Ha a szövetkezet, társadalmi szervezet vagy más jogi személy levéltári anyagának, illetőleg a védett levéltári anyagnak épségben való fennmaradását veszély fenyegeti, vagy annak rendeltetésszerű használata nincs biztosítva, és a tulajdonos (birtokos, kezelő szerv) a veszély elhárításáról, illetőleg az anyag rendeltetésszerű használatának biztosításáról felhívás ellenére sem gondoskodik, a Minisztertanács által kijelölt szerv a levéltári anyagnak általános levéltári kezelésbe vételét rendelheti el.

(2) A levéltári kezelés a levéltári anyag tulajdonjogát nem érinti és addig tart, amíg a tulajdonos (birtokos, kezelő szerv) a levéltári anyag épségben való fennmaradását, illetőleg rendeltetésszerű használatát nem biztosítja.

17. §. (1) Állami tulajdonban levő levéltári anyagot elidegeníteni nem szabad. Szövetkezetek, társadalmi szervezetek, továbbá más jogi személyek tulajdonában levő levéltári anyagot csak állami levéltár részére szabad elidegeníteni. E rendelkezés nem zárja ki a levéltári anyagnak csereszerződés útján való elidegenítését.

(2) Irattárba tartozó, valamint levéltárban őrzött irattári anyagot nem szabad elidegeníteni.

(3) A személyi tulajdonban levő védett levéltári anyagra a levéltárat elővásárlási jog illeti meg.

(4) Csereszerződés és személyi tulajdonban levő védett levéltári anyagra vonatkozó ajándékozási szerződés létrejöttéhez a Minisztertanács által kijelölt szerv jóváhagyása szükséges.

18. §. (1) A 2. § b) pontja alá tartozó iratanyagot az ország területéről kivinni csak ideiglenesen szabad; kivitelt a felügyeletet ellátó miniszter (országos hatáskörű szerv vezetője) engedélyhez kötheti.

(2) Egyéb levéltári anyagot az ország területéről ideiglenesen vagy véglegesen kivinni csak a Minisztertanács által kijelölt szerv engedélyével szabad.

19. § (1) E törvényerejű rendelet kihirdetése napján lép hatályba. Végrehajtásáról a Minisztertanács gondoskodik.

(2) E törvényerejű rendelet hatálybalépésével a levéltárakról szóló 1950. évi 29. számú és az 1957. évi 27. számú törvényerejű rendelet hatályát veszti.

Losonczi Pál s. k.,
a Népköztársaság
Elnöki Tanácsának
elnöke

Cseterki Lajos s. k.,
a Népköztársaság
Elnöki Tanácsának
titkára

Az új levéltári jogszabályok

Egyházunk 1969. márciusában *gyűjteményi szakkonferenciát* rendezett, amelyen az egyházi könyvtárak, levéltárak, műemlékek és múzeumok ügyét és leendő szerepét magas színvonalú állami szakemberek ismertették a meghívottakkal. Az ott elhangzott, alapvető jelentőségű előadások szövegét folyóiratunkban közöltük, így ezeket lelkesízi karunk már ismeri. Időközben két fontos rendelet jelent meg a levéltárakról. A Magyar Közlöny 1969. szeptember 2-i 68. száma közli mind a kettőt. Az egyik az 1969. évi 27. számú törvényerejű rendelet (a továbbiakban Tvr.) „A levéltári anyag védelméről és a levéltárakról”, a másik pedig a 30/1969 (IX. 2.) kormányrendelet a fenti Tvr. végrehajtásáról.

1. Az új levéltári jogszabályok érvényesek egyházunk valamennyi szervére, mégpedig nemcsak a *levéltári anyagra*, hanem már az *irattárakra* is, sőt a *magánkézben levő anyagra* is. Ha pl. egy nyugalmazott lelkésznek vagy olyan személynek a birtokában van ún. levéltári anyag, aki most nem lelkesízi szolgálatban dolgozik, ne vélje magát mentesítve a jogszabályok rendelkezéseitől.

2. Tisztában kell lennünk azzal is, hogy a Tvr. szerint a „*jelentős, történeti értékű iratokat levéltári anyagnak kell tekinteni*”, de az iratok értékének elbírálása nem a kezelő személyek egyéni belátására van bízva. A jogszabályok megkönnyítik az egyházi levéltárakat gondozó személyek dolgát: latolgatniok sem kell, milyen iratokat kell „levéltári anyagnak” tekinteniük, mert jelenleg az a szabály, hogy selejtezni — sem a régi, sem az újabb anyagban — külön engedély nélkül nem szabad. A hozzáértő könnyen megállapítja, hogy történt-e selejtezés, vagy nem történt-e hanyag iratiktatás, pénztári bizonylat-kezelés az iratanyag ritkítása céljából. (Korábbi lazaság miatt iktatás nélkül maradt, nyilvántartásba nem vett iratokat, feljegyzéseket, képeket stb. további intézkedésig selejtezni vagy megsemmisíteni nem szabad, sőt levéltári anyagként kell őrizni és nyilvántartani. *Szerk.*)

3. A következőkben „A levéltári anyag védelméről és a levéltárakról” szóló Tvr. *végrehajtási utasításának* azokat a *rendelkezéseit ismertetjük*, amelyek az egyházi levéltárak gondozóit közvetlenül érintik.

Az 1. § szerint a Tvr. alkalmazásában *irat* minden olyan írott szöveg, számadatsor, térkép, tervrajz és hangjegy, amely valamely szerv működésével, illetve személy tevékenységével kapcsolatban bármilyen anyagon és alakban, bármely eszköz felhasználásával keletkezett. (Könyvek is, amelyekben kéziratok bejegyzések vannak. *Szerk.*) A sokszorosítványként érkezett irat is megőrzendő mindaddig, amíg ellenkező utasítás vagy selejtezési engedély nem ékezik.

A 2. § szerint „a *védelem* a levéltári anyagra annak keletkezési idejétől, őrzési helyétől és tulajdonosától függetlenül kiterjed”. Ha tehát pl. egy lelkész a maga — egyébként jogos — birtokában egy másik személy irathagyatékát, leveleit, naplóit, kéziratok prédikációit stb. őrzi, akkor az továbbra is tulajdonosa marad annak a levéltári anyagnak, de csak az új levéltári jogszabályok szerint őrizheti.

A 3. § szerint egyházunk 1970. december 31-ig *iratkezelési szabályzatot* ad ki. Ehhez hozzátéhető, hogy addig leghelyesebb a gyülekezetekben eddig kialakult iratkezelési rendszert tovább vinni.

A 4. § értelmében egyházunk az egyházi szervek iratainak védelmét és *iratkezelésük* rendjének ellenőrzését újra fogja szabályozni. De nyil-

vánvaló, hogy addig érintetlen, változatlan mindazoknak az illetékessége, ellenőrzési kötelessége, akiknek eddig is feladatuk volt az egyházi levéltárak és irattárak ellenőrzése.

A 6. § arról az esetről rendelkezik, hogy valamely szerv *megszűnik*. Idevágó eset a gyülekezet bokrosítása. A rendelkezések eddig is kiterjedtek a közvetlen felügyelet nélkül maradt irat- és könyvanyag megóvására. De az új jogszabályok újonnan készítetik a felelőseket, hogy pótolják az elmulasztott védelmet. Pl. nem tekinthető a levéltári anyag védelmének, hogy egy gyülekezet lelkészi hivatalába, ahol levéltár is van, beereszt az egyházi valakit, egyszerűen azért, mert azt lelkésznek tudja.

A 7. § új határidőt szab a levéltári őrzésbe való átvételnek. Eddig az állami rendelkezések szerint a 10 évnél régebbi iratokat lehetett illetve kellett átadni levéltári őrzésre. Ezentúl legalább 15 évig maradnak az iratok az irattárban. A legtöbb gyülekezeti lelkész maga gondolja a „lelkészi hivatali irattárt” és a gyülekezeti levéltári anyagot. Ezért az a téves nézet alakult ki, hogy az *irattár* és a *levéltár* fogalmi megkülönböztetése gyülekezeti szempontból haszontalan. Ez a nézet sokszorosan hibás és káros. Nem szabad felednünk, hogy még a legkisebb gyülekezetben is van más irattár is, mint lelkészi hivatali. Pl. szükségképpen van pénztári-gondnoki irattár —, még akkor is, ha az csak néhány pénztári mellékletből és évenkénti számadásból áll. Még hamarabb lehet átlátnunk, hogy az egyházmegyei levéltári anyag őrzése különleges funkció, más, mint az esperesi irattár kezelése. Még ha az esperes maga kezeli és gondozza is az egyházmegyei levéltári anyagot, akkor is külön kell kezelnie, őriznie és — írásban! — nyilvántartania az egyházmegyei jegyzőkönyvek (közgyűlési, presbitériumi, számvevőszéki, LMK, stb.) sorozatait, a számvevőszéki, a bíraskodási (törvénykezési) és a 15 évnél régebbi esperesi irattári iratokat. A jegyzőkönyveket a hitelesítés után azonnal levéltári anyagként kell nyilvántartani és kezelni.

A 11. § a *levéltári anyag megóvásának módjáról* rendelkezik, és arról is, hogy a levéltári anyagot a kutatás számára hozzáférhetővé kell tenni. Minderről „A lelkészi hivatali munka rendtartása”, amely 1955. április 1-én lépett hatályba, I. fejezetének 13. pontjában így rendelkezett: „A gyülekezeti lelkész az ügyiratokat legalább három, legfeljebb öt évig az irattárban, azután a levéltárban őrzi, mégpedig tűzbiztos, záraz és jól zárható helyen. Az irattárat mindenképpen maga kezeli, a levéltárat az egyháztanács által megbízott más személy is kezelheti. Az iratok épségéért, rendjéért és teljességéért a felelősség mindkét esetben a gyülekezeti lelkész terhére. Az iratokat selejtezni nem szabad. Az 1950. évi levéltári kötelező bejelentés alkalmával a Levéltárak Országos Központjának, az egyetemes egyházi levéltárnak beküldött tájékoztató iratösszeírás egy példányát a gyülekezeti lelkész állandóan az iratok mellett tartja és kiegészíti azokkal az adatokkal, amelyek az 1952. december 31-ig keletkezett iratokra vonatkoznak. Ugyanezt a tájékoztató összeírást a jövőben rendszeresen ki kell egészítenie minden év végén a levéltárban újonnan elhelyezett iratokat feltüntető adatokkal.”

A 19. § szerint „akinek tulajdonában vagy birtokában levéltári anyag va, köteles azt a művelődésügyi miniszternek 1970. július 1. napjáig, illetve a megszerzéstől számított 30 napon belül *bejelenteni*”, és „az a személy, ki levéltárba tartozó irattári anyagot tart birtokában, köteles azt a Tvr. hatályba lépésétől számított 1 éven belül levéltárnak átadni”. E rendelkezések természetesen mindenkire érvényesek. De az utóbbit különösképpen is meg kellene szívélniök azoknak, akik akár nyugdíjba menettel, akár más módon kiváltak a lelkészi szolgálatból, és mégis

birtokukban tartanak olyan iratokat, amelyeknek egyházi levéltárakban lenne a helyük.

4. Már rámutattunk arra, hogy az új levéltári szabályok nem új terhek a gyülekezeti lelkészekre és egyéb egyházi tisztségviselőknél, hanem segítség, támogatás, védelem számukra.

Azoknak a gyülekezeti lelkészeknek, akik eddig is megtartották az 1955-ben kiadott és fent ismertetett rendtartást, csak annyiban mondanak újat az új jogszabályok, amennyiben ezek az irattári és levéltári őrzés közti határidőt módosítják. Világos azonban, hogy azt az iratanyagot, amelyet most „levéltár”-ként őriz egy gyülekezet, változatlanul ott kell hagyni. Az 1970-ben végbemenő levéltári számbavétel és összeírás pedig lehetővé teszi, hogy az évenkénti esedékes kiegészítő közlések helyett sommásan történjék új összeírás a levéltári anyag mennyiségéről és elhelyezéséről.

Az új jogszabályok segítik a gyülekezeti lelkészeket, hogy a gyülekezet minden tisztségviselőjével (gondnokkal, presbiterekkel, stb.) megértessék a felelősséget. Persze a jogra hivatkozásnál ezentúl is hatásosabb lesz az egyházunk múltja iránti megbecsülés fokozása.

Meg kell értetnünk azokkal, akik egyházi levéltárainkat kezelik, hogy államunk fenti rendelkezéseivel az egész magyar levéltári kultúrkincset védeni akarja, s ebbe egyházunk levéltári anyaga szervesen és elválaszthatatlanul beletartozik. A gyűjteményi szakkonferencián elhangzott előadások során Budapest Főváros Levéltárának igazgatója, dr. Baraczkza István világosan leszögezte, hogy „a Levéltári Igazgatóságnak nincsen szándékában egyrészt az evangélikus levéltári fond státusát érinteni, kötelességéből folyóan másrészt nem tehet egy jottányi engedményt sem a fond fenntartása, megőrzése, kezelése és a történettudomány kutatási igényeinek kielégítésére támasztható követelmények biztosítása tekintetében”.

A Levéltári Igazgatóság azóta érkezett irata pedig arról szól, hogy „a Művelődésügyi Minisztérium, amely az 1969. 27. sz. Tvr. és annak végrehajtási utasítása alapján a levéltárak felett ágazati felügyeletet gyakorol, az összes magyarországi egyházak tulajdonában levő levéltári anyagot a magyar történelem, de főleg a magyar kultúrtörténet és egyház történet értékes forrásanyagának tekinti. Elengedhetetlenül szükséges tehát, hogy ez a nemzeti kincs a történeti kutatás számára hozzáférhetővé váljék.”

E megállapodásokért és az ismertetett rendeletek szabályozó, védő rendelkezéseikért egyházunk hálával, bizalommal, értékeinek fokozottabb megbecsülésével, és egyúttal felelősséggel tartozik a Levéltári Igazgatóságnak.

Dr. Fabiny Tibor

nek az Elim szeretet-otthon módot nyújt arra, hogy a hitét a szeretet cselekedeteiben is megélhesse, ez az otthon lelkésze előtt is megnyitja a diakónia áldott munkaterületét. Joób Olivér evvel a lehetőséggel, kész szívvel és gyümölcsözően élt.

Családi életében, mint a legtöbbünknel áldás próbatétellel jutott ki. Az áldást hálás szívvel elfogadta, a próbatételen úgy küzdötte keresztül magát, mint aki tudja, hogy a hívek egy részének bibliája a papjuk családi élete. 1936-ban kötött házasságot Krompecher Judittal. Hat gyermekük született. Köztük lelkészfia, aki a munkahelye révén közvetlen kapcsolatba került az apa valamikori évfolyamtársaival, ill. kortársaival, velünk a nyugati szélen.

Végül ez év nyarán lelkészcsere folytán maga az apa is egy egyházmegyébe került velünk, s egyben a fiával. Ostffyasszonyfa környékét a nép „Cser”-nek mondja. Hazánk mezőgazdasági szakemberei tudják, milyen gazdálkodási feladat ez a vidék. A szívek se sietnek a bizalommal, a kezek se nyúlnak ki túlságosan az adakozásra. Talán a természettel való küzdelem tette az embereket kissé nehezebben kezelhetővé, mint egyebütt. Ostffyasszonyfa népe mégis megnyitotta szívét Joób Olivér előtt. Jóindulás jelei mutatkoztak. Jó légkör bontakozott ki. Az idősebb korosztályúak egyike nem visszafelé tekingetett csüggeteg nosztalgiaival, hanem lendülettel kezdte el a munkát. Beköszöntő beszédében hangoztatta, hogy Ura kezéből veszi az új lehetőséget, s örömmel él vele. Ezt láttuk abban is, ahogy az itteni lelkészi fraternitásba beleélte magát. Készséggel vállalt szolgálatot az LMK-ban. Sajnos a vállalt szolgálatát már nem érthette meg: „Csak egy lépés választ el a haláltól”.

Balesete október 20-án érte. Műtétet hajtottak végre rajta. Még egy héten át vívta erős szervezete az élethalálharcot, ekkor anélkül, hogy öntudatra jutott volna — meghalt.

November 1-én azon a helyen, ahol néhány hónappal előbb a beiktatási szertartás alatt, mint a gyülekezet korban ugyan fiatal, de megjelenésében fiatalos és friss szellemű lelkésze térdelt, ott volt a koporsója. A templomot a beiktatáskor a nyár virágai díszítették, temetésén az őszi krizantémumok kerültek a koporsójára. De mindkét alkalmon ott voltak nagy számban a gyülekezet tagjai és lelkésztársai. Joób Olivér mindössze egy évszakot kitevő szolgálata jó emléket hagyott az ostffyasszonyfai gyülekezetben és abban az egyházmegyében, ahol a munkatársi gárda nagy része régi ismerősét fogadta szeretettel, most, hogy elment, kegyelettel őrzi emlékét.

Szabó Lajos

Koporsó mellett

Zsid 13,9b

(Dr. Kardos Tiborné temetésén, Budapesten, 1966 őszén elhangzott igehirdetés. A halott Kardos Gyula volt balassagyarmati püspök menyee, minisztériumi tisztviselő.)

Arra kérem Istent, adjon most erőt a megszorodott szíveknek. Irányítsa figyelmünket magára, aki itt is, most is Atyánk, akinek szeretete erősebb mint a halál és mélyebb mint a sír. Csendesítsen el és ő maga tegyen alkalmassá bennünket mindannak elfogadására, amivel itt is meg tud ajándékozni.

Tragédia történt. Hirtelenül, váratlanul szűnt meg dobogni egy nemes emberi szív. Hűséges hitvestárs, két gyermek jóságos édesanyja, szeretett rokon, jó barát, megbecsült munkatárs távozott körünkől 52 éves korában. Akik átélték az utolsó napokat, szinte meg sem értik. Tudatuk alig képes a tényt felfogni. Minden érzés azt mondja bennünk: még élhetett volna, még élnie kellett volna.

Tudom, tanúja is voltam, a magára maradt családot sok szeretet, sok együttérzés, részvét, sok megrendült szívvel mondott vigasztaló szó vette körül. Bölcs és meghitt beszélgetések hangzottak el. Mindez szép és jó. Komolyan kell venni és hálával. Az elmúlás hatalmától érintett, a veszteség kínjától gyötört szív azonban nem tud megnyugodni — lázadozik Legfeljebb olykor alél, kimerül lázadásában. Ezért mondja a Szentírás nekünk: „Jó dolog, hogy kegyelemmel erősíttessék meg a szív.”

A kegyelem azt jelenti, hogy van a halálnál egy erősebb tény. A kegyelem azt jelenti, hogy nem vagyunk beledobva a semmibe, a magányos árvaságban. A kegyelem azt jelenti, hogy nem hiábavaló a vigasztalás, a szeretettel mondott emberi szó. A kegyelem azt jelenti, hogy gályarab protestáns őseink énekével önmagunkat is bátoríthatjuk: „Térj magadhoz drága Sion, Van még néked Istened...” A kegyelem azt jelenti, hogy az utolsó előttivel, a halál hatalmával úgy állhatunk szemben, hogy közben a végsőre irányítjuk tekintetünket: aki a feláadás és az élet. A kegyelem azt jelenti, hogy van Isten az égben, s az égben csak élők vannak már. A kegyelem azt jelenti, hogy könnyezve, megtörve, kifosztva is így kiálthatok: Abbá! Atyám! Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben!

Annak, hogy mi itt most nem valami felhők mögött rejtőző kifürkészhetetlen, könyörtelen végzettel állunk szemben, hanem az Atya színe előtt állunk, aki még hajszálainkat is nyilvántartja, aki felfogja kezével, ha egy kis madár lehull a háztetőről — annak egyetlen, de teljes bizonyítéka, hogy van egy testvérünk, az igazi ember, az igazi felebarát, az egyetlen, akiben Isten zavartalanul tudott gyönyörködni, s ezt mondta róla: Ez az én kedves Fiam. Az igaz ember nem távoli elérhetetlen eszmény, hanem valóság a Jézus Krisztusban. Ő a szolidáris ember, aki nem akart nélkülünk üdvözülni. Betegségeink hordozója. Bűneink felvállalója. Aki engedelmes volt értünk a halálig, mégpedig a keresztra haláláig. Aki

alászállt értünk a poklokra. A kétség, az elhagyatottság és Isten haragjának minden gyötrelmét megismerte és elszenvedte. Ez az igaz ember, ez az igaz testvér most is valóság. Feltámadott a halálból és él. Hirdeteti evangéliumát. Megteríti asztalát azoknak, akik éheznek és szomjúhozzák az igazságot. Az ő szeretete a mi erős várunk. Az ő szeretetében erősödik meg a szív, a ti kimerült lázongó szívetek is. Az ő szeretete ad erőt, értelmet még a mi gyarló, erőtlen vigasztaló szavunknak és részvétünknek is. Ezt a diadalmas szeretetet, ezt az „amor sanctus”-t hirdetem most nektek. Ez az a jó dolog, amiről itt is lehet, itt is szabad beszélni.

Sok mindent el lehetne mondani az emberi szívről, — a mai ember ideges, infarktusoktól, trombózisoktól éppen legszebb életkorában szorongatott szívről. Sok mindent mondhatnánk el most az emberi szívről lélektani értelemben: mai vágyairól, félelmeiről, örömeiről és kétségeiről. Aki előttetek áll azonban nem orvos és nem pszichológus. Verbi divini minister — Isten igéjének szolgája — ahogyan a régi evangélikus lelkészek a ti őseitek között is nevük alá írták tisztségüket. Én Isten igéjét hirdetem most nektek a Jézus Krisztus nevében nyert hatalommal. Az emberi szívről, a ti szívetekről is, azt kell éppen ezért elmondanom, hogy Isten megerősítheti, mert ő hatalmasabb a mi szívünknel. Erős várunk az ő szeretete.

Ez az a jó dolog, ami itt is érvényes. Ha mustármagnyinak is érzitek hiteteket: kapaszkodjatok meg általa benne. Észre fogjátok venni, hogy nem ti tartjátok őt, hanem ő tart titeket, mindnyájunkat. Ámen.

Benczúr László

1Kor 13,1—8a

(Idős korban hunyt el. Életéből néhány sablonos mondaton kívül semmit sem lehet megemlíteni, különösebben a hitéről sem merek beszélni, a gyászolókeről méginkább nem.)

Az elhangzott mondatban ezt olvastam: még ha angyaloknak nyelvén szólok is, de szeretet nincsen énbennem, semmi vagyok. Bevallom, nem is szeretnék az angyalok nyelvén beszélni, sem az érthetetlenül papoló nyelvén. Ellenben szeretnék az emberek nyelvén, gyászoló emberek nyelvén beszélni. A jelenlevők nyelvén. Tessék ezt nem kötelesség teljesítésnek, hanem a jelenlevők iránti szeretetem megnyilvánulásának látni.

Mi itt mindnyájan az elmúlás valóságának vagyunk tanúi; valóban úgy múlik el az élet, mint a hő; elhervad, mint ezek a virágok. Így múlt el az övé s így fog el a miénk is.

De mi az, ami nem fogy el, nem múlik el, hanem maradandó?

Először — kedves itt állók — ki-ki gondolja át saját szemszögéből elhunyt kedvese életét. Úgy, ahogy szoktak vele találkozni: házastársként, édesapaként, testvérként, nagyapaként.

Nem fogyott el Istvánból a szeretet. Sajnos, sokat nem tudok az életéből. Azt tudom, hogy fiatalokora tele volt szűkölködéssel, férfikora háborúkkal, öregkora elesettséggel. És még azt, hogy mindezek közepette szeretete azokat, akik között élt; családját, munkatársait, s a házbelieket. Semmi nagyot nem tett szegény egész életében, ügyes, lelkiismeretes munkáját már el is mosta az idő. Szavai talán még most bennünk fel-fel-ötlenek, de később még a vonásait is feledjük. Ereje is, egészsége, kedve

is elfogyott. De mi az, ami örök volt benne, mi az, amivel az örök igazságba simult, mi az, ami túléli a halandó testét is? Szeretete az. A család tagjait békítgető, gyermekeit, feleségét szeretetével körülölelő, unokáját türelmesen tanítgató szeretete. Ez marad meg. Ez az, ami átnyúlik abba az ismeretlenbe, ahol most már van, amelyről nem tudunk szinte semmi más csak azt, hogy valamiképp összefüggésben van ezzel a kérdéssel: mennyire szeretett?

A második, amit — emberek nyelvén szólva — különösen a gyászoló család, rokonság, ismerősök felé szeretnék mondani, így hangzik:

Ne fogyjon el belőlünk a szeretet.

Ne fogyjon el, ha rá gondolunk. Hozzá tartozói most már nem törődhetnek vele, nem ápolhatják, nem segíthetnek neki; ezek már elfogytak. Elfogyott a felépülésébe vetett remény is. Elfogyott annak a lehetősége is, hogy újra beszéljünk vele, hogy ismét körülötte legyünk. Csak szeretetünk ne múljon el iránta. Özvegye, fia, unokája szeretete. Ez maradjon meg. Ez maradjon meg és semmi más. Minden rosszul sikerült szándékára, minden emberi gyaroltságára, mindenre, ami bűn volt az életében, csak szeretetünkön át tekintünk.

S ne fogyjon el a szeretet, ha azokra gondolunk, akikkel még együtt vagyunk. Amit nála, az ő életében elmulasztottunk, pótoljuk azoknál, akik itt maradtunk. Szeresse jobban a fiú egyedül maradt édesanyját. Szeresse testvér a testvérét. Szeresse jobban lakótárs a szomszédját. Azokat szeressük jobban, akiken még segíthetünk kedvességünkkel, segítségünkkel, jó szavainkkal. Jaj, csak a szeretet el ne fogyjon belőlünk, mert akkor üresek maradunk és üresek maradnak azok, akik ezután halnak meg közülünk.

S végül kedves Gyászoló, hadd mondjam el azt, ami kezdettől fogva nyomta a szívemet, kikívánczozott belőlem, s amit — mint keresztyén ember is és mint lelkész is — a legszívesebben mondom el; azt, amiért emberi vigasztaláson és együttérzésen túl is vagyok: *nem fogy el Istentől a szeretet!*

Most legyen mindegy az, hogy milyen felekezethez tartozunk. Legyen mindegy az, hogy hiszünk-e, vagy csak homályos sejtés, esetleg közömbös fáradság van csak bennünk. Legyen mindegy, el tudjuk-e mondani közösen a keresztyének Hitvallását, vagy sem. Legyen mindegy, hogy hányan tudunk imádkozni, vagy hányan nem tudják a Miatyánkot sem. Csak egy ne legyen mindegy! Az ne legyen mindegy, hogy meghalljuk az Isten szeretetéről szóló üzenetet, vagy nem!

Halljuk meg tehát: Isten nagyon szereti az embereket. Annyira, hogy a Názáreti Jézus személyében a halált is kész volt vállalni az emberekért. A halált, hogy az emberek igazán élhessenek.

Halljuk meg tehát: Isten nagyon szerette K. Istvánt is. Emberek szeretetében nem vagyok biztos, de ebben igen. Isten volt az, aki őt is felhasználta terveiben, szeretetének továbbadásában. Istennek ez a szeretete nem csak a múlté, hanem a jelené és a jövőé is. Ez az a szeretet, mely egyedüli reménység lehet, ez, amely még most sem tehetetlen, sőt, amely K. István további sorsát jelenti. Ennek a szeretetnek adjuk át azt, ami K. István élete volt. Erre a szeretetre bízunk azt, ami K. Istvánnal lesz. Isten szeretete legyen vele.

És Isten ki — nem — fogyó, örök szeretete legyen velünk vigasztalásunkra, hogy el ne fogyjon belőlünk a szeretet elhunyt szeretettünkre gondolva és az élők között továbbélve. Ámen.

Bízik László

(Édesanyja által dédelgetve szeretett egyetlen leánya élete derekán hunyt el. Teljes magány szakadt az özvegyasszonyra, mely csak megszorozta fájdalmát. Hogyan emeljem fel az ájult fájdalomból? Ne sírj, imádkozzál!)

A temetés SIRATÁS, a veszteség természetes siratása. Nincs földi hatalom, mely megtilthatná, vagy megszüntethetné. De letörölheti könnyeinket Isten.

Jó, hogy van könny, hogy abban oldódjék fel a szív keserősége és könnyebbüljön a szív. Jó, hogy — bibliai szóval — ideje van a sírásnak és ideje a nevetésnek — jó, hogy mindennek lejáratí ideje van, a könnyek is elapadnak egyszer. Jó, hogy vannak melegszívű igaz barátok, kik őszinte szívvel osztoznak fájdalmunkban. Jó, hogy az élet meg nem áll, az új nap új feladatokkal áll elénk, sürget és feloldja a tegnapi igézetét. Az élet és halál, az elmúlás titka így is mázsányi súllyal nehezedik reánk. De minden kihullott könny ékesség, az elhunyt dicsérete, ravatalán sok virág között a legszebb virág.

A keresztyén temetés azonban több a siratásnál. HÁLAADÓ ISTENTISZTELET. Ne engedjétek, hogy gondolataitok belevesszenek az utolsó napok fájdalmas történetébe, hanem idézzétek fel az elköltözöttnek korábbi életét és köszönjétek meg csendesen mindazt, amit Isten őrajta keresztül tinétek ajándékozott.

Gyermeki szeretetét. Gyengéd szavait. A meghitt órákat. Az együtt megharcolt küzdelmes esztendőket. Alkotó munkáját, keze nyomát, amelyet lakásában emlékül itt hagyott. Hitét, mely a megértett igéből élt és azt továbbadta. Szelídségét, mellyek keresztjét elviselte. Csendes elmúlását, amellyel Isten őt atyai kézzel átvezette mulandóságából az örökévalóságba.

Így lesz a temetés a REMÉNYSÉG NAPKELTE. Nincs még egy óra az ember életében, amelyben a szív annyira felajzva várná a feltámadás evangéliumának hirdetését, mint mikor szeretteinek koporsója mellett kell kimondani az utolsó istenhözadót. Ha nem tanították volna rá, ő maga lenne költője a megmaradás evangéliumának.

Szép példája a szívbéli gyásznak és az imádságban való vigasztalódásnak a zsoltárosköltő Dávid magatartása, mely 2Sám 12-ben van megírva. Fájdalmában már nem evett a király, nem beszélt. De mikor a visszavonhatatlan vég bekövetkezett, felkelt a földről, megmosakodott, bement az Úr házába és imádkozott. A kérdező szemeknek így felelt: „Míg a gyermek élt, addig böjtöltem és sírtam, mert ezt mondotam: Ki tudja, talán az Úr könyörül rajtam, és megél a gyermek. De most, hogy meghalt, ő nem jön vissza énhozzám, én megyek őhozzá! (23. v.)

A fohászokodó lélek Istennel társalog és megmenekül az önmagunkkal való társalgás boszorkényköréből. Megtanul bízni és nem sírni. Nem sírni lehet részvétlenségből, lehet Isten parancsára, Isten további cselekvését várva, tudva, hogy a halál Istennek nem utolsó szava. És lehet Jézusra nézve. Általa tudjuk mondani: „elaludt”, Általa hinni: „Felébredtem!”, és vallani, hogy Jézus Krisztus a feltámadttaknak „zsengéje” lett.

Hadd hulljon a könny a maga idején, balzsam lesz belőle, csak a szív eltaáljon Istenéhez!

Böjtös Sándor

Az igehirdető műhelye

NAGYCSÜTÖRTÖK

Jel 19,9

A szöveg értelme

Az utolsó eseményekről szóló hét látomás sorozatából való az igénk. Krisztus végső győzelmet jelentő megjelenésének eseményeit megelőzően tartott örömnépvacsorájának (19, 1—10) egy mondata ez. János a három menyői kórus halleluláját hallja, s utána a Bárány menyegzői vacsorájára szóló meghívást. Ezzel együtt Jánossal közlik, hogy ő „együttszolgáló” az angyalokkal. A szakasz dicsőítő éneke voltaképpen a 18,20-ban található biztatásra adott feleletet. Az angyal, aki a meghívást mondja, ugyanaz, aki a 17, 1-től kezdve János vezetője és tolmácsa („mentora” Rist).

Kijelölt versünk a Jelenések könyvének negyedik boldog mondása. A lejegyzetés oka, hogy a kisázsiai gyülekezetek értesüljenek János látomásairól, de egyben hogy közvetíttessék a hívás minden olvasónak a messiási menyegzőre (*Nikolainen*). A Bárány menyegzőjének vacsorájára másképpen nincs belépő, csak hívásra. A Hegyi Beszéd általános hívása itt módosul, megcélzottabb lesz. Az odatarozók, a hivatalosok a meghívottak. Már nem a királyi menyegzőn való részvétel válogatási, vagy elzárkózási lehetősége a kérdés többé (Mt. 22, 1—14). Azon rég túl vagyunk. Itt *boldogok* — magukat megtiszteltnek, sőt kegyelemben hordozottnak tudók — azok, akik arra hívást kaptak.

Az eschatológiai örömlakoma meghívatairól már az ÓT is beszél (Es. 25, 6). A késői zsidó apokalyptikában is uralkodó gondolat ez. Nem is csupán örömlakomáról, menyegzői vacsoráról van szó, hanem egyenesen messiási örömnépvacsoráról (Énok 62, 14 — Bárúk apok. 29, 4—6). Jézus hasonlataiban is erről van szó (Mt. 22, Mt. 25, 1—13, Lk. 12, 35—38).

A „Bárány menyegzője” egyik a Jelenések könyve szokatlan, és mégis gyakran idézett képeinek, amelynek értelme, hogy Krisztus érkezettnek látja az időt, hogy a híveknek közösségét, tehát a gyülekezetet magához emelje, az egységét vele az egész világ előtt kifejezze. (*Dr. Kiss Jenő*).

A Jelenések könyvében Krisztus neve először Bárány, aki győzött a Golgotán. János folyamatosan ennek látja Őt. Aztán Ember Fia, aki felhőben jön fel, fején arany korona, kezében pedig éles sarló (14, 14). Végül Ige, Logos. Mert Ő a végső megmaradó, aki mellett minden elmúlik, „de Isten beszéde megmarad örökké”. (*Nikolainen*). Az uralkodni és ítélni eljövő Krisztus, s az Ige teljessége előtti, örömmre készülő közösség ünnepe a Bárány menyegzőjének vacsoráján. Az a „szakasz” tehát, amelyet a Bárány vacsorája rajzol meg, a golgotai Isten Báránya maga köré gyűjtő szeretetének szakasza, amelyben a bűnért eleget tevő Áldozat, a bűnt legyőző Bárány fogja össze örvendező közösségben az óvít.

Vázlat

A keresztyénség már nagyon korán összefűzte ezt az ígét az úrvacsorával. Ennek az emléke és hordozója az a szokásunk, hogy a legtöbb gyü-

lekezetben az úrvacsorát meghirdető mondatokat ezzel az idézettel fejezzük be. Ez az úrvacsora hirdetésének „kísérő verse”.

Pedig ez a terített oltár *még nem* a Bárány menyegzőjének vacsorája. Az csak egyszer lesz, amikor a mennyei seregek és kórusok éneklék majd a halleluját Krisztus végső győzelmének előestéjén, s annak meghirdetéseként. Ez a vacsora még nem az. Ez nem egyszeri, hiszen ezt „cselekedjük *valahányszor* esszük és isszuk az ő testét és vérézt”. Nem, ez a vacsora még nem a Bárány menyegzőjének vacsorája. De már

1. *a boldogokat hívjuk.* Sokszor teszünk egyoldalú hangsúlyt arra, hogy ez a bűnbánatnak, bűnvallásnak, a bűnbocsánatnak a helye és alkalma. Ide tehát csak megkeseredett szívvel, lehajtott fejjel, bűneink mardosásának tudatában és érzetében szabad jönni. Olykor még „metódust” is csinálunk belőle: felidézünk, tudatosítjuk, sorolgatjuk, számlálgatjuk bűneinket, s azt gondoljuk, az az igaz bűnbánat, ha vájkálunk közöttük. Vízparton láttam egyszer egy táblát, ezzel a felirattal: „itt tilos halászni!” Való igaz, ide bűneink terhével jövünk, de azért, hogy Jézus Krisztus levegye a vállunkról. Ő a „háta mögé vetette” bűneinket, s amit Ő elmerített, ott „tilos halászni”. Boldogokat hívunk, akik tudják, hogy itt megszabadulnak bűneik terhétől. Boldogok vagyunk, mert azzal a tudattal, bizonyossággal jövünk, hogy kegyelemben hordozottak vagyunk, s nemcsak segített rajtunk, de a maga közösségébe fogadott minket.

Ez még nem a Bárány menyegzőjének vacsorája, de

2. *a Bárányhoz hívunk.* A „nagy vacsora”, vagy a „királyi menyegző” példázatánál (Mt. 22, Lk. 12) még gondolkodhatunk azon az emberi gögön, elzárkózáson, nemtörődömségen, értékítélet-levedésen, amely elmentmond a hívásnak —, de lehet-e a Báránynak ellentmondani! Ő nem uralkodni jött, hanem szolgáló formát vett fel, s feláldozta magát a keresztfán, s ez személyes ügyem, mert értem tette. „Mert értem áldozád magad, Bárány Jézus, jövök...” — énekeljük. Nem ítélni jött. Bizony nem. János látta Őt fehér felhőben, fején arany koronával, kezében éles sarlóval (Jel. 14, 14), de ez a Bárány, akihez hívunk, még nem Ő. A Bárány azért jött, hogy a megrepedt nád el ne törjön, s a repdeső gyertyaláng el ne haljon. Majd eljön „ítélni élőket és holtakat”, de most ahhoz hívunk, aki „csak” áldozat, „csak” Bárány. A 180. énekünk első versének egy régi változata így hangzik: „Jézus, Istennek Báránya — Szívemnek fényes aránya: — Fellépsz, fellépsz — Kereszt oltárára — Bűnös, bűnös — Lelkem váltáságára.” Ehhez az oltárhoz, őhöz hívunk!

Ez még nem a Bárány menyegzőjének vacsorája, de

3. *az oda meghívottakat hívjuk.* Azokat, akik személy szerint ismerik ezt az esaiási igét: neveden hívtalak téged, enyém vagy. Ehhez az oltárhoz vagy hívottan, vagy úzötten lehet csak jönni. Vannak, akiket lelkiismeretfurdalásuk, bűntudatuk hoz. Mindkettőt a törvény idézi fel, amely „Krisztushoz vezérlő mester”. Ha mégoly különösnek tűnik is: Isten hívó tevékenysége fejeződik ki benne. De van egy sokkal mélyebben fekvő erő, ami ide hajt. Oly mélyen fekszik, hogy sokszor nem is merül a tudat fölé. Annak bizonyossága t. i., hogy őhöz tartozunk. „Eljegyzettek” vagyunk. Már kereszttségünk óta. Ezért fogózott Luther kísértő helyzetekben e két szóba: baptisatus sum. Meg vagyok keresztelve. Őhöz tartozom! Ez a tudat azonban nemcsak olykor fellángoló érzés, vagy felismerés, rádöbbenés. Ennek a tudatában *élni* lehet. Őhöz tartozom, aki „szolgai formát vett fel”. Ez a Vele járó élet szolgáló tudata. Küldetésünk felismerése és kötelezése. Mi nem lehetünk mások, mint ami Meghívónk

volt itt a földön: békehírnök, éhezőknek enni adó, szomjazónak inni adó, meztelent felruházó, örömhírt mondó, vigasztaló, egész megoldásokra törő, aki beleveti magát a másoknak való szolgálat lüktetésébe.

Ez még nem a Bárány menyegzőjének vacsorája. Ez még összeköt azzal a vacsorával, ami a földön jártában az utolsó volt, s aminek szerzésére ma emlékezünk. Azt mondotta: ezt cselekedjétek, valahányszor... De ez a vacsora, ez a terített oltár összeköt a Bárány menyegzőjének eljövendő vacsorájával is. Onnan hull ma a fény az egykor volt vacsorára ott a jeruzsálemi felházban, ahol megrettent szívű tanítványok mélységek fölé révülve hallgatták különös értelmű szavait, de onnan hull a fény a nagypénteki keresztre is, a húsvéti üres sírra is, erre az oltárra is!

D. Koren Emil

Laikus kérdések és szempontok Jel 19,9-hez

Jézus nagycsütörtök éjszakáján ajándékozta az úrvacsorát. Egyik felől szenvedés, bajok, másik felől a menny öröme ragyogott Reá. Talán mi is így vagyunk mindig „hídon”, amikor az Úr asztalánál vagyunk: egyfelől a földi élet sok baja, feladata, problémája, másfelől a másik világ teljes öröme, amiről ez az igeverszól. Mindig ide kellene hallanunk ezt a kórust! (20) — Az első keresztyéneknél az úrvacsora bele volt ágyazva a rendes vacsorába (1 Kor 11, 20—22). Nem lett nálunk az úrvacsora túl individuális, amikor nem számítanak azok, akik velem együtt vannak ott? Sok úrvacsora-vita folyt évszázadokon át az egyházban. Ma is itt-ott. Nem elem-e a különböző tanok fölé Bonhoeffernek egy mondata, melyet 1940-ben írt egyik levelében: „Krisztus fontosabb, mint az, mit gondolunk mi Róla és jelenlétéről!” (20) — Miért éppen ezt az ígét szokták felolvasni az úrvacsorára hívogatás alkalmával? Végeredményben ez nem tartozik az „úrvacsorai igék” közé? S Miért éppen ezt az ígét jelölték ki igehirdetési alapigéül Nagycsütörtökre? Ez az ige nincs is kapcsolatban az úrvacsorával. (14) — Az Istennel való lét folyamatos öröm, békesség és élet az ember számára, a bűnnel megjelent a félelem, a menekülés és az örömtelenség. Jézus által Isten új közösségbe hoz minket. Ez a közösség itt a földön kezdődik és folyamatosan, meg nem szűnően tart az örökkévalóságig. Ha az Úrvacsorában a menny, az örökélet boldogságából kapunk ízelítőt, akkor miért általában úgy mennek az emberek úrvacsorázni, mintha valamilyen ravatalnál rónák le tiszteletadásukat. Sokkal több fiatal, életerős ember menne az oltárhoz, ha valamit megtapasztalnának abból, hogy az menyegzői vacsora! Az első keresztyének nem ilyen „szertartásos” alkalmakkal és körülmények között „törték meg a kenyeret”. Nem lenne jó, ha az Úrvacsora is olyan mindennapos esemény lenne, mint az igeolvasás, vagy háziáhitat? Mindig először az egyház hivatalos képviselőjének kell hirdetni a feloldozást? Nem lehet az valóban az élet mindennapi kenyeré? (14) — Miért gondolják sokan, hogy az úrvacsorával élés a halál előtt feltétele az üdvösségnek? (14)

NAGYPÉNTEK

Zsid 10,19—25

A Zsidókhoz írt levél egyike az UT legrejtélyesebb, legtöbbet vitatott iratainak. A levélhez és annak problematikájához, legalábbis egyik vonatkozásban, jó tákékoztatást nyújthat G. Fitzernak a Lelkipásztor 1969. áprilisi számában megjelent tanulmánya (Jézus áldozati halála a

Zsidókhoz írt levélben). Az ott felsorolt irodalom mellett még megemlíjtjük E. Käsemann tanulmányát: *Das wandernde Gottesvolk, 1959.* és Strathmann kommentárját a NTD-sorozatban. Perikópánk szempontjából aligha kerülhető el a levél központi mondanivalójával, illetőleg annak értelmezésével kapcsolatos — így vagy úgy — állásfoglalás (ld. Fitzer), hogy ti. Krisztus főpap, aki áldozatával szerzett bemenetelt Istenhez. Ezzel nemcsak az ót-i áldozati kultusznak vetette végét, hanem egyszer s mindenkorra feleslegessé és értelmetlenné tett mindenféle áldozatot. A levélnek e dogmatikai jellegű mondanivalójával azonban egyidejűleg hangsúlyos gyakorlati, parainetikus része: hitükben megfáradt, próbatételek között szenvedő gyülekezeteket int a hitben való hűséges megállásra. E tekintetben a levél tartalma néhol meglepően közel kerülhet a mindenkori keresztény gyülekezet életéhez, sorsához, kérdéseihöz. Nem véletlen azért, hogy a levél számos mondata, egyes versei átmentek a valóságos köztudatba, gyakran idézettek, sőt az egyházi énekirodalmat is jelentősen megtermékenyítette ez a levél. Másfelől az is igaz, hogy „az UT iratai közül egyiknek a gondolatvilága, képanyaga sem olyan idegen (áldozati kultusz) a mai ember számára, mint ezé a levélé” (Strathmann).

A levél keletkezésére, szerzőjére, címzetteire nézve jó eligazítást adhat Káldy Zoltán: *Bevezetés az Újszövetségbe, 1957.* E dolgozat írása közben jutott kezembe T. Holtz: *Einführung in Probleme des Hebreerbriefes c. tanulmánya* (Zeichen der Zeit, 1969. No 9.), ahol szintén jelentős segítséget és irodalmi tájékoztatást kaphatunk.

Perikópánk közvetlen előzménye 10, 1—18, amely tömören és összefoglalóan fejt ki a levél főtételét: az ót-i áldozati kultusz idejétmúlt és értelmetlen, Krisztus egyetlen áldozattal áldozott a bűnökért, s örökre tökéletesekké tette a megszentelteké, másszóval bűnbocsánatot szerzett. Ehhez a tanításhoz kapcsolódik a levél egyik gyakorlati főrészeként perikópánk: e tanításból le kell már most vonni a gyakorlati konzekvenciákat a gyülekezet életére, magatartására vonatkozólag. A textus egyszerre szól Isten cselekedetéről és arról, amit nekünk kell tennünk, a kettő szoros egységben van (H. J. Iwand: *Predigtmeditationen, 1964. 153. o.*)

A *perikópa szövege* a jelenlegi magyar fordításban nem mindenben kielégítő. A 19. v. „parrézia” kifejezése elég nehezen adható vissza egy szóval; értelme: nyíltszívűség, bátorság, derűs szív. Az „en tó haimati” kifejezés (Jézus véreben, a „Krisztus” szó nincs a szövegben) értelme: benne, vagyis mintegy védelme alatt, oltalmában. A gondolat mögött nyilván az ót-i áldozati kultusból ismert vérrel való meghintés képzelet áll. 20. v. „enekainen” kifejezésének értelme: megújította, megnyitotta s nem „szentelt”, mint a jelenlegi fordításban. 22. v. „rerantismenoi” kifejezése a.m. meghintett, ez is a kultikus szertartások világára utal s csak átvitt értelemben fordítható „megtisztult”-tal. 23/b-en a reménységről való hitvallástételről van szó vagyis bizonyágtételről s nem vallásról a „religio” értelmében. 24. v. helyes fordítása: Vigyázzunk egymásra kölcsönösen s így serkentsük egymást szeretetre és jó cselekedetekre. 25. verset notóriusan félre szókták érteni s erre okot ad a jelenlegi fordítás. Nem a saját gyülekezetünk (egyházközség) elhagyásáról (más templombajárásról, ill. esetleg más felekezetbe térésről) van itt szó, hanem az istentisztelet megbecsüléséről. „Ne mulasszuk el az istentiszteleten való részvételt”, így lehetne kissé szabadon fordítani a szöveget. Végül a „parakalountesz” jelentése e kifejezés gazdag tartalmának ismeretében nem csupán a száraz „intve”, hanem: buzdítva, bátorítva, erősítve, útba igazítva, stb.

Mint már mondtuk, a 19. v. *mintegy összefoglalja az eddigi fejtege-*

tések (10, 1—18, de általában is az egész eddigi levél) *eredményét*: Jézus (vére) által szabad az út a „szentélybe”, vagyis Isten színe elé, közösségébe. Félelem nélkül (1 Jn 4,17) közeledhetünk Ahhoz, akitől egyébként el voltunk választva (szentély, kárpit képzete) s ez nem magától értődő, ennek ára volt: Jézus életodaadása. Itt csendül fel perikópánkban először a nagypénteki jelleg. Az evangéliumi passiótörténetekhez képest azt mondhatnók, hogy nem a nagypénteki eseményre, mint inkább annak már a gyümölcésére, az Istennel helyreállított közösségre irányítja a figyelmet. A 20. v. ezt egy sajtósággal képpel fejezi ki: Jézus teste vagyis a kárpit által új, élő utat készített nekünk Istenhez. A nehezen érthető kép egyrészt ugyanarra utal, mint Jézus vérének említése: az áldozati kultusz gondolatkörében mozogva mutat rá Jézus cselekedetének páratlan értékére. Másfelől a test mint kárpit (függöny) talán arra is utalni akar, hogy a kereszt eseménye egyszerre leplezi és — a hit számára — feltárja Isten szeretetét, mint ahogyan a kárpit is elválaszt, de jelzi is az átjárás lehetőségét. „Hogy az ige *testté* lett, az az út Istentől hozzánk és a mi utunk is Óhozzá”, (Iwand, i.m., v. ö. Jn 14,6). Jézus, a megfeszített és a feltámadott, az egyetlen út az Atyához.

A 21. v. Jézus életművének egy másik oldalát emeli ki: pap ő, mégpedig az egyetlen igazi főpap, vagyis közbenjáró, szószóló, advocatus, paraklétosz számunkra Istennél.

A 22—25. versekben történik meg tkp. az, amit előljáróban úgy mondtunk, hogy a gyülekezetnek le kell vonnia a gyakorlati konzekvenciákat Isten tettéből, Jézusnak 19—21. versekben összefoglalt cselekedetéből. Élünk a felajánlott lehetőséggel, járuljunk Istenhez (4,16), éljük hitünket. A *hit*, *remény*, *szeretet* hármas nézőpontja szerint tagolja a levél szerzője ezt az intelmet, apostoli parainezist. Mindenekelőtt őszinte szívvel, teljes, fenntartások és kételkedés nélküli *hittel*, lelkiismereti aggályok és gátlások nélkül fordulunk Istenhez, hiszen Jézus műve megtisztított minket, „meghintettünk”. Ez utóbbi kifejezés ismét az ót-i kultusz képzetvilágából merít, ahol nagy szerepet játszott a rituális mosakodás, vízzel, áldozat vérével, hamuval való meghintés (3. Móz 8, 6,30; 16,4). Itt azonban ezt a megtisztítást, vagyis az Istennel való közösségre alkalmassá tételt, Jézus végezte el. A „testük megmosatott tiszta vízzel” kifejezés valószínűleg a keresztségre utal.

A *reménység* képzete nagy szerepet játszik a levélben, szinte azt is lehetne mondani: a reménység levele ez (11,1; 6,18). E reménység Isten ígéreteihez, hűségéhez tapad és elválaszthatatlan a hittől, amely Isten ígéreteinek eljövendő beteljesedése felé tekint — s már most abból él. „Örök élet ígéretét bírjuk — bár halottak vagyunk. Feltámadás hirdettek, — jóllehet elmúlás vesz körül. Igaznak neveztetünk — s a bűn lakozik bennünk. Üdvösség boldogsága int — s nyomorúság gyötör. Mi lenne belőlünk, ha nem a reménységre építenénk”. (Calvin, id. J. Moltmann, *Theologie der Hoffnung*, 1966., 14. o.). Az egész 11. fejezet egyetlen hatalmas és a reménység hitvallástételét zengő kommentár ehhez a vershez.

A *szeretet*: egymással való törődés. Ez a kölcsönös felelősségvállalás mindig újra felszítja a szeretetet és konkrét jócselekedetekre indít. Összefügg ezzel a testvéri közösség ápolása az istentiszteletben, a gyülekezetnek ebben a mindig megismétlődő összefüvetésében. Az ettől való távolmaradás úgy látszik már az első századvég gyülekezeteinek is problémája volt s az maradt mai napig. Pedig éppen itt történik a hívők kölcsönös egymást vizsgálatára, erősítése, buzdítása, paraklézise, a szónak helyes értelemben vett építése s a gyülekezetnek is együttes épülése Ef.

4, 16 értelmében (v. ö. E. Schweizer, Was ist Gottesdienst? — a Theologie VI x 12 Hauptbegriffe, 1967. kötetben). Az eszkatologikus horizont — az ítéletnap közelségének tudata, 25/b. v. — éppen nem gyengíti, sőt inkább erősíti az erkölcsi elkötelezést. A gyülekezet életében nyilvánvalóvá kell lenni annak, hogy „Jézussal, halálával és feltámadásával betört Isten új világa földi létünkbe, megnyíltak a szentély kapui s az egész világ megtalálhatja itt a segítséget, amikor arra szüksége van (4,16)” (Iwand, i. m.).

*

Hogyan szólaltatjuk meg ennek a mai ember számára oly idegen textusnak az üzenetét nagypénteken? Mindenekelőtt óvakodni kell az ún. „vér-teológia” kísértésétől. Vagyis attól, hogy a hangsúlyt 19/b-re tegyük és Jézus vérenek büntőlő hatásáról prédikáljunk. Ez helytelen lenne egyrészt azért, mert gyülekezeteinkben aligha tételezhetjük fel az ÓT olyan beható ismeretét, hogy az analógiát az ó-ti áldozati kultusszal minden további nélkül megértenék. Másfelől a helyettesítő elégtétel merev anzelmuszi értelmezése teológiailag problematikus; végül a múltban oly sok — néha ízléstelen — visszaélés történt prédikációs gyakorlatunkban Jézus vérenek emlegetése körül, ami már magában is tartózkodásra int.

Őszintén fel kell vetni azt a kérdést is: mennyiben súlyos probléma legtöbb gyülekezeti tagunk számára az, *hogyan járulhatnak — és járulhatnak-e egyáltalán — Isten színe elé?* Hiszen inkább gyakran úgy vélik: magától értetődő, sőt dicséretes, ha „eleget tesznek vallási kötelezettségeiknek”, mintegy szívességet tesznek Istennek, ha időnként meglátogatják — a templomban. A prédikációt esetleg erről az oldalról is el lehet indítani, amennyiben megpróbáljuk feltárni ennek a nézetnek a tarthatatlanságát és rámutatunk arra, hogy éppen ennek ellenkezője a valóság: Istennel való közösségünk lehetősége rendkívüli ajándék, halhatatlanul értékes kiváltság, mert drága áron — Jézus életodaadásával — szerzett.

Jézus életodaadása megértését talán Jn 3,16 és 15,13 együttes szemlélete felől kísérelhetjük meg: a keresztség ténye nem annyira szerzi (a satisfactio vicaria értelmében) mint inkább máris jelzi és ajándékozta Isten végtelen szeretetét. Nagypéntek eseménye mindenképpen Isten szeretetének megrendítő vallomása. És ez a szeretet Jézus személyében ma is és mindig nyitva áll számunkra. Életünk bárminő összekuszáltsága, egyéni sorsunk tragikumai, emberi kapcsolataink zűrzavara, lelkivilágunk minden válsága (22. v.) sem gátolhat meg abban, hogy újra meg újra ne éljünk azzal az életmegújító lehetőséggel, amit Isten egyszer s mindenkorra (21. v.) megteremtett a számunkra.

A prédikációban végül mindenképpen el kell érkeznünk ahhoz az *elkötelezéshez*, amit mindez jelent. Isten szeretete a gyülekezet közösségébe állít, s a gyülekezet élete a világban a jó cselekvésében találja meg értelmét. A keresztyén ember a reménység embere. Ez a reménység Isten ígéreteiből, hűségéből táplálkozik, aminek záloga éppen a keresztség, de ez a reménység, éppen mert látóhatára az eszkaton, nagyon is földi relációkban is érvényes. A világ, az emberiség ezt a reménységet, annak konkrét cselekedetekben, gyakorlatban is megnyilvánuló valóságát kéri számon a keresztyénségtől. Hogy melyek ezek a cselekedetek, azokat a konkrét gyülekezeti, történeti, társadalmi szituációban kell az igehirdetőnek megtalálni.

Dr. Groó Gyula

Elfogultnak érzem a könyv írójának gondolatvezetését, „teológiáját”. Nem hinném, hogy Isten olyan „kegyetlen”, hogy a hozzá vezető utat egyedül a golgotai válsághoz kötné. Akik nem járulnak hozzá „igaz szívvel a hitnek teljességével”, azok mind „tiszátalan szívűek” és „hitetlenek”, akik nem is juthatnak el soha Istenhez, s így nem is üdvözülnek? Keresztyén hívő embereken kívül is vannak igaz, feddhetetlen és becsületes emberek, akiknek a „szívük tiszta a gonosz lelkiismerettől”! Extra ecclesiam non est salus? Az Isten háza feletti „nagy pap”, aki a „szegényeknek evangéliumot hirdetett, a foglyoknak szabadulást, a lesújtottaknak szabadságot” Lk 4,18, aki „engesztelő áldozat lett nemcsak a mi vétkeinkért hanem az egész világért” Jn 2,2 szerint — aligha gondolt ilyenre! (35) — A 23. vers az ótestamentumi papoknak az áldozás bemutatása előtti mosakodásra utal: értelmezhető ez arra, hogy mi beléphe-tünk a szentélybe a keresztség által? (35) — Az egész szakasz mai nagy-pénteki mondanivalóját a 24—25. versekben látom. Nem kellene-e végre megértenünk, hogy Isten a nagypénteki golgotai keresztsben népe számára nem csak mérhetetlen ajándékot adott, hanem mérhetetlen feladatot is? Azt t.i., hogy szolgálhat ebben a világban: a 24. v. szerint úgy, hogy „ügyelhet”, vigyázhat, őrizője lehet testvére-felebarátja életének, javának, boldogulásának békéjének, jövődjének. (35) — Nagyon kellene ismer-nünk az Ótestamentumot, hogy megérthessük azt a sok képet, amit az apostol használ. Mi a megfelelője az ótestamentumi „szentélynek”? Össze-egyezhethetlen Isten mindenütt jelenléte a szentélyben való jelenléttel. (26) — Lehet a 22—23. verseket úgy felfogni, hogy a szív tisztasága a hit-re való képességet, a test megmosása pedig a bűnnel szembeni ellenállást jelenti? A „testünk meg van mosva tiszta vízzel”, a keresztségre utalás-e vagy erkölcsi értelemben vett tisztaságra kell gondolni? Gyermekkorunk-ban tanultuk, hogy a mi vallásunk a hit, remény és szeretet vallása. Ezt jelenti a 23. vers, vagy valamilyen reménységről való vallástételről beszél az apostol? (26) — Világosan oszlik két részre az ige. Az első rész-ben azt találjuk, hogy mit szerzett nekünk Jézus golgotai keresztsjén, a második részben azt, hogy mi következik abból, hogy mi ehhez a Jézus-hoz tartozunk. A kereszts fényében nagyon hangsúlyossá lesz az, hogy egymásra ügyeljünk, egymást szeretetre és jócselekedetre ösztönözzük. Hozzájárul a figyelmeztetés is: „látjátok, hogy az a nap közelget.” Nagy-pénteken is a visszajövő Jézusra kell figyelnünk. Hogyan lehet ösztönöz-ni a szeretetre és jócselekedetre? Mi a legeredményesebb? A személyes példa? (26)

NAGYSZOMBAT

Gal 6,14

Ami vereségnek látszott, az lett dicsekedésünk...

Mint „két ősi protest-song”, úgy cseng össze fülemben Józsué és Pál hitvallása. Amabba még belejátszik az államférfi politikai féltékeny-sége és nemzeti ambíciója is, de gyönyörű kiállás az egy szellemi Isten tisztelete mellett: „Ha rossznak látjátok, válasszatok magatoknak még ma, akit szolgáljatok. Én azonban és az én házam az Úrnak szolgálunk”. (Józsa 24, 15) Alapigénkben az útkereső őskeresztyén egyház elvi vezé-ralakja mondja el Krisztus válságához kötött hitvallását, mely elkülö-nítve magát minden egyéb gnosztikus, idealista, törvényeskedő és eti-

kus irányzattól, Krisztus keresztségének titkában látta hitünk gyökerét. „Nekem pedig ne legyen másban dicsekedésem, hanem a mi Urunk Jézus Krisztus keresztségében.”

Vigyázzunk, mi semmiképpen nem tarthatjuk hivatásunknak, hogy világnézeti bigottságra neveljük az embereket. Erre a rosszul értelmezett keresztyénység túlságosan is megtanította a balga embert. A szűkkeblűség, a mindenáron való ellenállás, a csak azért is dac negatív magatartás, ártalom; igazságtalanság mások ellen és bűn önmagunk ellen. Forradalmi lendülete az újnak is csak akkor jogosult, ha annak pozitív mondani-valója jó szolgálat az ember iránt. Próbáljuk azért megkeresni Pál hitvallásának ezt az épületes magvát.

Mi mindennel dicsekszik az ember? Képeslapok és zsúfolt sportstadionok arról tanúskodnak, hogy szívesen dicsekszik a testével, amelyet Isten szépnek és erősnek teremtett. Ha azonban elszáll az ifjúság, kitűnik-e eszközi jellege, marad-e mélyebb tartalma, mely romjaiban is ékesíti? Van, aki ruhájával dicsekszik. Csak a tartalmas embernél nem lehet ez egyoldalúan hangsúlyos. Aki hatalmával dicsekszik szeretet helyett, sokszor fonákul zsákmányt lobogtat, mely ingyen ölébe hullt, mint régen a grófi vagyon, vagy mások letiprása árán szerzett rablott holmi csupán. A tudás már nemes szerzemény, kemény munka van mögötte. De mennél nagyobb összefüggéseket ölel fel, annál világosabban látja a nem tudottak tengerét és az alázatosság lesz legfőbb ékessége.

Az apostol az előző versek tanúsága szerint itt azokkal áll szemben, akik a törvény formális magatartásából akarnak üdvösségükre tőkét kovácsolni. Pál valami sokkal mélyebbet és átfogóbbat hirdet Krisztusban. Olyanok is vannak ellenfelei között, akik a hívők kockázata elől így akartak a védettek táborába befurakodni, azonfelül lélekhalázzattal, a magukkal hurcolt betérők számával dicsekedtek. Merőben másról van itt szó — mondta Pál —, egyéni meggyőzésről, lelki egységről Krisztussal.

A dicsekedés egyáltalán nem keresztyén erény. Jézus arra tanít: Ülj az utolsó helyre! Aki első akar lenni köztetek, legyen mindenkinek a szolgálója. Az az alázatosság azonban, amit életünkben látni szeretne, Isten előtt kezdődik.

Mégsem stilsztikai túlkapas az apostol ajkán a dicsekedés szó, hanem azt tudatosan használja annak kifejezésére, hogy valami eltölti lelkét, ez a valami lelki egyensúlyának titka, egyetlen büszke mondanivalója miszsiói útjain és ez szolgálatának lényege a másik ember iránt. Mint ahogy fordítva is megfogalmazta a Római levélben (1,16): Nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát...

Krisztussal lehet dicsekedni, — ez legyen az első tanulság. Ezt az emberek aránylag könnyen meg is értik. Személyével, mely a próféták és mártírok stílusában jellembeli törés nélkül áll előttünk retusálás nélkül is. Nem holmi tanrendszer ideológusa volt, hanem életpélda is. Látta Keresztelő János sorsát, mégis kitarzott tántoríthatatlanul mindvégig. Harcát tisztán vívta meg, fegyvertelenül, mint akinek diadala mellett a késői utókor áll. tanúul. Prófétaí egyéniségét eszméinek korszakfelettsége márkázta, s a jobbra vágyó ember ma is ünnepli, hiányolja, hívja Őt.

Pál apstol azonban ennél határozottan mélyebbre ás, *Krisztus keresztségével dicsekszik.* Amit az ember nagypéntek hangulatában csak siratni tud, azzal húsvét hajnalán már dicsekedni tanul. Mi még hosszabb utat tettünk meg, mint az emmausi tanítványok, s a hosszú úton a bizonyosságok fellege prédikál nekünk.

Pál apostol az idealista Krisztuskövetésnek és a Krisztus váltságába belemélyedt hitnek értékkülönbségét többek között 1 Kor 4,15-ben fejezi ki nyomatékosan: „Ha tízezer tanítómesteretek lenne is a Krisztusban, de nem sok atyátok; mert tölem vagytok a Krisztus Jézusban az evangélium által.” A tanítómester Zuchtmeister, idomár, — Jézus az Isten kiengesztelő Megváltó.

Az apostol levelei végésvégig tele vannak arra való utalással, hogy *Krisztus keresztje titok*, *mysterium*. A keresztyén ember léte pedig KRISZTUSBAN való élet, Krisztussal való meghalás. Krisztust kell felöltöznünk, Krisztusban van az örök élet, Krisztusban egy test vagyunk. Programjává teszi, hogy a megfeszített Krisztust prédikálja (1 Kor. 1,23, 2,2). Kissé könnyebben felfogható az a kifejezése: Akiben nincs Krisztus lelke, nem az övé (Róm 8,9). Schweitzer Albert, aki meglehetősen liberális keresztyén felfogással indult, mégis vette magának a fáradságot, hogy egy vastkos kötetben elemezze Pál apostolnak ezeket a kifejezéseit, tiszteletet érezve a hitnek ilyen eleven mélysége előtt. Nem hiszem azonban, hogy bármely tankönyvből meg lehetne tanulni azt, amit csak tanulgatni és átélni lehet a Szentlélek ajándékaképpen. Mindenesetre sokkal hamarabb megtanulja a bánatban elgyötört ember: Itt nyugszik az Úrban . . ., mint a hajszolt életben siető ember: Éljetek, örüljétek, járjatok az Úrban! Nekem az élet Krisztus . . .

Így is fogalmazza: Krisztus keresztje a *világ veresége*. Vigyázzunk, a világ fogalmán fordul itt meg minden. A világ itt nem a politikai világ. Mikor Pál a világgal haragban van, nem a kormánnyal van haragban, hanem a mulandó világ varázsával, a bűn sodrával és divatjával. Mikor azt írja: „Aki által megfeszítettetem nekem a világ és én is a világnak”, akkor azt akarja mondani, hogy minden önző motívumtól mentesnek érzi magát. Nem érdekli a világ dicsősége, az érvényesülés, a mindenáron való előmenetel, nem izgatja a főpapi szék bíbora és hatalma. Míg mások a vagyon bűvöletében szenvedve gyötörnek másokat és gyötörrik önmagukat, neki egyetlen kincse az evangélium öröme. Gyönyör és élvezet nem babonázza. Ábránd helyett egy tény tölti el szívét, Krisztus keresztalála. Elvek és eszmék elkopnak, változnak, Isten szeretete a történelem lapjára van írva.

Ismerjük el, így is veszedelmes és félreérthető e bátor hitvallás és könnyen igazolványa lehet a begubózó keresztyéneknek. Azért tovább kell olvasnunk az igét és anticipálnunk a 15. verset, amelyben nyilván megmondja az apostol azt is, hogy Krisztus keresztjéből *új teremtyés* fakad, s Isten szemében ez a becse, a világ számára ez az értéke a keresztyénségnek. Ez a mondat pozitív súlya. Így tapasztaljuk a sír mellett, a lepecsételt sír dacára is Krisztusnak a hívekben való életét.

Ez a hit átformálja az embert. Fogalmilag hadat üzen a régi szemléletnek: a törvénynek, a zsarolásnak, az érdemnek, az elbizakodottságnak; formáknak, külsőségeknek, divatnak, hóbortnak, az énnék és önistenítésnek. Egyrészt azt húzza alá, hogy a külsőség nem elég, nem döntő, nem tesz Krisztus tanítványává, másrészt hadat üzen az üres lírának, rajongásnak, és csak a fundamentális életújjalással elégszik meg. „Mindennünk” áll a szakasz fejlécén.

Dibeliusnak Jézus Krisztusról írt füzetek szemléletesen mutatja meg, mily különbözően öltött testet a Názáreti Jézus az egyes népek életében, — magunk is tapasztaljuk, jellemek és hajlamok szerint mennyire más és más tud lenni a keresztyén kegyesség az egyes ember életében —, az oekumenikus szemlélet szinte végtelen toleranciára tanít bennünket a kü-

lönböző felekezetek iránt, — de van egy határpont, mi nem hiányozhat, ami összekapcsol és megszentel bennünket: Krisztus keresztje.

A kereszt első értelemben meghalás. Ki nem hagyható a sorból sem történelmileg, sem egyéni életünkéből. Ám legyen az ÓT története szerint, hogy Illés halál nélkül tüzes szekéren ragadtatott a mennybe, Jézus Krisztusnak meg kellett halnia. Én is kell hogy meghaljak önmagam, azaz az önzés számára, de nem a másik ember számára, akihez szolgálatra küldetésem van. Akkor a kereszt nem üres szimbólum lesz, nem hiú ékszer, hanem az altruista krisztusi élet záloga.

Böjtös Sándor

Laikus kérdések és szempontok Gal 6,14-hez

Az emberi szabadság nagy költői (pl. Petőfi) a hősi halálról énekeltek. Harcban meghalni, vagy az igazságban meg nem törve elpusztulni mindig egyfajta győzelmet jelentett. A maga korában Jézus keresztihalála is bizonyos értelemben ilyen volt? Szabad-e mindenáron szembeállítanunk más hasonló emberi példákkal? (27a) — Ki tudja és meri általában temetésknél a nagyszombati sír halottjának egyedüli nagyságát közérthetően és helyesen kifejezni? Megszűnik az egyén és a világ értelme, mert minden dicséret Krisztusé? Nem áll ez a mondat szemben Jn 1,14-el és más igékkel? (27a) — Ki gondolja meg valóban a halál mindent leromboló és lemeztelenítő valóságát? Nem kábán állunk-e inkább koporsóknál? Nem ilyen kába ünnepélyességgel őrzik még ma is másutt Krisztus koporsóját nagyszombaton? Ez az a pont, amit sokan el tudnak a Bibliából fogadni, minden más reflexió nélkül: Ő is csak meghalt! Nem a halott, hanem a győztes Krisztus alakít új embert bennem és teszi kívánatos otthonná, szolgálati mezővé a világot? (27a) — A maga idejében a kortársak előtt nem éppen dicsekedni való dolog volt Krisztussal dicsekedni, vagy Krisztus keresztjével, mivel a keresztrefeszítés a rabszolgák kivégzési módja volt. Nem véletlen, hogy Jézus halála az apostolok idejében „botránkozás” ill. gúny tárgya volt. Ő viszont ebben a botránkos módon meghalt Jézusban és a rabszolgák bitófájában, a keresztben tud hinni és bizakodni és ezzel együtt a kereszt lesz dicsekedésének tárgya. De vajon tudnak-e ma az emberek kereszttel „dicsekedni”? Nem érzik-e naivnak és sokszor szégyellni valónak a keresztet? Kinyílott-e a mai gyülekezetek és hívek előtt a kereszt titka? Vagy csak egyszerűen énekeljük a böjti időben minden belső rezonancia nélkül: „Hittel nézek keresztfádra”? (29) — Igen nehéz megértenünk azt, hogy Pál megfeszítettnek látja a világot. Mit jelent ez? Mennyiben látszik megfeszítettnek a világ a hívő ember számára? Pál el akar szakadni ettől a világtól, vagy ezt a világot Krisztus halálának sötétsége miatt nagypéntek sorsára akarja juttatni? Ő lesz az első, aki a világra feszítsd meg-et kiált? Vagy lehet-e úgy értelmezni az ő kijelentését, hogy ezt a világot éppen szenvedése, nyomorúsága miatt látja keresztrefeszítettnek és szüksége van e világnak szabadulásra? (29) — Pál egész élete azt tanúsítja, hogy áldozatos szolgálattal ég el a pogányokért, hogy azok hitre jussanak. Ez az ember sohasem akarja a világot megfeszíteni, inkább levenni a saját keresztjéről, illetőleg a világ vállairól levenni a keresztet. Teológiája egybevág Jézus evangéliumával és cselekedeteivel. (29)

HÚSVÉT ÜNNEPE

Jón 2,3—10

A textus

Húsvét vasárnapján az országos ünneplés küszöbén állunk. A huszonötödik április negyedike! Húsvéti ünneplésünk „in situ” összecsendül az ország ünnepével. Számolva a teológia naturális beszélyeivel, mégsem hagyhatjuk figyelmen kívül ezt a történelmi együtthangzást!

Szokatlan a textus alakilag. Húsvét ünnepének proklamatív jellege van. S ha már zsolnárról van szó, miért nem ünnepi himnusz? Jónás könyörgő imádsága formabontónak tűnik. A textus hangja radikálisan individualista. Húsvét ünnepe pedig nemcsak a legökumenikusabb ünnep, hanem kozmikus igényű! Teológiai szempontból problémát jelent, hogy az újszövetség „szíve”, a feltámadás egy ószövetségi könyvből akar elérni hirdetőt és hallgatót egyaránt. Sovány vígás, hogy eszünkbe jut Jézus utalása a Jónás-jelre. Homályos. S a „jel” amúgy is csak a „beavatottak” számára ad valamit hírül. Arra is gondolnunk kell, hogy akadnak, akik már a felolvasáskor mitikus párhuzamokra gondolnak. Irodalmilag tájékozottaknál számolnunk kell Babits klasszikus művének ismeretével. Gyülekezeteinkben húsvétkor érzjük el a maximális jelenlétet. Az ünnep fókuszában a Győztes Vitéz áll. De mindegyikünk szeretné azt is elmondani a „sokaknak”, hogy mit jelent a feltámadás következményeiben, életfolytatásunkban, egyházunk 25 éves útjában, szolgálatunk és létünk „közhasznaiban”, a holnap aspektusában?! A „kicsikre” is gondolnunk kell. Nem tájékozottak mitológiákban, de nyakig ülnek vallásos mítoszokban. Kezükbe nem került egyetlen irodalmi feldolgozás sem, de betű szerint hiszik a könyv mondanivalóját. Akik fölött elszállt 25 év történelme külsőleg, de belül még nem járták meg személyesen ezt az izgalmat, rengeteg buktatóval terhes utat. Akik „dogmatikus” vallják húsvétot, de lesír életükről a reménytelenség. Akiket a tradíció hoz templomainkba és a természet megújulásánál messzebbre nem látnak.

Szituáció tekintetében kapcsolópontot érzünk. Abszurd helyzetben, emberileg kilátástalan sorsból apellál isteni beavatkozásért. De textusunk nemcsak a közeli szabadulás bizonyosságban záródik, hanem a készségben is, hogy amit végre megértett, ezután vállalja is: „Fogadásaimat megtartom!” Ennek az egzisztenciális imádságnak tehát hitbeli feltétele mellett súlyos etikai következményei is vannak. Eddig szökött Isten elől, most kész engedelmeskedni. V. ö. Babits-idézetet: „Mi közöm nekem a világ bűnéhez? Az én lelkem csak nyugalmat éhez. Az Isten gondja és nem az enyém: Senki bajáért nem felelek én” illetve: „Rejteztem én is elüled, hiába! Utánam jöttél tenger viharába. Engedetlen szolgádat meggyötörted, magányos gőgöm szárvaít letörted, De mennél csúffabb mélybe hull le a szolgád, Annál világosabb előtte orcád Jössz már, Uram, jössz, záraim kizárod S csahos szókkal futok zargatni nyájad, Mert imádságom elhatott tehozzád És végigjárta a Magasság hosszát. Csapkodj hát, csapkodj ostorozva bölcsen, Hogy amit megfogadtam, ne felejtsem!” — Presztízset féltette (mit szólnak az emberek?) eddig, most Isten ügye kerül középre. Csak népét szerette szenvedélyesen, most átéli az emberiség valóságát. Vallásos privilégiumként kezelte szellemi kincsét, most kész odaáldozni mindenét másokért. Kegyes önállításból hívő öntudatára jut. Faji beszűkültségből az egy-vérből származás tudatára emelkedik. S ha eddig elvileg helyeselt is „magasabb” szempontokat, most hozzáfog a gyakorlati megvalósításhoz. Teológiai forradalmat élt át. Eddig csak Je-

ruzsálemben tudott a „sekhina”, Isten dicsőséges jelenléte igazságáról, most ráocsúdik arra, hogy a világ tele van Istennel. Nemcsak a Sion hegyén, Ninivében is jelen van az Isten! Megérti, hogy a kiválasztás küldetésre szól!

Tovább az új élet útján!

Húsvéti harangjaink hívogató szava összecsendül a felszabadulás huszonötödik fordulóját ünneplő népünk vidám zsvivájával. Ösz óta községről községre folytak az ünnepek s pár nap múlva országos ünnepségre torkollnak: a fasizmus szétzúzásával befejeződött a második világháború, új történelmi korszak kezdődött a szocializmus előretörésével, világprogramjával. Az új nemzedék számára már történelem. Számunkra, akik tanúi voltunk az eseményeknek, kitörölhetetlen emlékek hosszú sora. Bunkerek, pincék sápadt csontvázai mint álmodók álltak a tavaszi napfényben, szabadon lélegeztek és — csend volt. Illegális rettenéséből szabad mozgásra. S jött a kis „maradék” haláltáborokból kopaszra nyírt üstökkel, felejthetetlen évek megkövült fájdmával arcukon. S elindultak hazafelé a foglyok és rabok, menekültek és elűzöttek. Romok között megpezdült az élet!

Emlékezésünket ne érezd egyházi ünnepünk rontásának. Hiszen nem teljes addig az evangélium, amíg erőszak tombol, otthonainkban a félelem dobol, elapadt anyamellen éhesen sír a csecsemő, nincs kenyér, nincs gyógyszer, némák a gyárak, határt gaz veri fel és farkasokként pusztítjuk egymást. Amint nem teljes a nemzet felszabadulása sem, amíg el nem csitulnak az indulatok, amíg a lelkek meg nem gyógyulnak az egymás iránti szeretetre, amíg agyunkból ki nem törlődnek a pokoli emléképek, amíg nem támad bennünk hit és reménység a jövődre nézve, társadalmi kiengesztelődés és nagyszerű összefogás. Bár egyházi mulasztásainkkal sokak előtt nemkívánatosá tettük Isten nevét, ki merné kétségbevonni, hogy Isten ott van, ha rejtetten is, ahol drága az élet, fontos minden ember jósora, ahol béke, szabadság, munka, jövőépítés valósul?! Szíveinkben és történelmünkben egyaránt Isten dolgozik. Amint húsvétat az Ő ajándéka, úgy az Ő kezéből vesszük az új történelmi korszakunkat. Mindent az Ő kezéből!

1. Csak látszólag egyéni az imént felolvasott jónási ima. Vele mondja mindenki, aki abszúrd helyzetből sikolt szabadulásért. Lehet, hogy töredékében a szenvedő Jézus is imádkozta. Az imádkozó szívében dúló csa-ta — Ninivéért folyik. Szabadulása összefügg az akkori világbirodalom sorsával. Imádságunk, életünk értelme a világért van. Isten magához von, hogy másokért odavessen. Erről tanúskodik a kereszt is. Ebben a dologban Isten hajthatatlan. Vihart támaszt, mozgósítja a természet erőit, de nem enged. Az egyház helye és feladata a szolgálat másokért, mert Isten eszköze ugyan az egyház, de szívügye az egész világ!

2. Zsidó íráshagyomány szerint Jónás egyszer már átélt kudarcot, mert Isten ítéletre küldte és mégis életet osztott. Most fut az új megbízás elöl, mert prófétai becsületét félti. Finnyás arra, hogy neki legyen igaza. A dogmatikus vallásosság karikatúrája így Jónás története. Szív-szorítóan vonatkozik reánk is. Meg kell tanulnunk, hogy nem a mi dicsőségünk, hanem Isten dicsősége a fontos. Isten dicsősége pedig most nem a világitélet, hanem az egyetemes amnesztia, új kezdet ajándéka!

3. A prófétát Isten törvény hirdetésére küldte. Szívesen vállalta volna, de „tudja, hogy Isten irgalmas és kegyelmes, nagy türelmű, a gonosz miatt is bánkódó” (4,2), ezért szökik. Nem akarja népe számára olyan

veszedelmes szomszédnak, Ninivének megmenekülését. Bennünket valamikor csúfolódva neveztek evangélikusnak. Ma is igaz, hogy nem akarunk másról tudni, mint Isten tulajdonképpeni, szívéből fakadó ígéről, az evangéliumról?! Mennyire dobog szívünk Isten szívével szinkronban? A világ iránti isteni szeretet nélkül használhatatlan az egyház!

4. A szabadulás Isten kezében van, de a gyógyulás útja az imádság. A világ nem imádkozik. Nem is tud. Az egyház a világ imádkozó ajka. Helyette, érette imádkozunk. Közben megtisztulunk és megtelik szívünk Istennek a világról való szeretetével és válunk újra alkalmassá a szolgálatra. Több imádságra van szükségünk, hogy Isten rendelkezhesen velünk és a világ javára legyünk!

5. Az Uré a szabadítás! A héber szóban Jézus neve zeng. Húsvét az Ő nevét teszi tündöklővé. Mindnyájunk számára engesztelést szerzett, mindnyájunk előtt szélesre tárta a visszakapott élet ajtaját. S azóta úton van. Át országokon, korszakokon. Ott van, ahol emberek a bűnbocsánat örömeiben élnek. Ahol tudják, hogy a halál csak az utolsóelőtti (!) tény. Ott van, ahol dőlnek a diszkriminációk, ahol nincs többé szolga és szabad, férfi és nő, zsidó és görög. Ahol nagycsaláddá gyógyul az emberiség, ahol feláldozzuk magunkat másokért, ahol kenyeret osztanak, beteget ápolnak, fiatalot mentenek, ahol a munka folyik, ahol boldogabb holnapot terveznek. Jóra fordítja, amit rosszul gondolunk és cselekszünk!

6. Ezért el a bálványokkal! Jónás nem fetisekben vagy talizmánokban hitt. Vannak vallásos bálványok is! Isten jelenléte nincs a templomhoz kötve. Nem csak mi vagyunk az Ő népe. Isten nem bennünket igazol. Nem úgy van, hogy nekünk — evangélium, a világnak — törvény. Nincs kiválasztás rendelés nélkül. Az egyház a kezdet és nem a vég. Az új világ a vég! Egyszer már hozzá kell fogni vallásos bálványaink lítkvidálásához!

7. Fogadásaimat megtartom! ez a gyógyuló egyház programja. Amire megtanított Isten, végre vállalom. Húsvét — fundamentum. De nem lehet bármit ráépíteni. 25 év alatt mi magyarországi evangélikusok sokat hibáztunk, vétkeztünk és mulasztottunk. De tanulunk is. Meg is fogalmaztuk már magunkban Isten leckéit. Kezddőjön el a fogadásaink megtartása. Népünk életében is bőven volt törés, kitérés, már-már üttesztés. De volt érlelődés, tisztulás és rengeteg eredmény. Az ünnep értékét a hétköznapiak mérik. Jobban tovább és bátrabban előre. Nemzeti felemelkedésünk ügye az egyházunk értelmes, boldog élete szorosabban összetartozik, mint gondolnánk sokszor!

8. És mégis — himnusz! A nyomorúságból, Seol torkából, érdemelt elvettetésből egyszerre magasra tör és ujjongva száll a visszakapott élet, a húsvétal induló út programja: „Hálaadással odaáldozom magamat!” A program két pólusa ellenmondónak látszik, pedig csak így ragyog fel a fényív. Hálaadás, eucharisztia, öröm a váratlan, felmérhetetlen ajándék birtokában. Áldozat, véres oltár, emésztő tűz, s a maradék egy marék hamu. A dialektikát Isten oldja fel egy mondatban. Mit ér a hálálkodás áldozat nélkül? Csak görögtűz, szalmaláng, ünnep mámore, cifra dekoráció... Viszont lehetséges hálaadás nélkül munkában törni magunkat? Tanulni deres fejjel, birkózni növekedő ismeretanyaggal fiatalon, amikor csalogat a tavasz szépsége? Éjszakába nyúlóan vergődni íróasztal mellett, tervező irodákban, bajlódni számoszlopokkal, formálni makacs anyagot, vállalni sokszor közösségi terhet család rovására, magunk koptatására? Bizony, hálaadás nélkül üresjárat vagy robot lesz a munka, keserű a holnap építése, ha magunk keveset kapunk abból. Mint minden hivatásnak és munkakörnek, egyházi küldetésünknek is „fény-

íve”, szépsége, haszna, áldása csak a két mondat egyértelmű vállalásában van elrejtve.

1970. esztendő húsvétján, drága magyar népünk új történelmi útján, a huszonötödik, kettős csengésű ünnepén ezzel indulj tovább friss hitre gyújtott szívvel: ... én haláadással odaáldozom magamat!

Balikó Zoltán

Laikus kérdések és szempontok Jón 2,3—10-hez

Még Isten embere is csak a szükség és nyomorúság idején fordul az Úrhoz? A 3. vers Jónás feltétlen bizalmát fejezi-e ki, vagy megvalósultnak veszi a segítséget, mielőtt megérkezett volna? Nem vakmerőség-e előre hálát adni meg sem történt eseményért? Azt olvassuk ki ebből, hogy a hit előre mer tekinteni? (30) — Egymásnak tett ígéreteink meg nem tartása szégyen! Istennek tett ígéreteink teljesítése terén nem vagyunk-e sokkal „lazábbak”? (30) — Azért lett húsvéti textus ez az ige, mert Jézus Mt 12,39—40-ben példázatul „jelül” említi saját sírbatételéhez és feltámadásához? A 7. vers a középpont: „kiemelkedett életemet az elmúlásból”? Vagy inkább a 10b: „Az Úré a szabadítás”? (30) — Az egész imádság Jézusra utal: Ő is a mélybe süllyedt, s az Úré a szabadítás. Az szabadul, akinek a kontaktusa megvan Istennel. Másképpen hangsúlyoznám: Csak az Úré a szabadítás! Semmi más nem szabadít meg! (11) — Jónás lelki szenvedéseiről beszél. Zaklatott lélek a háttér, nem a szabadulás, nem húsvét! Jézus ezt nem mondhatta volna! Ő tudta, mit csinál, hogy honnan jön és hová megy! Ennyire nem lehetett reménytelen! (11) — Nem arról kell húsvétkor prédikálni, hogy Jézus mit szenvedett, hanem, hogy mit jelent ez a mai embereknek: Érted történt! Hangsúlyozva, hogy csak az Úré a szabadítás! — Mindezt modern szavakkal a modern embereknek címezve. Sok olyan ember van ilyenkor a templomban, aki nem értené a vallásos nyelvet. Emlékszem egy gyerekkori karácsonyra: az igehirdetésben nem volt se féhen, se jászol, hanem csak ez: Elfogadod-e az evangéliumot, vagy nem? Azóta is bennem él ez az igehirdetés. Valami hasonlót kellene prédikálni! (?) (11) — Mindig a feltámadott Krisztust kell prédikálni! A hitnek vannak határai. Van, aki beéri ezzel, hogy „van Isten”. Van, aki hisz: hogy Jézus meghalt érte is. De csak kevesen vannak, aki a Feltámadottban is hisznek. Pedig enélkül minden hiába! (1 Kor 15) — Önmagamból kiindulva tudom, hogy a mai ember is kétségbeesett helyzetben van. Anyagilag biztos, de lelki támasza nincsen! Ebből a helyzetből csak az Úr vezethet ki, ha imádkozunk Hozzá. De miért nem imádkozunk? A feltámadás megtörtént tény, de csak akkor a miénk, akkor tényszerű, ha hiszünk az út céljában, amelyet megnyitott. Itt lehet némi párhuzamot állítani a felszabadulás és a feltámadás között. — Nem viselem el a politikát a szószéken! — Isten politizáló Isten. Még Jónással is politizál. Ninivébe küldi a birodalom fővárosába. Jónás nem szökhet meg előle a tengeren nyugatra! Mennie kell! (11) — Az emberek általában rövid perspektívában élnek: csak az anyagi cél vezeti őket. A keresztyén perspektíva hosszú távra szól! Abba sok rövidebb cél is beleférhet, amelyeket menet közben el lehet érni. Belefér a szocializmus is (11)

HÚSVÉT MÁSODIK NAPJA

Ézs 52,7—9

„Uralkodik a te Istened”

1.

„Ézsaiást nem annyira prófétának, sokkal inkább evangélistának nevezhetjük; mivel Krisztus titkait és az egyházat olyan pontosan és tisztán látja, hogy úgy tűnik, mintha nem is a majd bekövetkező dolgokról jövendölne, hanem a múlt történetét írná meg.” (Hieronymus) Ennek a régi felismerésnek alapvető igazsága erre a deuteroezsaiási szakaszra is érvényes. A próféta evangéliumot hirdet Isten kegyelmes tettéről, mely a Jeruzsálem romjain sarjadó új életről és a szétszórattatás utáni összegyűjtésről szól. Az 5—7. versek tartalmi középpontja az „Istened uralkodik!”, amely mondanivalónk tartalmát is meghatározza.

Kéznevelő összehasonlítani e deuteroezsaiási kijelentést a zsoltárokkal (93,1; 96,10; 97,1; 99,1), s megállapítani, hogy itt is egy „örömenek” (Haller), vagy „trónralépési ének” (Begrich és mások) csendül fel. Ennek a koncepciónak azonban nemcsak az a baja, hogy túlságosan általános és formális, hanem még inkább az, hogy nincs tekintettel a szakasz alapvető jellegzetességére: arra a konkrét történeti szituációra (Fichtner), melyben Deuteroezsaiás megszólal (Kyros színrelépése előtt, 547/46 körül), és arra az elhanyagolhatatlan mozzanatra, ahogyan a próféta fogalmaz (vö. a 8. vers többszámái!).

A konkrét történeti helyzet figyelembevételére alapján kapja meg különleges színét, aktualitását és evangéliumi jellegét az „Istened uralkodik” próféta mondanivalója. Isten Népe a fogsággravitel előtti helyzetében ezt úgy hallotta és értelmezte, hogy „az ÚR bünt büntet”, amit egyébként sokrétűen meg is tapasztalt; itt azonban alapvető tartalmi változás történik akkor, amikor a fogság, szétiláltság és a szent város romokban-léte, valamint a belső elernyedettségek és elfásultság állapotában élőket úgy szólítja meg az „ÚR uralkodik” ígéjével, hogy vele egy lélegzetre mondja a szabadítás, megváltás és visszahozás ígéretét (7—9!).

A próféta üzenet evangéliumi jellegét mutatja a sálom, tób, jesuáh = béke, jó, szabadulás hármasság tagolású megjelölése, mely Deuteroezsaiásnál nem ritka. Elsősorban a jesuáh használatára kell figyelni. Mert míg a Zsoltároknál inkább a „segítség” (egyeseknek — egyes aktusok) értelmében szerepel, addig Deuteroezsaiásnál mind a hat helyen (49,6,8; 51,6,8; 52,7,10) a „szabadulás, szabadítás” értelmében használatos, s Jahvének arra a tetteire utal, mely magába öleli az egész népet és a történelem hullámlásait (Fichtner).

A textus korszerű és keresztyén megszólaltatásának előfeltétele, hogy lássuk a kapcsolatot és a különbséget az OT és az UT között. A kapcsolat abban van, hogy a hírnökök annak az Istennek üzenetét közvetítik a gyülekezet számára (a kiválasztásban és törvényben, a vezetésben és ígéretekben), Aki a Jézus Krisztus Atyjaként új szövetséget hirdet és munkál. A különbség pedig abban van, hogy a próféta által meghirdetett örömhír teljes valóságában a Fiú elküldésében mutatkozik meg és az utolsó napi visszajövetelének ígéretében jut el céljához (Westermann). Ebben az eszkatológikus távlatban válik igazán időszerűvé Deuteroezsaiás próféciája.

A prófétai mondanivaló lényege: „Uralkodik a te Istened!” kettős értelemben kap különleges hangsúlyt a prédikációban.

Húsvét ünnepén hangzik fel a szószéken. A merész mondatok Isten uralmáról, a Jeruzsálem romjain fakadó új életről, a szétszórattak egybegyűjtéséről és az elnyert békességről csattanósan igazolódnak Kyros történelmi tettében. Nincs semmi emberi előfeltétel — legalábbis a demoralizált zsidóságban — ami valamennyire is indokolta tenné a prófétai „derút” és örvendezésre-hívást. Az a váratlanság, ahogyan és ahonnan a szabadulás jön, s nemcsak egyeseknek, hanem egy egész népnek életébe hoz gyökeres fordulatot, mutat rá az irtalmasan cselekvő Úr hatalmára. (Második Ezsaiás hangsúlyozza: az mutatja Isten hatalmát, hogy az igazi próféták által előre bejelenti, mit fog cselekedni, és az meg is történik, s a hamis próféták szégyent vallanak: 41,26; 42,9; 44,8; 45,21. Mai alkalmazása? Szerk.) Mint ahogyan Húsvét reggelén is demoralizált tanítványok, síró „végtisztességtevő” asszonyok, az emmausi úton reményeiket temető kiégett hitű vándorok közé robban bele az emberileg indokolatlan örömhír Isten uralmáról, mely Krisztus feltámadásában realizálódott. Így „ismétel” az Isten: ismétél úgy, hogy egyben — mint mindig! — újat is terem. Mert „ismétlés” az események váratlansága is, a „képtelen üzenet” továbbadását vállaló hírnökök színrelépése is és a hír átütő és továbbáradó ereje. És „ismétel” az Isten abban is, hogy ez a szent „áradat” elér hozzánk és körül fog minket. „A húsvéti hit teremtője” (Agenda, 75) szólal meg a próféciában; Annak hangja, Aki újat cselekszik Jeruzsálem romjaival csakúgy, mint a feltámadást elképzelni nem tudó tanítványokkal és a Húsvét nélküli „Húsvét-ünnepelőkkel”.

Felszabadulásunk ünnepének „előestéjén” hangzik fel a szószéken a prófétai üzenet. A negyedszázados jubileum ünneppsorozatában (Húsvét 2.: március 30!) egyszerűen lehetetlen elkerülni ezt a kiugró aktualitást. Nem lehet erőltetett beleérzésnek tartani, ha az igehirdetőben és igehallgatóban a „Jeruzsálem romjai” szövegrész hallatán felelevenednek a 25 éves emlékek. Egy embertelen háború emlékei: romhalmazzá vált városok, elpusztult hidak és műemlékek, bombaszántotta földek, temetetlen holtak, egy embertelen kor emlékei: szögesdrótok és börtönök kínzókamrái, akasztófák és krematóriumok. A borzalmak jelképei: Coventry és Drezda, Varsó és Hirosima, Oradour és Lidice. És romok a lelkekben, szétzilált családok és jóvátehetetlen sérülések a túlélőkben. A prófécia merészsége mérhető le ezen a háttéren: mi lett volna, ha negyedszázada is ez a perikópa lett volna a „Húsvét 2. napjára kirendelt igehirdetési alapige”? (Mertük volna-e mindnyájan akár csak felolvasni is?) Isten uralkodását ismerjük fel ebben az emlékezésben. Abban, melyben helye van a felismerésnek: a háborús „nemzetmentő politika” kiszolgáltatót egy nemzetet (s csak egyet? ...) annak a „szövetségesnek”, melynek terveiben a háború utáni „új elrendezés” csak egy dekultúrált tengődést, felszívódást vagy éppen pusztulást „engedélyezett az alacsonyabbrendű fajoknak”, s az „ellenség” győzelmén keresztül adatott meg a nemzeti lét újjászületése. Ugyanolyan váratlansággal és emberileg megindokolhatatlanul, mint Kyros idejében, a kicsinyhitűeket ugyanolyan megszegyenítő módon, mint a jeruzsálemi romok felett reménytelenül kesergők, vagy a demoralizált tanítványok esetében, tört be új távlatával a meghökkentő változás, hogy társadalmi átrendezés és egyházi önvizsgálat nyomán világossá legyen a szolgálat sok új lehetősége gyülekezetben és a világban(!) egyaránt, s hogy igazolódjék ma is a prófétai szó: „Uralkodik a te Istened.”

A megépült Jeruzsálem falai újra rommá válnak. A fogságból hazatértek maradékai újra szétszóratnak a világ minden tájára. Rövid békeségeket hosszú háborúk követnek. A húsvéti hit fényét gyakran borítja el a húsvét előtti hitetlenség sötétje. Üzenetvivő hírnök és éber őrálló mellett felismerni a „néma ebet” és a bóbiskoló strázsát is. A történelmen és az egyháztörténelmen végiglüktetnek korszakos változások. Kavarogva egymásba fonódnak erények és bűnök, remények és csalódások, felismert igazságok és eltagadott tévedések, hatalmas eredmények és látványos kudarcok, felemelő örömek és lesújtó bánatok. Eseményláncolata a szüntelen változásnak: ez a történelem. Se változások megszakítatlan folyamataiban felismerhető mindegyre az Úr eligazító és elrendező, ítélő és irgalmazó, hűséges és tevékeny szeretete. Hogy a vég és a cél felé haladva az utolsó napon a Feltámadott visszajövetelében teljesedjék ki és teljesedjék be maradéktalanul és egyértelműen a prófécia: „Uralkodik a te Istened!”

Magassy Sándor

Laikus kérdések és szempontok Ézs 52,7—9-hez

Hogyan emelkedik ki ez az ige a költészetből és lesz konkrét? Hogyan emelkedik ki a zsidó történelemből és hogyan lesz mai? (27b) — Ki az örömmondó? Mikor Sionról szól, az egyház belső megújulását, az egyházi ébredést hirdeti, vagy az egyházi élet új perspektíváit? Lehet az is, hogy aléltóságból való magához térését ellenzéki magatartás helyett? (27b) — „Halld őrállóidat!” Nyilván a papokat jelenti e szó. Felemelt szavukat halljuk-e és hallja-e a világ? Minőségben és erőben az ügynek megfelelő-e biznyságtételünk? Nem veszette-e el dinamikáját a keresztyénség mondanivalója? Esemény tud-e lenni a mai ember füle és élete számára? Nyújt-e olyasmit, amit nem nyújt a napi sajtó, amire az emberek lelkiileg éhesek? (27b) — Az öröm maga az, hogy „uralkodik Isten”? Nagyobb öröm-e ez, mintha emberek vagy embercsoportok uralkodnak a többiekben? Uralkodik-e rajtunk, kutatjuk-e akarátát és alávetjük-e magunkat? A 10. vers plasztikusan mutatja Isten cselekvésre lendült, feltúrt karját. (27b) — Vigasztalás és váltáság: ezt a két szót kell életközeli tenni az ige hirdetésben, hogy hasonló ujjongást és örömet váltson ki a gyülekezetből. (27b) — Többszöri átolvasás után döbbsentem rá a kijelölt szakasz húsvéti üzenetére.: Visszahozza Siont az Úr! Ujjongó húsvéti szöveg ez. Halálon diadalmos élet! Nem hittem volna, hogy ószövetségi igazságszóló lehet ennyire „húsvéti” is. (2a) — Uralkodik a mi Istenünk: ebben látom az ige központi üzenetét. Ez mutatja az állandó folytonosságot a történelmi húsvét és az állandó keresztyén öröm között: Aki feltámadt, ma is él és az én Uram. Ézsaiás biznyságot tett erről, húsvét hajnalán Jézus legyőzte a halált, ma tapasztalhatom, hogy élő Krisztusom van! (2a) — Megváltott az Isten: nagyon tetszik az ószövetségi szabatos, félreérthetetlenül egyszerű fogalmazás. Nem „tudományoskodni” kell a húsvéti üzenettel, hanem ilyen egyszerűen biznyságot tenni róla. (2a) — Nekem nem tetszik, hogy húsvét ünnepére ilyen ígéről fogok hallani. Nekem Húsvétkor az evangéliumi híradás az igazi ünnepi ige. (2a) — Húsvét nem a romantika ünnepe. A feltámadás, a megváltás nagy napja. A kijelölt ige egyértelműen erről szól. Minden benne van, ami „húsvéti”: ujjongó öröm, élő, uralkodó Isten, megváltott világ. Aki nek a szép történet kell, az nem érti a lényegét. (2a)

HŰSVÉT UTÁN 1. VASÁRNAP

Ezék 37, 1—14

Történeti és teológiai adatok

M. Noth (Geschichte Isr.): „A Babilonba deportáltak életének első időszakáról Ezékiel könyvéből tudunk meg egyet-mást. Ha a próféta fenyegető igéi a Jeruzsálem eleste előtti időből származnak és valószínűleg jeruzsálemi keletűek is, de feltehetően 587-ben őt is deportálták és könyvét minden esetre Babilonban szerkesztették, az ottani viszonyok szemszögéből. Világosan kiderül belőle, hogy a deportáltak nem „foglyok” voltak, hanem kényszerrel áttelepített, leigázott alattvalói népcsoportként szabadon mozghattak mindennapi életükben, de alighanem kötelesek voltak robotmunkát végezni. Építkezhettek, házasodhattak, földet művelhettek saját hasznukra, össze is gyülekezhettek, az óhazához kötött kultusz azonban hiányzott a ‚tisztátlan’ földön. — Miután a politikai önállóság utolsó maradáka is elvesztett 587-ben, a külső helyzet elég reménytelen volt: teljes kiszolgáltatottság a világtörténelemnek. Izráel lényegében a múlt hagyományából élt.” (267—269. o., kivonatos ford.)

Sellin-Rost és A. Weiser ószöv. bevezetései Jeruzsálem első elestével hozzák összefüggébe Ezékiel elhurcolását s így azt 597-re teszik. Textusunk kétségtelenül Ezékiel működésének második, 587-től legalább 571-ig tartó szakaszába esik. Erről Weiser: „A nagy hangulat-változás után, melyet Jeruzsálem eleste okozott a népben, a próféta tevékenysége is megváltozott; most a kétségbeesetteket igyekezett fölemelni, s az összetört remények nyomán támadó bűnbánatot megfelelő irányba terelni.” — „Ezékiel jelentősége: összekötő tag volt a fogság előtti prófétaság és a fogság utáni zsidóság között. Lényének kettőssége: pap és próféta, extatikus és teológus egyszemélyben.” (Einleitung, 197. 202. o.)

Rienecker: „Ez. az első próféta, aki a Szent Földön kívül kap felhívást és működik. Ezt még a kései zsidóság is oly különösnek találta, hogy könyvének az ót.-i kánonba való felvétele időnként vitatott volt.” — A Kébár az Eufrátesből kiágazó hajózható öntözőcsatorna. (Lexikon zur Bibel, Brockhaus, Wuppertal, 7. Aufl., 1969. 600. hasáb.)

W. Eichrodt: „Sem Jer., sem Ezék. nem hagytak kétséget afelől, hogy Isten megújuló kegyelme a népnek a saját földjén történő helyreállítását fogja magával hozni, Isten csodálatos hatalmával. Am ez az új nép és birodalom valami más lesz, mint a régi nemzeti állam. Mert a nép fogalma most az eszhatológia fényébe kerül és más síkra vetül át. — A fogsági gyülekezet átmeneti pont a nép új egzisztenciájához, jövőndélés az eljövendő beteljesülésről.” (Theol. d. AT, 2—3. 173. o.)

A homiletikumhoz

G Voigt: „E vízió példázat-jelentésű: a ‚feltámadás’ Izráelnek, mint népnek a megújulására utal, a ‚sírok’ a száműzetés reménytelen tengődését jelképezik. — Az ÓT, egészében véve, nem beszél feltámadásról. Inkább a ha'ál legyőzése reménységének első pirkadati sugarairól lehet szó, ami az Istennel való szilárd, élő közösségben gyökeredzik. — Tényleg nem szükséges perikópánkba beletitokzatatoskodni a teljes újszövetségi feltámadási üzenetet; megmondja az elég világosan, hogy is lehet Isten népének remény-alapja. Éppen a lehetetlenlen mutatja meg Isten, mit akar és mit tud. Maga mond igent népének jövőjére. — Leszögezzük, hogy szán-

déka szerint a textusnak semmi köze a húsvéti értelemben vett feltámadáshoz, de szabad kitekintése van arra, hogy Istennek hatalma van a halálon. A nép számára érvényes: Isten a sírból is előhozhat elevenen. S üdvös, ha ily módon megtanuljuk: a keresztyén jövő-reménységnek nem csupán az „én” örök üdvösségemhez van köze, hanem az ő teljes, nagy gyülekezetének trónja előtti összegyűjtéséhez is. — Szavaitól az egyéni feltámadás reménysége sem áll távol. — Ami akkor látnoki jel volt, az húsvét óta valóság. E vízió óriási szemléletessége és drámaisága segít nekünk realizitikusan prédikálni a feltámadásról, persze nem 1 Kor 15-öt figyelmen kívül hagyó feltámadási materializmust.” (Die neue Kreatur, I. 154. kk.o.)

Paul Tillich: „A profétai víziókban világosan kifejezésre jut, hogy a megváltás a világ megváltását jelenti és nemcsak az emberekét. — Ez az ő tanítványainak és összes követőinek tapasztalata mind e mai napig, hogy a Jézusban, mint Krisztusban elnyert új lét hatalma megszabadítja őket a negativitásból és kétségbeesésből. — A feltámadás vagy ma lesz esemény, vagy egyáltalán nem lesz azzá. Bennünk és körülöttünk következik be, a lélekben és a történelemben, a természetben és univerzumban.” (Der Mensch zwischen Bedrohung und Geborgenheit. Ein Tillich-Brevier. Ev. Verlagswerk, Stuttgart, 1969. 113. 118. 134. o.) Az utolsó idézetben azonban mintha a feltámadás „történetfölötti” értelmezése kísértene.

És mégis: reménység!

Igénk a zsidó népet történelmének fogalommá vált mélypontján szólította meg kb. 2550 évvel ezelőtt: amikor Izráel államisága végleg összetört s úgy tűnt, hogy a babiloni „fogságban” most már simán megőrülhetik őket a történelem malomkövei. Aránylag sokkal jobb dolguk volt ugyan, mint mondjuk a mai arab menekült-táborok lakóinak, de sorsukat megpecsételtnek tekintették, úgy érezve, hogy Jeruzsálem és a templom megsemmisülésével az Isten is elhagyta őket. Így aztán belülről összetörtebbek voltak, mint kívülről. S ez a legveszedelmesebb állapot, amikor egy ember, vagy egy közösség nem látja értelmét az életnek. Ebben a külső-belső elesettségben részesítette Isten Ezékielt, a szintén idegenbe hurcolt prófétát abban a hallatlan erejű látomásban, amelynek képi jelentése az, hogy Isten a leghalálosabb kilátástalanságból is értelmes életre éleszthet.

EGYÉNI ÉLETÜNKET vegyük szemügyre először is.

Korunkban fokozódó kísértés a lét értelmetlenségének érzése. Jean Paul Sartre azt mondja: „Ellentmondás, hogy születünk, ellentmondás, hogy meghalunk.” Hemingway „Az élet tragédia, mert csak egyféleképpen végződhet.” Albert Camus, aki szerint az egyetlen komoly filozófiai probléma az öngyilkosság, saját bevallása szerint csak azért nem dönt nyíltan az önpusztítás mellett, mert azzal az amúgy is abszurd sorsnak csak mégjobban a kezére játszana. Jean Anouil ezt a programszerű nyilatkozatot adja Médeia című egyfelvonásosa hősének, Iászáznak szájába, aki saját és felesége indulatainak áldozatává lett: „Álmok nélkül felépíteni egy ráncmért világot, hogy ott várjuk be a halált.” Jócskán vannak, akik viszont minden bölceleti alap nélkül tántorognak félelmeik és vágyaik között, s közben egyetlen üzemanyaguk a tisztázatlan indulat. Ezer változata van ennek, dühöngéstől az öngyászolásig. Fő jellemzője az egy-személyes életszemlélet s az ezzel kapcsolatos gazdátlanulági érzés és kilazulás az emberi közösségekből. Ennek eredménye a fokozott egyéni tö-

rekenység a sorssal szemben s az egyoldalúan kifelé irányuló kritika és igényeskedés.

Az emberi lehetőséget meghaladó *isteni megoldás* viszont: Lelkét adja belénk. Ezt ki lehet könyörögni és be lehet fogadni! Kiábrándít magunkból és odafordít Isten s a felebarát felé. Fölordoz öntörvényűségünk rabságából és bedob rendeltetésünk sodrába — s még egyéniségünk is így „egészségesedik meg”!

EGYHÁZI ÉLETÜNKET hasonlóan tölti be reménységgel és céllal. Amikor annak idején Izráel elvesztette Jeruzsálemet, úgy érezte: elvesztette Istent is s hogy így „el van intézve” még az Ő részéről is. Valamelyest hasonló az a téves egyházi közérzet, mely felbukkanhat köztünk, sőt bennünk, hogy miután befellegzett a „keresztyén társadalomnak”, az egyház is lassacskán kihátrál a világból. Holott inkább csak arról van szó, Isten felmondta a világkereszténységnek azt az *üveg-házi klímát*, amelyben sokáig kényelmeskedhetett, és *kiplántált* bennünket a szekularizált világba, hadd edződjünk, növekedjünk és hozunk termést. Csak annak az egyháznak van jövője, amely ezt konzekvenciáival együtt elfogadja s lényével nyitott a prófétálás és a Szentlélek befogadására.

A VILÁG ÉLETÉRE IS REMÉNYSUGÁR ez az ige, mert ímár nem egy nép az Istené, hanem az egész világ az evangélium címzettje. Nem az tehát a feladatunk, hogy sötét ábrázattal szörnyülködjünk, amin csak lehet, és legyintsünk minden emberi próbálkozásra nemzeti és világproblémák terén. Isten az egész teremtettség Ura, és azokat az erőket, amelyeket kivétel nélkül minden emberbe beépített, nem hívőkben is oly váratlanul (?) aktivizálhatja, hogy leesik az állunk. Különben is ügyeljünk, nehogy valami *álkeresztyén pesszimizmus* kísérthessen meg, ami nem tudatosan táplálkozhat pl. a következő kétséges forrásokból: közösségi, vagy egyéni sértődöttség, kedvetlenül életsors, szeretethiányból eredő személyiségbántalmak, melyek öntudatlanul kivetíthődhetnek Istenre-világra egyaránt. Mindenesetre: az egészséges keresztyén felfogást sohasem a legyintés jellemzi, hanem a szeretet riadókézsülsége.

Lehet divatos póz az „öneleresztés” és az életformává gyűrődő reménytelenség — csak éppen rombol és fojt. *Krisztus feltámadásának* egész mások a következményei — egyénileg és közösségek egyaránt — s ezekből lehet legalább valamelyest leolvasni: komolyan vesszük-e a hit, remény és szeretet Urát, aki tényleg képes bennünket *másokkal együtt* megújítani.

Bodrog Miklós

Laikus kérdések és szempontok Ezék 37,1—14-hez

Mit jelent a különös megszólítás: Embernek fia? A próféták közül Ezékiel az egyedüli, akit így szólított Isten. Az Újszövetségben Jézus mondja magáról, hogy ő az Ember fia. (34b) — Valóságos halottakról van-e szó a textusban, vagy pedig a babiloni fogságban halálraítélt állapotban tengődő Izraélről? Ha valóban megtörtént esemény lenne, nemcsak a Bibliából tudnánk róla. Hogyan lehet halottaknak prédikálni, van-e értelme ilyesminek? A történet hasonlít a tereméstörténethez. Ott is az történt, hogy az élettelen emberalakba Isten lelket lehelt. Lehet az, hogy itt a feltámadásról, újjáteremtésről van szó? (34b) — Milyen lélekről van szó? Az elhaltak saját lelkei térnek vissza az újjáépült testbe? Nehezen felfogható a négy égtájról előparancsolt lélek kifejezés. Úgy tűnik, mintha lélekvándorlásról lenne szó. Csak az a különös, hogy a lélek

az egyszer már meghalt testbe tér vissza. (34b) — A történetet nem kell szó szerint érteni. A 11. vers alapján lehet megérteni a különös történetet. A reményvesztettségbe, kivágatásba beletörődött, Isten ígéreteiről lemondott Izrael kap új erőre. Nyilvánvalóan a fogságból való kiszabadulás és hazatérés szimbólikus képével állunk szemben. (34b) — Az utolsó ítéletkor is így fog történni a halottak feltámasztása? Akkor már nem ez a földi élet fog tovább folytatódni, tehát a feltámadás nem lehet csupán az elhalt testi-lelki rekonstrukciója. — Hiszen a feltámadást, de ez a történet inkább megnehezíti a feltámadáshitet. Ilyesfajta feltámadás után újra ki van téve az ember a halálnak. — Ez az ige vigasztalás volt annak idején Izraelnek, hogy egyszer visszatérhet hazájába. A részletek nem fontosak. (34b) — Lélek nélkül mi mai emberek is csak „kiszáradt tetemek” vagyunk. Az embernek eszmére van szüksége, mely élteni és vezet. Akit Isten kiválasztott akarátának cselekvésére, annak az Úrtól kapott hatalma és lelke van, él benne reménység és hit, amihez később a krisztusi szeretet járul. (12) — 4. A prófétát felszólítja az Úr, hogy prédikálásával támassa fel a csatatér halottait? 11. v. Az „egész háza” alatt sereget, vagy népet kell érteni? S átvitt értelemben? A 13. v. a vég-ső feltámadásról szól? Milyen történelmi helyzetben hangzott el ez az ige? (12) — Ami halott, azt csak Isten keltheti életre, de a prófétálás parancsával ember szolgálatát is igénybe veszi, s a próféta pontosan engedelmeskedik. „Tetemeket” szólít meg, de a megújulás lehetőségével: ma is a bűnről és a bűnből való szabadulás lehetőségéről kell a lehangsúlyosabban prédikálni! (12) — Csak „testi eredmény” következhet be a prófétálásra: a leggondosabban előkészített igehirdetés sem újítja meg a lelkeket, hanem a Szentlélek irányításával mondják el. Eljönnek istentiszteletre, de csak „okos gondolatokért”, szép szónoklatért. A prófétának Szentlélekért kellett könyörögnie, s az előbb bűnbánatot ébresztett. A folytatott prófétálás teljes megújuláshoz vezet. (12)

Az Evangélikus Sajtóosztály Irattejesztésében kaphatók

Biblia (bőrkötésben) — — — — —	90,— Ft
Családi Biblia — — — — —	150,— Ft
Újszövetség — — — — —	40,— Ft
Énekeskönyv (nagyalakú) — — — — —	40,— Ft
Agenda — — — — —	128,— Ft
Keresztelési emléklap — — — — —	—,50 Ft
Esketési emléklap — — — — —	—,50 Ft
Anyakönyvi kivonatok — — — — —	—,50 Ft
Zárómérlég nyomtatvány — — — — —	1,— Ft
Költségvetési nyomtatvány — — — — —	1,30 Ft
Istentiszteleti rend — — — — —	4,— Ft
Kis Káté — — — — —	3,— Ft
Konfirmációs Káté — — — — —	10,— Ft
Igés falitábla — — — — —	8,— Ft
Szolgálati napló — — — — —	11,— Ft
Anyakönyvi ívek — — — — —	1,60 Ft
Korál I. — — — — —	55,— Ft
Korál II. — — — — —	65,— Ft
Konfirmációs emléklap — — — — —	2,— Ft
Karner: Isten, világ, felebarát — — — — —	4,— Ft
Istentiszteleti meghívó — — — — —	—,10 Ft
Káldy: Bevezetés az Újszövetségbe — — — — —	30,— Ft
Hitvallási iratok I. — — — — —	45,— Ft
Hitvallási iratok II. — — — — —	45,— Ft
Groó: Az élet kenyere — — — — —	5,— Ft
Pröhle: Ökumenikus imádságok — — — — —	2,— Ft
Karner: Testté lett Ige — — — — —	45,— Ft
Úrvacsorai ostya — — — — —	3,50 Ft
Ottlyk: Istentisztelet — Emberszeretet — — — — —	17,50 Ft
Örömhír — — — — —	70,— Ft
Pálffy: Jeremiás I. — — — — —	60,— Ft
Ottlyk: Hűség Istenhez és népünkhöz egyházunk történelmében — — — — —	82,— Ft
Pröhle: Lukács evangéliuma — — — — —	78,— Ft
Vető: Tapasztalati valláslélektan — — — — —	68,— Ft
Nagy: Egyház a mai világban — — — — —	85,— Ft
Jávör: Csendes percek — — — — —	12,— Ft
A reformáció öröksége és kötelezése — — — — —	22,— Ft
Egyházi Törvények — — — — —	25,— Ft
Koren: Irgalmadat éneklek — — — — —	35,— Ft
Pálffy: Jeremiás II. — — — — —	62,— Ft